

HIS350

Våren 2022

Fra respekt, toleranse og forståelse til et samisk perspektiv

From respect, tolerance and understanding, to a Sami perspective.

Hanne Drotningvik

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

ABSTRACT

Sami culture and history was first introduced as a topic in the Norwegian national curricula with *Mønsterplanen for grunnskolen 1974*. From the late 1980s with the then new curriculum *Mønsterplanen for grunnskolen 1987* (M87) up until 2020 with *Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020* (LK20), Sami culture and history has been recognized as an important part of the curricula, as well as the Norwegian culture. However, there has been a serious lack of Sami content both in my own schooling and in my teacher education. This, and a report from the Sami Parliament in 2016. Stating that the Norwegian people still has a general lack of knowledge about the Sami people and their history and culture, made me curious about what children are expected to learn at school about the Sami people. If Sami culture and history has been regarded as ‘important’ for the last 40 years, why is there still a general lack of knowledge of this topic among Norwegians? Research has already been done on what children are expected to learn, thus, in wanting to understand this question I found that my starting point instead should be to investigate the reasons for introducing Sami culture and history in the Norwegian national curricula. Therefore, this thesis examines the following question: *What is the reasoning for inclusion of Sami content in the national curricula M87 and LK20?* The idea being that maybe by trying to answer this question, we could come one step closer to discover why there is a gap in knowledge about the Sami in the general public. To answer this question, I have examined case documents related to the preparation process of the two curricula as well as the final curricula. The documents that are in question are quite comprehensive and dense with information. By analyzing these documents and the final curricula M87 and LK20 I found that the reasons for inclusion of the Sami content was founded on three factors or elements. In M87 it was argued that Sami content was included in the curriculum due to the Sami people’s historical connection to Norway, that the Sami culture was a part of the cultural diversity in Norway, and that the Sami content would promote respect, tolerance and understanding among the majority towards the Sami. In LK20 the arguments were based upon the Sami people status in Norway as an Indigenous peoples, that the Sami culture is a part of the national Norwegian cultural heritage, and that the Sami perspective must be protected. These arguments or reasonings follow a narrative that is strongly led by an idea of a fellowship between the Sami and Norwegian people, through history and culture. Sami culture and history is generally presented as being *a part of* the cultural diversity in Norway. By doing so the Sami content is legitimized as an important part of the education in primary and secondary levels. However, in this narrative the Sami peoples’ independence as a people and their separate culture and history is not included. This narrative is doing a disservice not only to the Sami peoples’ autonomy as a people, but it also evades answering why the Sami content is an important topic in school. The narratives main focus is that the Sami people *are important*, not *why* they are important. And if the case is that we can find this narrative in other places, and not just in the national Norwegian curricula and related documents, but also in teacher education programs, or in text books, than maybe we can be on step closer to understand why there is lack in knowledge about the Sami people amongst Norwegians.

FORORD

Da jeg startet på dette arbeidet for snart to år siden hadde jeg lite kjennskap til samisk kultur og historie, eller hvilken posisjon samisk kultur og historie har og har hatt i det norske skoleverket. Prosessen med å skrive denne oppgaven har vært interessant, frustrerende, lærerik og krevende. I dag sitter jeg med mye mer kunnskap enn hva jeg gjorde i startfasen av prosjektet, samtidig som jeg sitter igjen med enda flere spørsmål.

Jeg vil takke mine medstudenter for fem fine år på lektorstudiet ved UiB, samholdet vi har i gruppa har vært utrolig godt og trygt, og ikke minst veldig gøy, særlig dette året har det vært fint å ha noen å lene seg på. Videre vil jeg takke familien min som har gitt god støtte og oppmuntringer; særlig takk til far og Aslaug for korrekturlesning og tilbakemelding.

Til slutt vil jeg takke min veileder Astri for gode råd, grundige tilbakemeldinger, og nyttige refleksjoner til arbeidet.

Hanne

Innhold

Kapittel 1 Innledning	8
1.1 Bakgrunn og begrunnelse for problemstilling	9
1.1.1 Bakgrunn.....	9
1.1.2 Problemstilling	10
1.1.3 Avgrensinger.....	11
1.2 Kildemateriale	11
1.2.1 Framgangsmåte for å finne kildemateriale	13
1.2.2 Kort om læreplanverk	14
1.3 Forskningslitteratur	15
1.4 Metode	17
Kapittel 2 Læreplanverkens utvikling	20
2.1 Starten på en ny samepolitikk i Norge	20
2.1.1 Fravær av samisk innhold i læreplanverket	23
2.2 Krav om samisk innhold i læreplanverket	24
2.2.1 Samisk innhold som fremmed og usynlig.....	24
2.3 Samisk innhold får innpass	25
2.3.1 Økt samisk innhold preget av stereotypier.....	26
2.4 Samisk utdanningsråd, Alta-saken og den internasjonale urfolkssaken	28
2.4.1 En milepæl i samisk skolehistorie?.....	32
2.5 Nye kamper for samiske rettigheter i skolen	35
2.5.1 Samisk innhold blir inkludert og løftet fram.....	37
2.6 Oppsummering av samisk innhold i læreplanverkene	39
Kapittel 3 Hvorfor samisk innhold i Mønsterplanen for grunnskolen av 1987?	41
3.1 Kildematerialet.....	41
3.1.1 NOU 1980: 59 Samisk i grunnskolen	42
3.2 Saksdokumentene tilknyttet M87	44
3.2.1 Høringsutkast til Mønsterplan for grunnskole – generell del (1984).....	44
3.2.2 Høringsutkast til Mønsterplan for grunnskolen – fagplandel (1985).....	48
3.2.3 St. Meld. nr. 15 (1986-87) Om revisjon av Mønsterplan for grunnskolen	51
3.2.4 Kulturell særegenhet, naturlig tilhørighet og forståelse, toleranse og respekt.....	52
3.3 På jakt etter begrunnelse i M87.....	54
3.3.1 Mønsterplan for grunnskolen av 1987	54
3.3.2 Historisk tilknytning, en del av det kulturelle mangfold og respekt, toleranse og forståelse.	64
Kapittel 4 Hvorfor samisk innhold i Læreplanverket for kunnskapsløftet 2020?	66
4.1 Kildematerialet.....	66
4.2 På jakt etter begrunnelse i saksdokumentene tilknyttet LK20.....	67
4.2.1 Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen	67
4.2.2 NOU 2015: 8 Framtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser	72

4.2.3	Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet	74
4.2.4	Pressemelding: Fornyer innholdet i skolen.....	77
4.2.5	Mangfold, nasjonale kulturarv og de urfolksrettslige minstestandarder.....	78
4.3	På jakt etter begrunnelse i LK20.....	80
4.3.1	Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.....	80
4.4	ILO-konvensjonen, kulturarv og urfolksperspektivet.....	86
Kapittel 5 Avslutning.....		88
5.1	Fra historisk tilknytning til urfolksstatus	88
5.2	Fra kulturelt mangfold til nasjonal kulturarv	90
5.3	Fra fremming av respekt, toleranse og forståelse til å ivareta det samiske perspektiv	93
5.4	Konklusjon.....	97
5.5	Veien videre	97
Kapittel 6 Litteraturliste.....		99
6.1	Primærkilder	99
6.2	Primærlitteratur	100
6.3	Sekundærlitteratur.....	100
Vedlegg 1 Utvalgte høringsuttalelser for LK20.....		104
Vedlegg 2 Tall angående nasjonale minoriteter.....		105

Språk i fire generasjonar

Så kom dem

Dem som kom utenfra

Lagde skola der vi lærte å lese

Og det på vårres eget språk

På det gamle morsmålet

Vårres hjertespråk

Det gleda oss

Så kom dem

Dem som va annerledes

Dem som ville fjerne språket

Og språket vårres blei forbudt

På den samme skolen

Som vi hadde likt

I førstninga

Og dem blei

Dem som ville bestemme

At alt vårres va mindreverdige

At alt vårres sku glemmes bort

Og vi gjemte det helt bort

Ikke engang ungan

Fikk se

Men ungan

Dem leita og grov

Og dem fant fram skatten

Den vi trudde vi hadde gjemt godt

Dem lærte seg språket igjen

Dem snakka

Dem va

Og no

No leve språket

De aller yngste ungan

Vant det tapte tilbake igjen

Dem snakke helt reint

Dem ler og leke

Dem e

Paul Simonsen

Kapittel 1 Innledning

I dag er skolen et av de viktigste midlene for den samiske befolkningen til å videreutvikle og bevare sin kultur og sine språk. Dette blir gjort gjennom den samiske skolen og samiske læreplanverk. Slik har det ikke alltid vært. Diktet *Språk i fire generasjon* gir et bilde på å nettopp det, hvordan skolen bistod staten under fornorskningspolitikken med å forsøke å fjerne og undertrykke samisk språk og kultur. I dag vurderer ikke lenger staten samisk kultur og historie som noe som skal fjernes eller bli gjemt bort, men som viktig og en del av den nasjonale kulturarven til Norge.

Denne helomvendingen i verdivurderingen av samisk kultur skjedde ikke over natten.

Fornorskningspolitikken ble offisielt avsluttet i 1963. Elleve år senere fikk Norge sitt første læreplanverk, Mønsterplanen for grunnskolen av 1974, hvor samisk kultur og historie var inkludert. Det samiske innholdet var likevel smalt og preget av en stereotypisk framstilling. Tjuetre år senere, i 1997, ble det innført et parallelt samisk læreplanverk til det nasjonale planverket, og den samiske skolen ble en realitet. Samme år ble det tredje sametinget åpnet, og i åpningstalen sa Kong Harald V «[d]en norske stat er grunnlagt på territoriet til to folk – nordmenn og samer».¹ I samme tale ba kongen om unnskyldning på vegne av den norske stat for fornorskningspolitikken: «vi må beklage den urett den norske stat har påført det samiske folk gjennom en hard fornorskningspolitikk. Den norske stat har derfor et særlig ansvar for å legge forholdene til rette for at det samiske folk skal kunne bygge et sterkt og levedyktig samfunn. Dette er en hevdvunnen rett basert på samenes tilstedeværelse i sine områder som går langt tilbake i tid».²

Fra og med innføringen av Mønsterplanen for grunnskolen av 1987 til innføringen av Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 er det blitt slått fast i generell/overordnet del av læreplanverkene, at samisk kultur er en *viktig* del av norsk kultur og mangfold. Derfor skal samisk innhold være en del av den nasjonale opplæringen av barn og unge. Generell/overordnet del av læreplanverket referer til den første delen av læreplanverket som gir en innføring i skolens verdier, prinsipper og pedagogiske praksis. Skolen har altså vært det viktigste verktøyet for majoritetssamfunnets opplæring om samisk kultur og historie de siste 48 årene, fra innføringen av Mønsterplanen for grunnskolen av 1974. Siden 1980-tallet har det vært forankret i opplæringsloven at dette er noe alle elever skal ha kunnskap om. Tross dette sa Sametinget i sin årsmelding fra 2016 at «Norges befolkning har generelt fortsatt mangelfull allmennkunnskap om samiske forhold».³

---

¹ Kongehuset.no. Sametinget 1997: Åpningstale

² Kongehuset.no. Sametinget 1997: Åpningstale

³ Sametingets årsmelding 2016: 89

1.1 Bakgrunn og begrunnelse for problemstilling

1.1.1 Bakgrunn

I mitt arbeid fram mot masteravhandlingen min undersøkte jeg forskningslitteratur som tok for seg hvordan samisk kultur og historie er framstilt i lærebøker for samfunnsfag og historie, og i læreplanverk. I korthet sier forskningslitteraturen at framstillingen av samisk kultur og historie i læreplanverkene har endret seg betraktelig siden Mønsterplanen for grunnskolen av 1974 (heretter M74) for første gang introduserte dette som tema i sine læreplaner. Da var det samiske innholdet preget av et stereotypiserende bilde, ved at den samiske kulturen ble framstilt som nesten ensbetydende med Finnmark og reindrift. Hopper vi 32 år fram i tid til Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2006 (LK06) blir samisk kultur framstilt som åpen, moderne og mangfoldig. Jeg vil forklare hvem som står bak forskningslitteraturen under *1.4 Forskningslitteratur*, og funnene blir nærmere presentert i kapittel 2.

Det jeg bet meg merke i under dette arbeidet var verdivurderingen av det samiske innholdet i læreplanverkene. De siste 40 årene er samiske kultur blitt vurdert som en viktig del av norsk kultur og nødvendig i opplæringen. Det er lovfestet i både opplæringsloven og rammeplanen for lektor- og lærerutdanningen at samisk innhold skal være til stede. Denne verdivurderingen samsvarer ikke med mine personlige erfaringer fra grunnskolen, ei heller som lektorstudent. I mitt studieløp som lektorstudent med historie som hovedfag er ikke samisk innhold blitt vektlagt i noen særlig grad. Så lenge en ikke velger å oppsøke det selv som tematikk i bachelor- eller masteroppgave. Dette til tross for at rammeplanen for lektorutdanningen sier at utdanningen skal kvalifisere lektorstudenter til å «ivareta opplæringen om samiske forhold, herunder kjennskap til den statusen urfolk har internasjonalt, og samiske barn og ungdoms rett til opplæring i tråd med opplæringsloven og gjeldene læreplanverk». ⁴ I samtaler med lærere jeg har hatt i praksisperioder som lektorstudent fortelles det at det blir gitt lite rom til samiske tema i undervisningen fordi det samiske innholdet sjeldent har vært en del av vurderingen i fagene. Det blir vurdert som lite tidsøkonomisk å sette av mye tid til et tema som er lite relevant for vurderinger og for elevene generelt.

Disse observasjonene, sammen med Sametingets årsmelding fra 2016 som sier at det er en mangelfull allmennkunnskap om samiske forhold, viser at det kan være en dissonans mellom hva

---

⁴ Rammeplan for lektorutdanninga (2013): §1 Virkeområde og formål

som står på papiret om viktigheten av de samiske forholdene i den nasjonale opplæringen av barn og unge, og hva som skjer i praksis.

1.1.2 Problemstilling

Inntrykket mitt er at samisk kultur formelt sett blir ansett som en viktig del av den norske kulturen i læreplanverket. I praksis varierer det nok i stor grad hvor mye dette faktisk blir vektlagt i undervisning. Det er denne dissonansen mellom vektleggingen av samisk kultur i det formelle og praktiske som er interessant. Å undersøke om inntrykket stemmer fordrer et stort arbeid, der det ville vært nødvendig å undersøke læreverk, læreplanverk, utarbeidelsen av læreplanverk og lærer- og lektorutdanningen de siste 40 årene. Dette er et større arbeid enn hva som er mulig for denne oppgaven både når det kommer til plass og tid. Jeg har derfor valgt å avgrense dette til å undersøke hvordan myndighetene begrunner det samiske innholdet i de nasjonale læreplanverkene.

Dette vil jeg gjøre ved å undersøke saksdokumenter tilknyttet utarbeidelsen til nasjonale læreplanverk, og de endelige læreplanverkene. Ideelt sett ville jeg gjennomført analyser av alle læreplanverk fra 1974 til 2020, samt saksdokumenter tilknyttet utarbeidelsen av dem. På grunn av plass og tid er også dette for omfattende, og jeg vil kun ta for meg Mønsterplanen for grunnskolen av 1987 (heretter M87) og Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (heretter LK20). Jeg har valgt disse læreplanverkene fordi M87 blir betegnet som en milepæl i samisk skolehistorie, som det første norske læreplanverk til å ha med et samisk skoleorgan – Samisk utdanningsråd – med på laget i utarbeidelsen. Det er også det første læreplanverket til å si noe om viktigheten av samisk kultur i relasjon til norsk kultur. LK20 er det læreplanverket som blir brukt i dag, og har et forholdsvis tungt samisk innhold sammenlignet med LK06.

Problemstillingen for denne oppgaven er dermed *hva er begrunnelsen for inkluderingen av samisk innhold i de nasjonale læreplanverkene M87 og LK20*. Jeg vil svare på problemstillingen ved hjelp av tre forskningsspørsmål:

1. Hva er begrunnelsen for inkluderingen av samisk innhold i saksdokumentene tilknyttet utarbeidelsen av M87/LK20?
2. Hvordan kommer begrunnelsene funnet i saksdokumentene fram i M87/LK20?
3. Hvordan har begrunnelsen endret seg fra M87 til LK20?

Forskningsspørsmål én og to vil bli svart på i kapittel 3 og 4, hvor kildematerialet tilknyttet M87 og LK20 blir analysert. Forskningsspørsmål 5 vil bli svart på i kapittel 5.

1.1.3 Avgrensinger

Formålet med denne oppgaven er å undersøke begrunnelsen for samisk innhold i de nasjonale læreplanverkene, og saksdokumenter tilknyttet utarbeidelsen av dem. Det kan kanskje oppfattes som et paradoks at jeg velger å ekskludere de samiske læreplanverkene i en analyse om samisk innhold i læreplanverk. Jeg har likevel valgt dette fordi det er undervisningen om samiske forhold til ikke-samiske elever som er mest nærliggende for meg.

Det kunne vært interessant å inkludere de samiske læreplanverkene, og i større grad vektlegge undervisningsforholdene til samiske elever. Men jeg tror at det ville ha resultert i en komparativ analyse om utviklingen av de nasjonale og samiske læreplanverkene noe som er en annen oppgave. Jeg har valgt å kun forholde meg til læreplanverkene til grunnskolen, det vil si fra 1.-10. trinn.

1.2 Kildemateriale

Kildematerialet denne oppgaven bygger på er saksdokumenter tilknyttet utarbeidelsen av M87 og LK20, og de endelige læreplanverkene. Nedenfor vil jeg forklare hva slags kildemateriale dette er og hva det kan fortelle, hvilket kildemateriale som vil bli analysert, og hvorfor nettopp dette kildematerialet er valgt. Til slutt vil jeg kort forklare oppbygningen av læreplanverk, og hvordan de ulike læreplanverkene – Mønsterplan, Læreplan og Kunnskapsløftet – skiller seg fra hverandre.

Læreplanverk er nasjonale styringsdokument og angir retningslinjer for innholdet i de enkelte fagene, og for pedagogisk utøvelse. Læreplanverk kan aldri fortelle hvordan eller hvor mye et tema, som for eksempel samisk innhold, er blitt inkludert i undervisningen. Det kan derimot fortelle hvilke holdninger, kunnskaper og ferdigheter som departementet, som regjeringens forlengede arm, med ansvar for utdanning for en gitt periode, har vurdert som viktig i opplæringen og danningen av barn og unge. Saksdokumentene viser hvordan myndighetene vurderer innholdet i læreplanverkene, nærmere bestemt det samiske innholdet. Læreplanverkene og saksdokumentene tilknyttet dem kan dermed fungere som normative kilder til det offentlige Norges holdninger til inklusjonen av samisk innhold i skolen i en gitt periode.

Det utvalgte kildematerialet for analysen består stort sett av stortingsmeldinger, høringsutkast og NOUer. Stortingsmeldinger er meldinger til Stortinget fra regjeringen som presenterer en sak uten

forslag til vedtak.⁵ Disse blir ofte tatt i bruk i starten og slutten av utredningsprosesser av ulike saker. Når regjeringen eller et departement ønsker en større utgreiing om forhold i samfunnet setter de ned et utvalg som skal utrede forholdene. Utvalget vil deretter levere en utredning, enten som en NOU eller en rapport.⁶ Når myndighetene vil sikre seg et godt grunnlag om en sak før det blir tatt en beslutning sender de saker på høring. Grunnlaget for høringen er et høringsnotat eller -utkast, som er et forslag som sendes ut til høring. Det betyr at høringsutkastene som vil bli analysert i denne oppgaven er forslag til Mønsterplanen for grunnskolen av 1987. Utkastet blir så revidert etter forslag og uttalelser som kommer inn, og resulterer i det endelige dokumentet.⁷ En slik prosess som er beskrevet her er svært vanlig i utarbeidelsen av læreplanverk. Det begynner med en stortingsmelding, så en NOU, deretter en høringsrunde eller to, for å avslutte med en stortingsmelding som gjerne oppsummerer hele prosessen.

Kildematerialet som analysen vil ta utgangspunkt i er

Mønsterplanen for grunnskolen av 1987

- Høringsutkast for grunnskolen – generell del (1984)
- Høringsutkast for grunnskolen – fagplandel (1985)
- St. Meld. nr. 15 (1986-87) Om revisjon av Mønsterplan for grunnskolen
- M87

Læreplanverket for kunnskapsløftet av 2020

- Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen.
- NOU 2015: 8 Framtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanse
- Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av kunnskapsløftet
- Retningslinjer for utforming av nasjonale og samiske læreplaner for fag i LK20 og LK20S (2018)
- LK20

Det ville ha vært interessant å undersøke høringsuttalelser til høringsutkastene til M87, da det ville gitt en ekstra dimensjon til analysen ved få et innblikk i hvordan interesseorganisasjoner, fagpersoner, lærer og skoler vurderte inklusjonen av det samiske innholdet i det nasjonale

---

⁵ Regjeringa.no. *Meldingar til Stortinget*

⁶ Regjeringa.no. *NOU-ar.*

⁷ Språkrådet.no (10.01.2018). *Høring.*

læreplanverket. Det har dessverre ikke vært mulig å oppdrive høringsuttalelser som diskuterer/nevner det samiske innholdet til M87. Høringsuttalelser til utkast til fagplaner for LK20 er derimot tilgjengelig på Utdanningsdirektoratet (heretter Udir) sine sider. Jeg vil gi en oppsummering av tilbakemeldingene som kom angående det samiske innholdet i fagplanene for grunnskolen i det nasjonale læreplanverket avslutningsvis i kapittel 4.

1.2.1 Framgangsmåte for å finne kildemateriale

Framgangsmåten for å finne kildematerialet tilknyttet M87 og LK20 var litt ulik. I forordet til M87 under *Arbeidet med planrevisjonen* blir det forklart hvordan utarbeidelsen av læreplanverket foregikk, her blir kildematerialet presentert. Fram til M87 var det normen å gi en kort utgreiing om utarbeidelsen av læreplanverket i forordet. I de påfølgende læreplanverkene Læreplanverket for den 10-årgie grunnskole av 1997 (heretter L97), Læreplanverket for Kunnskapsløftet av 2006 (heretter LK06) og LK20 er ikke dette tilfellet. Det kan se ut som om dette er blitt digitalisert fra 1997, ettersom det er på Udir sine hjemmesider man finner informasjon om utarbeidelsen av LK20. Det kan jeg likevel ikke si sikkert ettersom jeg ikke har klart å finne tilsvarende informasjon om L97 og LK06.

Under *Arbeide med planrevisjonen* i M87 blir det forklart at Grunnskolerådet i 1984 fikk mandat om å utarbeide høringsutkast til generell del og fagplandel til mønsterplanen. Grunnskolerådet var et rådgivende organ for Kirke- og undervisningsdepartementet i skolespørsmål.⁸ Grunnskolerådet la fram utkast til generell del samme år, og utkast til fagplandel i 1985. Ved årsskiftet 1985-1986 la departementet fram en midlertidig plan (M85) som kunne tas i bruk skoleåret 1986/1987. St. Meld. nr. 15 (1986-87) *Om revisjon av Mønsterplan for grunnskolen* ble lagt fram høsten 1986 og behandlet av Stortinget våren 1987. Den endelige utgaven av mønsterplanen (M87) var innført på alle klassetrinn høsten 1989.⁹

På Udir sin hjemmeside er det en informasjonsside som heter «Slik ble læreplanen utviklet».¹⁰ Her blir det forklart at arbeidet med nye læreplaner for LK20 bygget på Meld. St. 28 (2015-2016) *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet*. I tillegg til dette står det at fra høsten 2017 til 2018 ble kjerneelementene til læreplanene utviklet, og de ble fastsatt av Kunnskapsdepartementet i juni 2018. Fra høsten 2018 til 2019 ble læreplanen

---

⁸ Arkivverket.no (14.10.2021). Kirke- og undervisningsdepartementet, Grunnskolerådet.

⁹ Mønsterplanen for grunnskolen av 1987: 7

¹⁰ Utdanningsdirektoratet.no (22.09.2021). *Slik ble læreplanene utviklet*.

utarbeidet, og vedtatt i november 2019. Det er ellers lite informasjon å hente hos Udir når det kommer til hvilke saksdokumenter som ligger til grunn for utarbeidelsen av læreplanverket. For å finne dette må man lese kapittel 2 i Meld. St. 28 (2015-2016) *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet*. I kapittel 2 av stortingsmeldingen ble det vist til utredningene NOU 2014:7 *Elevenes læring i framtidens skole— Et kunnskapsgrunnlag*, og NOU 2015:8 *Framtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanse* og Meld. St. 20 (2012-2013) *På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen* som grunnlag for utarbeidelsen av LK20. Det er altså med utgangspunkt i hva som er blitt oppgitt selv av myndighetene, gjennom stortingsmeldingen og mønsterplanen, som har lagt grunnlaget for det utvalgte kildematerialet.

Jeg vil legge til at jeg har undersøkt to andre dokumenter tilknyttet utarbeidelsen av M87 som ikke ble oppgitt i forordet. Dette er St. Meld. nr. 62 (1982-83) *Om grunnskolen*, dette er en utredning om grunnskolen, og funnene i utredningen førte til at det ble satt i gang et revisjonsarbeid av det daværende planverket, M74. Men meldingen sier ikke noe begrunnelsen for inklusjon av samisk innhold i læreplanverket, og er derfor ikke inkluder i analysen, det samme gjelder Innst. S. nr. 98 *Innstilling frå kyrkje – og undervisningskomiteen om revisjon av Mønsterplan for grunnskulen*. Videre er det også to dokumenter tilknyttet utarbeidelsen av LK20 som heller ikke er inkludert på samme grunnlag som nevnt ovenfor. Dette er NOU 2014: 7 *Elevenes læring i framtidens skole. Et kunnskapsgrunnlag*, og *Kjerneelementer i fag* (2018).

1.2.2 Kort om læreplanverk

Begrepet «læreplan» blir ofte brukt om både hele læreplanverket, for eksempel Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020, og enkelte fagplaner, for eksempel læreplan for samfunnsfag 2. trinn. Et læreplanverk består av overordnet del (tidligere generell del), fag- og timefordeling og læreplaner i fag. Når det er snakk om «læreplanverket» i denne oppgaven er det snakk om overordnet del, fag- og timefordeling og alle fagplanene samlet, når det er snakk om en «læreplan» er det en spesifikk fagplan til et gitt fag.

Fram til 1960 var det læreplanverket Normalplan for folkeskolen fra 1939 som ble brukt i norsk skole, læreplanverket bestod av to ulike læreplanverk Normalplan for byfolkeskolen og

Normalplan for landsfolkeskolen.¹¹ I 1960 ble læreplanverket Læreplan for forsøk med 9-årig grunnskole innført og med det ble det tatt i bruk ett læreplanverk for alle landets skoleelever. Innholdet i læreplanverkene har endret seg en god del siden 1960, men hovedstrukturen i overordnet/generell del og læreplanene består fortsatt mye av det samme.

Overordnet/generell del gir en innføring i skolens formål med opplæringen, skolen og opplæringens verdigrunnlag, prinsipper for læring og danning, og generelle prinsipper og verdier for skolens praksis. Læreplanene gir føringer for fagets innhold.

I norsk skolehistorie er det ulike betegnelser for ulike læreplanverk. Vi setter gjerne et skille mellom Normalplanen fra 1939, Mønsterplanene fra 1974 og 1987, og Læreplanen for 10-årig grunnskole fra 1997, og Læreplanverket for Kunnskapsløftet fra 2006 og 2020. De førstnevnte er innholdsorienterte læreplanverk med beskrivelser om hvilket innhold elevene skal møte i opplæringen, ikke hva de skal ha lært. Kunnskapsløftet fra 2006 og 2020 er kompetanseorienterte læreplanverk. Det vil si at det legges større vekt på å beskrive mål for det elevene skal lære.¹² Kompetansemålene, som de fleste kjenner til, er altså mål det forventes at elevene skal mestre etter endt opplæring på ulike trinn.¹³ Det er viktig å understreke at kompetanse- og innholdsorienterte læreplanverk ikke er isolert fra hverandre, og et læreplanverk kan bære preg av å være både innholds- og kompetanseorientert. Beskrivelsen ovenfor er ment som et rent generelt bilde å hvordan de ulike læreplanverkene brukt de siste 80 årene skiller seg fra hverandre.

1.3 Forskningslitteratur

Overvekten av forskningslitteraturen om samisk innhold i læreplanverk eller lærebøker, er produsert av mastergradsstudenter. Dette er en tydelig indikator på at dette er et tema som ikke opptar mange vitenskapelige ansatte ved landets mange universiteter og høyskoler. Majoriteten av masteravhandlingene tar for seg hvordan samisk innhold/forhold er blitt framstilt i læreplanverkene og ulike lærebøker. Eksempler på oppgave er *Læreboka som barometer for utvikling av norsk samepolitikk* (2020) av Jenny Riseth, *Hva er en same? En kvantitativ studie av framstillinger av samer i lærebøker i RLE* (2015) av Isalill Simonsen Kolpus, «... Halvparten skulle være om samene ...». *En komparativ analyse av norsk- og samiskproduserte lærebøker for historiefaget i den videregående skolen etter Kunnskapsløftet*

---

¹¹ Folkenborg, *Nasjonal identitetsskaping i skolen*. (Tromsø: Eureka forlag 2008): 39

¹² NOU 2014:7 Elevenes læring i fremtidens skole. Et kunnskapsgrunnlag: 97

¹³ NOU 2014:7 Elevenes læring i fremtidens skole. Et kunnskapsgrunnlag: 12

06 (2018) av Joakim Borch Heimstad, *Nordmannens bilde* (2019) av Siri Stoa og boka til Håkon Rune Folkenborg, *Nasjonal identitetsskaping i skolen. En regional og etnisk problematisering* (2008). Det er også verdt å nevne artikkelen *Kunnskap om samiske forhold som integrert del av lærerutdanning* (2017) av Torjer A. Olsen, Hilde Sollid og Åse Mette Johansen, som tar for seg lærerutdanningens rammeplaner og dens føringer i sammenheng med samiske temaers plass i utdanningssystemet. Foruten Håkon Rune Folkenborgs bidrag, og Torjer A. Olsen, som også har bidratt med flere publikasjoner om samisk innhold i skolen, finnes det lite forskningslitteratur, utenom masteravhandlingene, som tar for seg denne eller lignende tematikk.

Dette gjør arbeidet med oppgaven noe utfordrende. En ikke kan for eksempel ikke etterprøve egne funn opp mot et mangfold av andre fagpersoners funn, eller diskutere egne funn mot en faglig konsensus. Dette gjør at drøfting og diskusjon av mine funn i stor grad må stå på egne ben. Samtidig står en god del friere i forskningen, og det er spennende å ta steget inn i et relativt ukjent territorium.

Som nevnt startet mitt arbeid med masteravhandlingen med å undersøke forskningslitteratur som tok for seg hvordan samisk historie og kultur er blitt framstilt i lærebøker og i læreplanverk. Dette var med utgangspunkt i Borch Heimstad (2018), Stoa (2019) og Folkenborg (2008). Borch Heimstad sine funn er ikke inkludert her ettersom han primært undersøker lærebøker i historiefaget.

Denne oppgaven skal som sagt ikke være enda en analyse om framstillingen av samisk innhold i læreplanverk. Funnene i forskningslitteraturen til Stoa (2019) og Folkenborg (2008) er likevel nyttige for å se utviklingen til det samiske innholdet i læreplanverkene. Stoa (2019) og Folkenborg (2008) bidrar også med å gi en god sammenfatning av den samfunnspolitiske konteksten som kan ha hatt innvirkning på utviklingen av det samiske innholdet i læreplanverkene, som var det jeg var ute etter da jeg leste Folkenborg (2008) og Stoa (2019). Hvem er så Siri Stoa og Håkon Rune Folkenborg, hvilke kildemateriale tar de utgangspunkt i, og hvilke perspektiver preger den enkelte analyse?

Håkon Rune Folkenborg er dosent i samfunnsfag ved Universitet i Tromsø. Boken *Nasjonal identitetsskaping, En regional og etnisk problematisering* (2008) er delt i tre kapitler. For denne oppgaven er det kapittel 2, *Samisk innhold i grunnskolens samfunnsfaglige læreplaner – et barometer for skiftende oppfatninger av det samiske?* som er relevant. Som

kapittel tittelen delvis avslører, undersøker Folkenborg hvordan samisk innhold i de samfunnsfaglige læreplanene fra 1974 til 2006 framstilles. De samfunnsfaglige fagene er heimstadelære, orienteringsfag og samfunnsfag. Folkenborg gir også en kort beskrivelse av læreplanverkene før 1974. Folkenborg vurderer det samiske innholdet i den enkelte læreplanen opp mot samtidens samfunnspolitiske endringer. Siri Stoa er lektor i historie, og leverte sin masteravhandling *Nordmannens bilde. En undersøkelse av norske læreplaners framstillinger av samer* i 2019. Stoas kildemateriale er sammenfallende med Folkenborgs, med unntak av at hun velger vekk LK06. Stoa undersøker også hele læreplanverkene, det vil si generell del og alle læreplaner med samisk innhold. Det skjer en naturlig vektlegging av de samfunnsfaglige læreplanene også hos Stoa, ettersom det er disse fagene hvor samisk innhold tradisjonelt har fått størst plass.

Folkenborg og Stoa sine samlede funn for utviklingen i framstillingen av samisk innhold i læreplanverkene fra 1974 til 1997/2006 er forholdsvis sammenfallende, men tolkningene av funnene er noe annerledes. Stoa innleder med å slå fast at utgangspunktet for oppgaven hennes er at samene har vært og er undertrykt i Norge. Stoa legger til at hun, tross dette utgangspunktet, vil 'etterstrebe objektivitet'. Dette utgangspunktet legger likevel noen føringer for hvordan hun tolker og drøfter sine funn i oppgaven. Når man leser Stoa, er det en del tilfeller hvor hun drøfter funnene sine med innfallsvinkelen om hvordan dette funnet kan ha blitt brukt i undervisningen for å fremme et negativt stereotypisk bilde av samene. Dette fører til at Stoa samlede vurdering av funnene i læreplanverkene er noe hardere i kritikken enn Folkenborg, som har et forholdsvis positivt utviklingssyn i sin analyse og drøfting om det samiske innholdet i læreplanene.

1.4 Metode

Kildematerialet denne oppgaven undersøker er omfattende i sidetall og svært informasjonstette, og det er mye informasjon i dokumentene som ikke er relevant for oppgaven. I gjennomgangen av kildematerialet valgte jeg derfor søke gjennom dokumentene med bruk av kontrollord. Ettersom jeg har tatt utgangspunkt i et sett kilder produsert i det 20. århundre, og et sett kildemateriale produsert i det 21. århundre gjorde dette at framgangsmåten for å søke ble litt ulik.

I gjennomgangen av kildematerialet til LK20 ble det brukt fem kontrollord. Disse var «samene», «samer», «samisk», «urfolk» og «urbefolkning». Denne er gjort med alle dokumentene med unntak av LK20 som er blitt nærlest.

Tilfeller hvor kontrollordene forekommer på en måte som er relevante for oppgaven, blir presentert og satt i kontekst. Ett av kontrollordene har en særlig høy forekomst, det er «samisk». Dette kommer av at hver gang «Kunnskapsløftet» blir nevnt på ‘generelt grunnlag’, blir også «Kunnskapsløftet-Samisk» nevnt. Med generelt grunnlag mener jeg det at det ikke blir gitt en spesifikk utgreiing om et gitt tema. Videre har mesteparten av kildematerialet et eget punkt og/eller delkapittel som tar for seg «Kunnskapsløftet-Samisk». «Samisk» blir også nevnt hver gang norskfaget blir nevnt på generelt grunnlag, for eksempel slik «på 1.-4. trinn er timetallet utvidet med til sammen 190 årstimer i fagene matematikk, norsk/samisk, og engelsk».¹⁴ Dokumentene drøfter også undervisningsforholdene til samiske elever, og den samiske skole, noe som også bidrar til høy frekvens av kontrollordet «samisk». Disse tilfellene vil ikke bidra til å svare på begrunnelsen for inkluderingen av samisk innhold i LK20. Som en hovedregel er derfor slike tilfeller ikke inkludert i analysen. Det er likevel noen forekomster av omtale om undervisningsforholdene til samiske elever/ den samiske skolen som er relevant for oppgaven, og de er inkludert.

Gjennomgangen av kildematerialet til M87 foregikk på litt andre premisser. Kildematerialet til LK20 er produsert digitalt noe som gjorde det enkelt å søke gjennom dokumentene for å lokalisere søkeordene. Kildematerialet til M87 ble produsert analogt, og er i senere tid blitt digitalisert, noe som gjorde det litt mer utfordrende å lokalisere søkeordene. Stortingsmeldingene tilknyttet M87 er tilgjengelige på stortinget.no til nedlastning. De ble skrevet ut og nærlest. Høringsutkastene og Mønsterplanen er tilgjengelig på nasjonalbibliotket.no. I et standardprogram for pdf-filer vil man kunne søke på «samisk» og få opp søkeordet og sammenskrivninger med søkeordet f.eks. «samisk», «samiske» og «samisktalende». Søkemotoren til Nasjonalbiblioteket er mer konkret, og man vil kun få opp resultater på det bestemte ordet man har søkt på. I gjennomgangen av kildematerialet til M87 ble det derfor brukt flere søkeord, enn i analysen av kildematerialet til LK20. Høringsutkastet for fagplandelen er skrevet delvis på nynorsk, noe som krevde at det også måtte bli søkt på nynorske bøyninger av søkeordene. Termer som «samebarn» og «samefolket» blir brukt i dokumentene fra 1980-tallet, noe som ikke forekommer i dokumentene fra 2010-2020-tallet, og er derfor også inkludert i søkeordene.

---

¹⁴ Meldt. St. 20 (2012-2013). På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen: 66

Stortingsmeldingene er nærlest, jeg vil likevel presisere at dette er omfattende dokumenter. Det er mulig at min gjennomgang ikke har registrert alle forekomster av søkeordene, jeg har heller ikke hatt mulighet til å få noen andre til å ettergå min analyse. Jeg mener likevel at jeg har fått hentet et representativt utvalg som gjør at jeg kan svare på problemstillingen min. Avslutningsvis vil jeg legge til at jeg kun har inkludert de tilfellene hvor samiske forhold blir nevnt, diskutert eller drøftet som er relevante for oppgaven. Alle forekomster av søkeordene er altså ikke inkludert i analysen av det utvalgte kildematerialet.

Kapittel 2 Læreplanverkenes utvikling

Formålet med dette kapittelet er todelt. For det første vil det gi en oversikt over den samfunnspolitiske utviklingen i Norge fra 1950-tallet til 2000-tallet. Jeg har valgt å starte gjennomgangen fra og med 1950-tallet, slik får vi et tydelig bilde i overgangen fra ekskludering til inkluderingen av det samiske innholdet, samt hvordan fremstillingen av det samiske innholdet endrer seg i de nasjonale læreplanverkene. Dette ville vi ikke fått om gjennomgangen hadde startet fra og med 1987 til 2000-tallet. Det er også fra og med 1950-tallet man ser en forsiktig start på et skifte i vurderingen av samisk språk og kultur fra sentrale myndigheter. Denne «snuoperasjonen» til myndighetene overfor samene er ingen kort prosess, men langdryg og seig.

Dette vil jeg gjøre med hjelp av verkene *Samenes historie fra 1751 til 2010* av Andresen, Evjen og Ryymin (red.) fra 2020, *Norsk samepolitikk 1945-1990: Målsetting, virkemidler og resultater* av Bjørn Aarseth fra 2006, og *Samisk skolehistorie* (5 bind) av Lund, Boine, Johansen og Rasmussen (red.) (2011). Samt kapittelet *Urfolksoffensiv, folkerettsfokus og styringskrise: kampen for en ny samepolitikk 1960-1990* av Henry Minde i boka *Samene, makt og demokrati* av Bjørn Bjerkli og Per Selle (red.) fra 2003.

For det andre vil kapittelet gi en oversikt over norsk forskning om framstillingen av samisk kultur og historie i de nasjonale læreplanverkene fra 1950-tallet til 2000-tallet ved å se på funnene til Håkon Rune Folkenborg og Siri Stoa. Både Folkenborg og Stoa gir en kort gjennomgang av forløperne til M74. Verken Folkenborg eller Stoa tar for seg LK20, jeg vil derfor gi en kort oppsummering av det samiske innholdet i LK20 i avslutningen av kapittelet.

2.1 Starten på en ny samepolitikk i Norge

Fram til andre verdenskrig hadde ideene om rasehierarki, paternalisme, sikkerhetspolitikk og kulturell evolusjon bidratt til fornorskningspolitikken den norske hadde ført overfor samene og andre etniske minoriteter i Norge. I etterkrigstida skjedde det et brudd med disse ideene og samfunnssynene, og fornorskningspolitikken ble gradvis delegitimert. Dette ble starten på et nytt kapittel i norsk samepolitikk.

Bakgrunnene til dette 'bruddet' var nok en kombinasjon av at verdenssamfunnet så konsekvensene av ideologiene som hadde blitt ført under krigen. Et resultat av dette var at det tidlig i etterkrigstida ble etablerte noen felles internasjonale retningslinjer som tok avstand fra

tanketankesett som rasehierarki og kulturell evolusjon. Dette var Menneskerettighetserklæringen fra 1948, Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen fra 1950 – som dannet et rammeverk for ideen om likeverd mellom alle mennesker, og UNESCO sin erklæring – også i 1950– som sa at biologi som årsak til sosiale og kulturelle ulikheter ikke var holdbart.¹⁵ Disse erklæringene la altså noen universelle retningslinjer for hvilke rettigheter man har som menneske, uavhengig av religion, etnisitet, kjønn, politisk syn eller andre forhold. Sammen med denne internasjonale diskursen om menneskerettigheter og menneskeverd, fikk verdiene økonomisk vekst, sosial likhet og trygghet en voksende og sentral posisjon i det norske samfunnet, og sosiale rettigheter på tvers av samfunnet ble en ikke så ukjent tanke.¹⁶ Denne diskursen om menneskeverd og sosial likhet, både internasjonalt og nasjonalt, hadde nok en innvirkning på samfunnets syn på minoriteter i Norge.

Det skal understrekes her, at det var ikke slik at fornorskningspolitikken plutselig forsvant på grunn av de nevnte forholdene ovenfor. Det disse endringene gjorde var at de la et grunnlag for at sosialt likeverd også for minoriteter, deriblant samene, ble en rettighet. Samtidig som dette foregikk i majoritetssamfunnet, foregikk det en voksende organisering av flere samiske interessegrupper i Norden.

I Norge var dette blant annet Norske reindriftssamers landsforening (NRL) i 1947, Oslo Sámiid Searvi i 1948 (omorganisert til Sámi Searvi i 1951) og Samisk råd for Finnmark i 1953.¹⁷ Sammen med andre nordiske samiske organisasjoner dannet NRL, Sámi Searvi og Samisk råd for Finnmark, Nordisk sameråd i 1956. Rådet hadde en svak kvinnerepresentasjon i starten, med en kvinne som rådsmedlem, dette var Edel Hætta Eriksen. Etter hvert fikk rådet en noe større tilslutning av kvinner.¹⁸ Hætta Eriksen er viktig å nevne ettersom hun skulle vise seg å bli en viktig figur i den samiske utdanningspolitikken i etterkrigstida. Felles for disse interessegruppene var at de var dannet av og for samer, med mål om å fremme samenes synspunkter i samfunnspolitiske spørsmål og arbeidet for at samene skulle bli anerkjent som et folk.

---

¹⁵ Andresen; Evjen; Ryymin (red.) *Samenes historie fra 1751 til 2010*. (Oslo: Cappelen Damm 2021): 305 (2021): 305

¹⁶ Andresen; Evjen; Ryymin (red.) (2021): 305

¹⁷ Andresen; Evjen; Ryymin (red.) (2021): 309-310

¹⁸ Andresen; Evjen; Ryymin (red.) (2021): 311

Når man snakker om endringer i samepolitikken i starten av etterkrigstida er det naturlig å adressere Samekomiteen og dens innstilling. I 1957 nedsatte Kirke- og utdanningsdepartementet en komité som skulle utrede sider ved samfunnsspørsmål tilknyttet samene, og foreslå økonomiske og kulturelle tiltak til det beste for samene. Dette var etter ønske ifra Samisk råd for Finnmark og Kringkastingsrådet. Bakgrunnen for dette ønske kom av da Samisk råd for Finnmark ønsket at NRK-sendingene på samisk skulle bli utvidet. Kringkastingsrådet var usikre på om dette var i tråd med den offisielle for forskningspolitikken. Det ble derfor spurt om Kirke- og undervisningsdepartementet kunne nedsette et utvalg som kunne kartlegge mål og retningslinjer for samisk kulturpolitikk.¹⁹ Dette resulterte i «Komiteen til å utrede samespørsmål», bedre kjent som Samekomiteen.²⁰ Minde forklarer at mandatet til Samekomiteen var omfattende og formålet med utredningen var blant annet å anerkjenne samene som gruppe.²¹ Komiteen skulle utrede «prinsipielle sider ved de samfunnsspørsmål som knytter seg til samene, og foreslå konkrete tiltak av økonomisk og kulturell art for å gjøre det mulig for samene å dyktiggjøre seg og utfolde seg i samfunnet.»²²

I 1959 leverte komiteén sin innstilling til Kirke- og utdanningsdepartementet. Politikken utvalget hadde kommet fram til omfattet ikke bare samisk kulturpolitikk.²³ Komiteen foreslo at det skulle legges opp til at samene skulle integreres økonomisk og sosialt i storsamfunnet, med mål om økonomisk likestilling og sosialt likeverd i fellesskapet, og konsolidering av samiske bosetningsområder, administrative særretter og kulturverntiltak som skulle motvirke forskningen og gjøre det mulig for samene leve videre som bærere av en minoritetskultur i Norge.²⁴ Minde forklarer at komiteen fremmet en tanke om at myndighetene burde «styrke samene som gruppe samtidig som respekten mellom folkegruppene burde dyrkes fram».²⁵ Minde tilføyer at komiteen så positive særfordeler som nødvendige for oppnå like rettigheter mellom den samiske befolkningen og majoritetssamfunnet.²⁶

Mottagelsen til innstillingen var splittet, og det kom blant annet innvendinger mot

---

¹⁹ Andresen; Evjen; Ryymin (red.) (2021): 312

²⁰ Andresen; Evjen; Ryymin (red.) (2021): 336

²¹ Minde, Henry *Urfolksoffensiv, folkerettsfokus og styringskrise: kampen for en ny samepolitikk 1960-1990 i Samer, makt og demokrati* (Bjerkli, B; Selle, P (red.)). (Oslo: Gyldendal Akademisk 2003): 90

²² St. meld. nr. 21 (1962-63) *Om kulturelle og økonomiske tiltak av særlig interesse for den samisktalende befolkning*: 1

²³ NOU 1985: 14 Samisk kultur og utdanning: 59

²⁴ NOU 1985: 14 Samisk kultur og utdanning: 59

²⁵ Minde (2003): 91

²⁶ Minde (2003): 91

særrettighetene for samene og samisk språk fra samer selv i Karasjok. Samtidig som innstillingen gikk god oppslutning fra NRL, Samisk Råd for Finnmark og Sámi Searvi.²⁷ Tross uenighetene om innstillingen ble den behandlet i Stortinget i 1963. På Stortinget ble det bestemt at samene «under visse vilkår, burde får rett til språkopplæring».²⁸ Minde understreker at behandlingen av innstillingen ga blandende signaler og uforpliktende råd, og at få av forslagene fra Samekomiteen faktisk ble fremmet for Stortinget de neste tiårene.²⁹

Tross den splitta mottakelsen til innstillingen, resulterte behandlingen av innstillingen i et stortingsvedtak om at fornorskningspolitikken skulle erstattes med integrering og en kulturpluralistisk linje, og dette la grunnlaget for en ny samepolitikk i Norge.³⁰

2.1.1 Fravær av samisk innhold i læreplanverket

Fra 1950-tallet ut på 1960-tallet foregikk det et forsiktig holdningsskifte overfor samene blant de sentrale myndighetene. Kombinert med en voksende organisering av samisk interessegrupper ser dette ut til å være starten på en sakte endring i storsamfunnets vurdering av samene. Denne endringen ser imidlertid ut til å være så forsiktig at den ikke kom til uttrykk i læreplanverket fra 1960. På slutten av 1950-tallet endret skoleløpet seg ved å gå fra syv til å forsøke seg på ni år. Derav navnet til læreplanverket som ble innført i 1960, *Læreplan for forsøk med 9-årige skole* (heretter L60).

I Folkenborgs gjennomgang av L60 konkluderer han med at det ikke finnes noen direkte referanser til samisk innhold i heimstadiære, men at «naturfolk» blir nevnt. «Naturfolk» referer til kategoriseringen av samene som ble gjort av den norske stat i tråd med fornorskningen og ideene om kulturutvikling. Samene ble forstått som «naturfolk», og nordmenn som «kulturfolk». «Naturfolk» ble vurdert til å være på et lavere utviklingsmessig trinn som «kulturfolk» hadde passert.³¹ Folkenborg sier at ved at «naturfolk» er nevnt kan dette ha gjort at samene ble trukket inn i undervisningen som eksempel.³² I læreplanen til samfunnsfaget er det på de siste sidene av planen lagt ved eksempler til oppgaver som elevene kan arbeide med på de ulike trinnene i fagdisiplinen historie, geografi og samfunnskunnskap. Under geografi for 7. trinn blir samene nevnt for første gang, her står det «gjengi innholdet i en bok om a) samer, b) eskimoer, c) negrer i Afrika, d) negrer i

---

²⁷ NOU 1985: 14 Samisk kultur og utdanning: 59-60

²⁸ Minde (2003): 92

²⁹ Minde (2003): 92

³⁰ Folkenborg (2008): 46

³¹ Andresen; Evjen; Ryymin (red.) (2021): 17

³² Folkenborg (2008): 40

Amerika».³³ Disse formuleringene må ses i lys av sin tid, og at læreplanverket er en refleksjon av sin samtid. Slike betegnelser bryter med våre normer om hvordan vi snakker om etnisitet i dag.

2.2 Krav om samisk innhold i læreplanverket

I 1967 utnevnte Kirke- og utdanningsdepartementet (heretter KUD) Normalplanutvalget til å utarbeide et nytt læreplanverk. Det kan legges til her at samme år ble det slått fast at undervisning i samisk ble en rett gjennom Grunnskoleloven.³⁴ I 1969 ble det sendt ut utkast til nye læreplan, som senere skulle bli den midlertidige Mønsterplanen av 1971 (heretter M71).³⁵ I juni samme år behandlet Kautokeino skoleråd, ledet av Edel Hætta Eriksen, utkastet. Skolerådet konkluderte med at «samene er sannsynligvis Norges urinnvånere, men hittil har det ikke vært plass til dem i lærebøker. Samisk kultur og historie bør få plass i skoleverket for norsktalende elever. Bedre kjennskap til samene vil gi et mer realistisk bilde av folkegruppene samtidig som dette sannsynligvis vil bidra til større forståelse og gjensidig respekt mellom majoritetsgruppen og minoritetsgruppen».³⁶

I 1970 sendte Normplanutvalget ut den midlertidige mønsterplanen til høring, oppfordringene fra Kautokeino skoleråd om inklusjon av samisk innhold i skolen var ikke tatt til etterretning. Kautokeino skoleråd kom derfor igjen med ny uttalelse om det samiske innholdet i høringsutkastet til M71. Rådet kritiserte at det ikke stod noe om samisktalende elever, eller samisk kultur i Norge i planen, og at undervisning for samisktalende elever heller ikke var nevnt.³⁷ Skolerådet konkluderte med at «vi finner det betenkelig å gå inn for planen selv for enspråklige norsktalende elever».³⁸ Skolerådet la ved forslag til fagstoff om samisk kultur og historie som kunne bli inkludert i mønsterplanen.³⁹ Heller ikke denne gangen fikk Kautokeino skoleråd gjenhør for sine tilbakemeldinger.

2.2.1 Samisk innhold som fremmed og usynlig

Våren 1971 utarbeidet Grunnskolerådet – det rådgivende organet for KUD i skolespørsmål – en tilrådning om Mønsterplan for grunnskolen, på bakgrunn av uttalelser de hadde mottatt

---

³³ Folkenborg (2008): 40

³⁴ Minde (2003): 92

³⁵ Mønsterplanen for grunnskolen av 1974:
Forord

³⁶ Folkenborg (2008): 51

³⁷ Folkenborg (2008): 51

³⁸ Folkenborg (2008): 51

³⁹ Folkenborg (2008): 51

sommeren 1970. Denne tilrådingen, med noen endringer, ble lagt fram av KUD som den midlertidige utgaven for Mønsterplanen for grunnskolen, M71.⁴⁰

I Folkenborgs gjennomgang av M71 undersøker han samfunnsfag 1.-3. trinn, orienteringsfag 1.-6. trinn og heimstadiære 4.-9. trinn. Folkenborg finner noen få referanser til samene i orienteringsfag. På 3. trinn blir reindrift nevnt som stikkord, på 4. trinn kan man velge å se nærmere på samene under emnet «Livet i kalde strøk» om man velger Nord-Skandinavia som område å undersøke. I planen for heimstadiære er det ingen referanser til samisk innhold. Folkenborg konkluderer med at samisk kultur og historie er mer eller mindre fraværende i M71, og L60, og at det er så pass svake føringer for å trekke inn samiske emner i undervisningen at det er usannsynlig at dette er blitt gjort i noe særlig grad. Folkenborg slår fast at samisk kultur og historie framstår som fremmed og usynlig i læreplanverkene fra 1960 og 1971.⁴¹ Dette sammenfaller med Kautokeino skoleråd sine innvendinger om Mønsterplanen.

2.3 Samisk innhold får innpass

I april 1972 ble det arrangert et seminar i Kautokeino om Mønsterplanen og skolesituasjonen for samene. I forbindelse med seminaret ble det holdt et møte mellom Kirke- og undervisningskomiteen og Kautokeino skoleråd, og andre fagfolk.⁴²

Nok en gang møtte Kirke- og undervisningsdepartementet kritikk for læreplanverkets svake samiske innhold. En uttalelse leverte direkte til Kirke- og undervisningskomiteen, fra blant annet Hætta Eriksen, sa at «vi mener det må være et mål at barn fra forskjellige kulturer i vårt eget land lærer å respektere hverandre. Da det er nødvendig at barna får kjennskap til de ulike kulturers egenart, det gjelder både norsktalende og samisktalende barn». Denne gangen fikk skolerådet gjenhør for sine tilbakemeldinger og det ble bestemt at Mønsterplanen skulle bli supplert med samisk innhold. Forslagene til det samiske innholdet fra skolerådet er sammenfallende med det samiske innholdet man finner i samfunnsfagene i M74.⁴³ Dette viser at opposisjonen hadde gjennomslagskraft.

---

⁴⁰ Mønsterplanen for grunnskolen av 1974: Forord

⁴¹ Folkenborg (2008): 41

⁴² Lund; Boine; Johansen; Rasmussen (red.) (2011): 28

⁴³ Folkenborg (2008): 52

2.3.1 Økt samisk innhold preget av stereotypier

I forordet til M74 står det at M71 ble sendt til Stortinget sammen med meldingen St. Meld. nr. 46 (1971-72) *Om Mønsterplan for grunnskolen*. Videre står det at Grunnskolerådet gjorde så noen endringer i M71 på grunnlag av Stortingets behandling av stortingsmeldingen og uttalelser som ble mottatt etter at M71 kom ut. Endringen av M71, resulterte i M74.

Ut ifra hva vi nå vet om Kautokeino skoleråds gjentatte uttalelser, kan det se ut som om «uttalelser som ble mottatt etter at M71 kom ut» er et nikk til skolerådet. Videre i forordet står det «[i] samsvar med ønsker som er kommet fram i Stortinget og på *annet hold*, er innslaget om samisk kultur og historie styrket gjennom hele planen».⁴⁴ Dette gir et frempek på at læreplanverket har et forsterket samisk innhold sammenlignet med sine forløpere, men det vitner også om en forsiktig anerkjennelse til misnøyen av fraværet av samisk innhold i M71. Denne anerkjennelsen er imidlertid *vel* forsiktig ettersom det ikke blir gitt noe lengre utgreiing om innvendingen som faktisk kom ifra Kautokeino skoleråd.

Både Stoa og Folkenborg mener begge at det samiske innholdet er grundig innarbeidet i M74, både i generell del og fagplandelene, særlig i de samfunnsfaglige læreplanene. I generell del er språkblandingsdistriktene og elever i språkblandingsdistriktene gitt forholdsvis stor plass. Språkblandingsdistrikter referer til områder i Norge hvor samisk og norsk blir brukt mer eller mindre likt. I fagplandelene finner man innslag av samisk innhold i omtrent alle fagenes beskrivelse og fagplaner.⁴⁵ Folkenborgs samlede vurdering av M74 er at samisk kultur og historie er gjennomgående integrert i samfunnsfagene, men at reindriftssamene dominerer bildet av hvem samene er og at det skapes et bilde om at det å være same er synonymt med å være reindriftssame.⁴⁶ Folkenborg trekker fram heimstadiære, orienteringsfag og samfunnsfag når han undersøker det samiske innholdet i M74.

Folkenborg peker på at i den veiledende årsplanen i heimstadiære for 1.trinn er det inkludert stikkord som «samedrakt», «samiske juleskikker», «reinflokken», «flyttesamenes vårflytting» og «flyttesamenes sommerboplasser», for 2. trinn er emnet «Hos en flyttesamefamilie» inkludert. I årsplanen for 3. trinn er det ingen referanser til samiske emner.⁴⁷ Folkenborg forklarer at i Orienteringsfaget er det en særlig vektlegging på flyttesamer og reindrift. I Samfunnsfaget finner man samisk innhold i alle de tre fagdisiplinene; historie, geografi og

---

⁴⁴ Mønsterplanen for grunnskolen av 1974: Forord

⁴⁵ Stoa, Nordmannens bilde. (2019): 30

⁴⁶ Folkenborg (2008): 44

⁴⁷ Folkenborg (2008): 43

samfunnskunnskap, på nesten alle klassetrinn. Også her er de fleste stikkordene knyttet til reindrift. Folkenborg peker på stikkordsetningen for 8. trinn i samfunnsfag som sier «Generasjonsmotsetninger i samiske hjem forårsaket av fornorskningen av de unge». Dette vurderer Folkenborg som positivt ettersom elevene skulle se hvordan fornorskningen hadde hatt innvirkning på de samiske samfunnet, skapt generasjonskonflikter og endret samisk identitet og samfunn.⁴⁸

Stoa konkludere i sin analyse med at til å være den første mønsterplanen som tar for seg samisk forhold i et opplysningsøyemed er det kvantitativt bra. Det samiske innhold i den generelle delen av M74 er et steg framover fra assimileringspolitikken, og at det i M74 blir fremmet et bilde om at det nå var «greit å være same».⁴⁹ Stoa sier seg enig i Folkenborgs vurdering om bilde om reindriftssamen som rådende, og supplerer dette med at det virker som om M74 glemmer at samer ikke bare bor i Finnmark.⁵⁰

Stoa peker på at i generell del i M74 foregår omtalen av den samiske befolkning i kontekst av språkblandingsdistriktene, og at det ikke blir gitt noe videre utgreiing om at det finnes ulike samiske språk, næringer og samfunnsliv. Stoa mener at på denne måte blir den samiske befolkningen framstilt som kulturelt homogene som reindriftssamer og låst til språkblandingsdistriktene.⁵¹ Videre peker Stoa på det samiske innslaget i fagplanene, og gir en oppsummert beskrivelse av dette innholdet; Fra 1.-3. trinn er det syv kompetansemål om samisk innhold, som samisk skikk og bruk, reindrift og samisk bosetting i Norden. På 4.-6.trinn tar kompetansemålene for seg samisk religion og historie, siida, kulturformer som musikk, og samfunns- og familieliv. På 6. trinn blir det fremmet et bilde av at samene har et spredt bosetningsmønster også utenfor Nord-Norge, mens på 7.-9. trinn blir samene låst til Finnmark og reindrift.⁵²

Stoa peker på samfunnsfag, og forklarer at faget tar opp flere aspekter ved samisk liv, og ikke *bare* reindrift. Men at det virker som flere av emnene er plassert ut ifra der det er plass og ikke nødvendigvis etter relevans. Stoa peker på hvordan samisk kultur er plassert under geografi i stedet for under samfunnskunnskap, og at bosetningsområder er plassert under samfunnskunnskap i stedet for geografi. Samiske stedsnavn i Nord-Norge skal læres om på 4. trinn i geografi, mens samiske stedsnavn i det sørlige Norge skal læres om historie på 6.

---

⁴⁸ Folkenborg (2008):44

⁴⁹ Stoa (2019): 24

⁵⁰ Stoa (2019): 36

⁵¹ Stoa (2019): 24

⁵² Stoa (2019): 32

trinn.⁵³ Stoa mener også at det er noe problematisk at samiske forhold ikke er nevnt under «Samfunnsfag og andre fag» selv om det oppmuntres til tverrfaglighet gjennom planen, også om samiske forhold.

Til nå har vi sett at begynnelsen av 1950-tallet er starten på et skifte i vurderingen av samene til sentrale myndigheter. Samtidig som samene begynner å ta mer plass i storsamfunnet med interesseorganisasjoner som fremmer samenes sak. Deriblant Kautokeino skoleråd som arbeidet iherdig for at samisk innhold skulle bli inkludert i skolens opplæring.

Det er viktig å understreke at skolerådet i Kautokeino ikke bare jobbet for en generell inklusjon av samisk innhold i de nasjonale læreplanverkene for norske elever. Skolerådet ønsket at opplæringen skulle åpne opp for bedre undervisning for samiske elever hvor opplæringen vektla samisk kultur, språk og historie. Dette arbeidet blir ikke gitt plass i denne gjennomgangen, ikke fordi det ikke er viktig, men fordi det er ikke det denne oppgaven undersøker.

Vi ser at fra L60 og M71 til M74 skjer det en endring, fra ekskludering til inkludering av det samiske innholdet. Stoa og Folkenborg vurderer det samiske innholdet som kvantitativt bra og godt integrert i fagplanene i M74. Men at det førende bilde av det samiske innholdet er preget av en framstilling om at samer driver med reindrift og kun bor i Nord-Norge, som både Folkenborg og Stoa vurderer som smal og stereotypiserende.

2.4 Samisk utdanningsråd, Alta-saken og den internasjonale urfolkssaken

Møtet mellom Kautokeino skoleråd og Kirke- og undervisningsdepartementet i Kautokeino i 1971 resulterte ikke bare i bestemmelsen om økt samisk innhold i mønsterplanen, men også til at Samisk utdanningsråd ble oppnevnt.⁵⁴ I 1973 ble Edel Hætta Eriksen oppnevnt som første samiske medlem av Forsøksrådet. Forsøksrådet hadde i oppgave å bistå Kirke- og undervisningsdepartementet med råd initiativ og tilsyn av forsøksvirksomheten i skolen.⁵⁵ Forsøksrådet satte ned et «rådgivende utvalg for planlegging av tiltak innen undervisnings- og utdanningssektoren i språkblandingsområdene» bestående av skolestyrerne Edel Hætta Eriksen, Per Jernsletten og Trygve Madsen, og Odd Mathis Hætta fra Finnmark skoledirektørkontor og Arne Solstad fra Forsøksrådet.⁵⁶

---

⁵³ Stoa (2019): 33

⁵⁴ Folkenborg: 52

⁵⁵ Arkivverket. (15.06.2020). *Forsøksrådet for skoleverket*

⁵⁶ Folkenborg (2008): 52

Utvalget skulle lede arbeidet med å finne konkrete tiltak for å belyse og forbedre samiske barns opplæring. Utvalget kom fram til at det ikke fantes et offentlig organ som tok for seg samiske skole spørsmål. Fram til da hadde disse spørsmålene blitt håndtert av lokale sameforeninger.⁵⁷ Etter hvert ble det etablert riksdekkende organisasjoner som skulle ta stilling til spørsmålene. Deriblant Samisk utdanningsråd som ble etablert i 1975. Rådet skulle fungere som et sakkyndig organ for spørsmål som gjaldt undervisning og utdanning for den samiske befolkningen. Det første rådet ble oppnevnt av Kirke- og utdanningsdepartementet i 1976, kontoret ble etablert i 1977 og plassert i Kautokeino. Edel Hætta Eriksen, som hadde vært en aktiv stemme i Kautokeino skoleråd, ble leder for rådet fra 1977 til 1989.⁵⁸

På slutten av 1960-tallet startet konflikten som skulle bli en katalysator for reelle endringer i norsk samepolitikk, nemlig utbyggingen av Alta-Kautokeinovassdraget. Kjernen i saken handlet om en stor vannkraftutbygging i Indre Finnmark. Finnmark fylkesting begrunnet utbyggingen av vassdraget med at Finnmark hadde et kraftbehov som måtte dekkes slik at fylke holdt tritt med utviklingen i resten av landet.⁵⁹ Planene om utbyggingen fikk mange protester fra samiske interesseorganisasjoner og naturvernorganisasjoner ettersom utbyggingen av Alta-Kautokeinovassdraget ville føre til negative konsekvenser for samisk reindrift, og den samiske bygda Máze ville bli demmet opp.⁶⁰ (Máze ble unntatt planene og varig verna i 1973).

På slutten av 1970-tallet nådde konflikten sitt høydepunkt. I 1978 ble *Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeinovassdraget* etablert. Folkeaksjonen samlet inn 15 000 underskrifter mot utbyggingen, det ble pekt på naturvern, laks, manglende saksbehandling og krav til lokalt selvstyre og samesak som begrunnelser for å stoppe utbyggingen.⁶¹ Saken ble behandlet i Stortinget i november 1978, men etter en avstemming med 90-36 i favør utbygging av vassdraget, fortsatte arbeidet. Folkeaksjonen holdt likevel kampen gående og bestemte seg for å ta i bruk ikke-voldelig, sivil ulydighet som pressmiddel. I juli 1979 satte en gruppe demonstranter seg fra Folkeaksjonen seg ned på anleggsveien i Stilla. Stilla er et område øverst i Tverrdalen i Alta kommune og ligger nært elvegjelet som skulle demmes opp. Demonstrantene nektet å flytte seg for anleggsmaskinene og arbeidet ble stoppet for én

---

⁵⁷ Folkenborg (2008): 50

⁵⁸ NOU 2000:3 Samisk lærerutdanning – mellom ulike kunnskapstradisjoner: 20

⁵⁹ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021): 371

⁶⁰ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021): 370-386

⁶¹ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021): 374

dag.⁶² I oktober 1979 dro en annen gruppe, Nordisk samisk aksjonsgruppe, til Oslo og slo seg ned med lavvo utenfor Stortinget. Med seg hadde de et brev til statsminister Odvar Nordli, som sa at hvis regjeringen ikke stoppet utbyggingen ville de gå til sultestreik.⁶³ Utbyggingen stoppet ikke, og den 9. oktober satte aksjonsgruppen i gang å sultestreike for samers rettigheter. Minde forklarer at under sultestreiken henvendte Nordli seg til rådgiverne sine og ba om informasjon om norsk samepolitikk, og det eneste rådgiverne hadde å vise til var Samekomiteens innstilling fra 1963.⁶⁴ Etter én uke bestemte statsministeren seg for at anleggsarbeidet skulle stanses på grunnlag av at «samenes legitime rettigheter» måtte tas hensyn til.⁶⁵ Sultestreiken varte altså bare i én uke, men resulterte i at det for første gang ble tatt høyde for samiske rettigheter i saken, og samenes rettigheter ble satt på nasjonal politisk dagsorden.⁶⁶ I mai 1980 ble spørsmålet om utbyggingen av vassdraget behandlet for siste gang av Stortinget, og det ble vedtatt at arbeidet skulle fortsette. Stortingsvedtaket ble behandlet i Alta tingrett i desember 1980 og det ble slått fast at utbyggingen var lovlig.⁶⁷ Anleggsarbeidet ble derfor satt i gang igjen i januar 1981.⁶⁸

Konflikten blir vurdert som et paradigmeskifte i den samepolitiske kampen. Kampens kjerne gikk fra å kjempe for «myke» rettigheter som beskyttelse av språk og kultur, til «harde» rettigheter som rett på naturressurser og næringsliv.⁶⁹ Tross de mange protestaksjonen ble utbyggingen av vassdraget gjennomført, men motstanden var ikke ubetydelig. Det samepolitiske engasjementet førte til grunnlovsendringer og etableringen av Sametinget. Parallelt med det samepolitiske engasjementet rundt utbyggingen av Alta-

Kautokeinovassdraget begynte en internasjonale urfolkspolitikk å ta form på 1970-tallet. Her var Nordisk sameråd, sammen med Verdensrådet for urbefolkninger (WCIP) viktige deltakere. Sammen etablerte de den første internasjonale definisjonen om urfolk, som skilte urfolk fra andre kulturelle minoriteter.⁷⁰

En viktig oppnåelse i arbeidet til den internasjonale urfolksbevegelsen var å få ned en avtale om urfolks rettigheter mellom stater, dette resulterte i ILO-konvensjonen nr. 169 *Om urfolk*

---

⁶² Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021): 374

⁶³ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021): 375

⁶⁴ Minde (2003): 110

⁶⁵ Minde (2003): 110

⁶⁶ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021): 376

⁶⁷ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021): 378

⁶⁸ Minde (2003): 110

⁶⁹ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021): 359

⁷⁰ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021): 421

og stammefolk i selvstendige stater i 1989.⁷¹ Konvensjonen ble ratifisert av Norge i 1990, og er forløperen til FNs deklarasjon om urfolksrettigheter som kom i 2007. Det en kan vurderer som kjernen i konvensjonen er urfolkets rett til å selv bestemme over sin kulturelle utvikling og språkopplæring, og retten til å opprette egne institusjoner for å representere seg overfor myndighetene. Konvensjonen har videre bestemmelser når det kommer til landrettigheter, sysselsetting og arbeidsliv, opplæring, trygd og helse.⁷² Det skal legges til at ILO-konvensjon nr. 169 aldri var rettslig bindende, men nærmere noen moralske og politiske rettesnorer for landene som ratifiserte konvensjonen i deres minoritets- og urfolkspolitikk. Prinsippene i konvensjonen, sammen med de man finner i FNs deklarasjon om urfolksrettigheter fra 2007, er innlemmet i det norske lovverket.⁷³

Samtidig som det var et voksende samisk engasjement i den internasjonale urfolksbevegelsen, ble Alta-saken satt på dagsorden internasjonalt. Dette førte til at Norge fikk kraftig kritikk internasjonalt, først og fremst fra WCIP, *Indian Treaty Council* og NGOer.⁷⁴ Bakgrunnen for den *kraftige* kritikken handlet nok om at den norske stat hadde vært en sterk pådriver i fordømmingen av den rasistiske segregeringspolitikken i USA og Sør-Afrika.⁷⁵ I tillegg til at den norske stat hadde skapt et bilde av seg selv, internasjonalt, av å være menneskerettighetens forsvarer.⁷⁶

I 1980 vedtok regjeringen at det skulle settes i gang en utredning om samepolitiske spørsmål, utvalgets mandat var å utrede spørsmål tilknyttet «samenes rettigheter til land og vann, og andre juridiske spørsmål».⁷⁷ Utvalget som skulle gjennomføre utredningen fikk navnet Samerettsutvalget. Dette resulterte i NOU 1984: 18 *Om samenes rettsstilling*. Aarseth forklarer at utredningen «inneholder geografisk og historisk beskrivelse av samene og deres bruksområder, gjennomgåelse av den historiske diskusjonen om samiske rettigheter, samenes rettsstilling i de nordiske land, om minoritetene, lovgivning og internasjonale konvensjoner om sivile og politiske rettigheter, bekjempelse av diskriminering, særlig urbefolkningsrett.»⁷⁸ Utredningen ble grunnlaget for vedtakelsen om Grunnlovens §110 A (i 2014 endret til §108), Sameloven av 1987 og etableringen av Sametinget.⁷⁹

---

⁷¹ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021):421

⁷² Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021):419

⁷³ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021): 419

⁷⁴ Minde (2003): 116

⁷⁵ Minde (2003): 89

⁷⁶ Minde (2003): 116

⁷⁷ NOU 1984: 18 Om samenes rettsstilling: 42

⁷⁸ Aarseth (2006): 303

⁷⁹ Regjeringen.no. (29.05.21) Bakgrunn og mandat for Samerettsutvalgets arbeid.

Aarseth forklarer videre at utvalget kom fram til at myndighetene hadde et medansvar for at samisk kultur skulle opprettholdes og videreutvikles, og at dette ikke kunne oppnås uten særtiltak for den samiske befolkningen.⁸⁰ Aarseth tilføyer at utvalget så samene som den største etniske minoriteten i landet, med lengst historisk tilknytning til landet og skilte seg dermed fra andre minoritetsgrupper som «jøder, sigøynere, flyktninger og fremmedarbeidere».⁸¹ Utvalget konkluderte med å foreslå at det skulle bli innlemmet ett paragraf i grunnloven som sa at «*Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv*».⁸²

I kapittel 1 *Allmenne bestemmelser* i Sameloven av 1987 ble det erklært at lovens formål var å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppen i Norge kunne sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.⁸³ I §1-2 ble det slått fast at den samiske folkegruppen skulle ha et eget landsomfattende Sameting, valgt av den samiske befolkningen. I §1-5 stod det at det samiske og norske språk skulle være likeverdige, og likestilte språk.

Den 9. oktober 1989 åpnet Kong Olav det første Sametinget, og med det hadde det samiske folk et eget folkevalgt parlament i Norge.⁸⁴

2.4.1 En milepæl i samisk skolehistorie?

Fra 1974 til 1987 blir det altså etablert et samisk utdanningspolitisk organ underlagt Kirke- og undervisningsdepartementet, Alta-saken satte samiske rettigheter og urfolksspørsmålet på dagsorden, som igjen førte til grunnlovsendringer og Sameloven 1987. Samme år som Sameloven ble vedtatt ble M87 innført. M87 blir beskrevet som en milepæl i samisk skolehistorie, da dette var det første læreplanverket som faktisk tok for seg grunnleggende samiske skolespørsmål og anerkjente samenes særstilling blant de norske minoritetsgruppene, og det første læreplanverket hvor samene, gjennom Samisk utdanningsråd, deltok i utarbeidelsen og utviklet kapitlene om samisk språk og opplæring. Men Stoa og Folkenborg har litt ulike synspunkter på det samiske innholdet i M87.

---

⁸⁰ Aarseth, Bjørn. *Norsk samepolitikk 1945-1990: Målsetting, virkemidler og resultater*. (2006): Oslo: Forlaget Vett og Viten AS: 304

⁸¹ Aarseth (2006): 304

⁸² NOU 1984: 18 Om samenes rettsstilling:599

⁸³ Sameloven (1987): §1-1

⁸⁴ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021):: 289

Folkenborg slutter seg til oppfatningen om M87 som en milepæl i samisk skolehistorie, og supplerer dette med å si at M87 framhever samenes urfolksstatus i Norge.⁸⁵ Folkenborg peker på stikkord-/setningene «samer som urbefolkning» og «sammenligninger med andre urbefolkninger» og begrepet «Sápmi» som man finner i samfunnsfaget. Stoa er uenig i dette ettersom «urbefolkning» er brukt i liten grad i M87.⁸⁶ Jeg vil også legge til at samene aldri faktisk blir betegnet som Norges urbefolkning i M87. Stikkordssetningen «samer som urbefolkning» er en del av «samer og andre folkegrupper» i hovedemnet «Samene – en egen folkegruppe» i Samfunnsfag. I beste fall åpner det opp for en diskusjon om samene som urbefolkning. Stoa mener at M87 ønsker å framheve samenes spesielle stilling og særretter i Norge *uten* og framheve dem som urbefolkning.⁸⁷ Disse to ulike synene reflekterer hva jeg innledningsvis kommenterte om at Stoa har et mer kritisk syn på funnene i læreplanverkene, sammenlignet med Folkenborg som er noe mer positiv.

I kapittel 5 «Samiske elever» i generell del, blir det gitt en utgreiing om «samenes stilling i det norske samfunnet», «rettigheter og plikter», «skolen i det samiske samfunnet» og «mål for opplæringen». Første del gir en utgreiing om samenes historiske tilhørighet til Norge gjennom bosetting, språkene sør-, lule- og nordsamisk, variasjonen av bruken av samisk språk blant det samiske folk, endringer i yrkes- og næringsliv, og ‘assimilasjonsprosessen’. Assimilasjonsprosessen er ett litt mer behagelig ord enn fornorskingsprosessen, dette tydeliggjør Stoa i sin diskusjon om hvordan nettopp fornorskingspolitikken og dens konsekvenser blir lagt fram i kapittel 5. I nest siste avsnitt under «Samenes stilling i det norske samfunnet» står det «kulturelt press gjennom flere hundre år har ført til en gradvis assimilasjon og tap av samisk egenart. Nedvurderingen av samisk språk og væremåte har også enkelte steder ført til sosial isolasjon i forhold til det norske samfunnet».⁸⁸ Stoa peker på hvordan «kulturelt press» og «nedvurdering av samisk kultur» har ført til en gradvis assimilering. Stoa stiller seg kritisk til denne formuleringen, og spør hvorfor ordene «kulturelt press» og «nedvurdering» er brukt i stedet for å beskrive den systematiske fornorskingspolitikken. Stoa mener at dette fører til ett inntrykk av at den norske stat prøver å skjule ansvarsforholdet de hadde, og har, overfor samene.⁸⁹ Stoa peker også på hvordan en positiv konsekvens av fornorskingspolitikken blir trukket inn når planen viser til at assimilasjonsprosessen, urbanisering og massemedier har «gjort forholdet til det norske samfunnet tettere i dag enn noensinne».⁹⁰

---

⁸⁵ Folkenborg (2008): 56

⁸⁶ Stoa (2018): 51

⁸⁷ Stoa (2018): 51

⁸⁸ Mønsterplanen for grunnskolen 1987: 33

⁸⁹ Stoa (2018): 42

⁹⁰ Stoa (2018): 42

Stoas samlede vurdering av generell del i M87 er at samenes særegne stilling i forhold til andre minoriteter i Norge kommer til uttrykk, selv om urfolksbegrepet blir brukt i svært liten grad. Folkenborg diskuterer ikke generell del.

I M87 finner man det samiske innholdet under hovedemnene *Om samefolket – Sámi álbmot* i orienteringsfag 1.-6. trinn, og under hovedemnet *Samene – en egen folkegruppe* i samfunnsfag 7.-9.trinn. I innledningen til orienteringsfaget blir det presentert en generell oversikt over lærestoffet i faget, her blir det forklart at hovedemnet, «Samefolket – Sámi álbmot», skal gi alle elever kunnskap og innsikt som kan fremme forståelse, toleranse og respekt og motvirke uriktige og uheldige forestillinger om samene.⁹¹ Folkenborg peker på dette og forklarer at dette er første gang det blir gitt en uttrykt erkjennelse om at kunnskap om samene var begrenset og preget av misoppfatninger.⁹² Hovedemnet berører det samiske samfunn, historie, kultur og det samiske folkets situasjon i Sápmi. Det blir også presisert at elevene skal få en innføring i de utfordringene den samiske kulturen har møtt og møter.

«Samene – en egen folkegruppe» i samfunnsfag bygger videre på orienteringsfaget, og formålet er å skape en realistisk forståelse av og respekt for samene og deres kultur. Emnet tar for seg tematikk som samenes historiske utvikling fra ca. 1700 til samtida, sammenhengen mellom naturgrunnlag, kultur og endringer i næringsliv og yrker, og kjennskap til samisk språk, livssyn og kunst. Også her blir det presisert at elevene skal få en forståelse for de utfordringene og problemene den samiske kulturen og den enkelte er stilt overfor i forhold til storsamfunnet.⁹³

Samlet sett vurderer Folkenborg framstillingen av det samiske innholdet i M87 som svært positivt. Folkenborg peker på at stikkordene er mer åpne enn hva de var i M74. I tillegg mener Folkenborg at M87 framhever samene som urbefolkning og dette fører til at bilde av samene i M74 som reindriftssame er blitt endret til «urfolk» i M87.⁹⁴

Stoa er noe mer kritisk, og peker på at SI-utvalget 1980 som sa at «alle elever i norsk skole bør gis en bredere innføring i samenes kultur og historie enn det tilfellet er i dag». Stoa mener at dette ikke er tilfellet i M87, og begrunner dette med at det samiske innholdet i M87 er helt adskilt fra andre tema, og befinner seg kun i orienteringsfag og samfunnsfag.⁹⁵

---

⁹¹ Mønsterplanen for grunnskolen 1987: 214

⁹² Folkenborg (2008): 54

⁹³ Mønsterplanen for grunnskolen 1987: 234

⁹⁴ Folkenborg (2008): 56

⁹⁵ Stoa (2018): 54

Oppsummert ser en altså at i M87 tar det samiske innholdet en litt annen form enn hva en ser i M74, ved at framstillingen ikke er like låst til «reindrift» og Finnmark. M87 anerkjenner ikke samene som urbefolkning, men gjennom stikkord åpner læreplanverket opp til en samtale om samene som urbefolkning. Hvorvidt denne samtalen faktisk ble tatt i klasserommene kan man ikke si sikkert, men det forteller noe om hvordan skolemyndighetene og sentrale myndigheter vurderte samene. At M87 oppfattes litt som 'på vippen' til å anerkjenne samene som urbefolkning er nok ikke så merkelig i og med at samene hadde fått mange formelle rettigheter gjennom Sameloven av 1987, og den påfølgende grunnlovsendringen i 1988, og tre år senere faktisk ble anerkjent som urfolk i Norge. Det skal også legges til M87 var det første læreplanverket til å innføre egne samiske læreplaner i fagene kristendomskunnskap, engelsk, orienteringsfag, samfunnsfag, musikk, duodji og heimkunnskap.⁹⁶

2.5 Nye kamper for samiske rettigheter i skolen

Tross de formelle rettighetene som samene hadde blitt tilegnet på 1980-tallet, og vektleggingen på samenes «særegne stiling i samfunnet sammenlignet med andre etniske minoriteter» i M87, skulle dette bli satt på prøve i forbindelsen med utarbeidelsen av L97. I *Samisk skolehistorie* (bind 5) forteller Ole Henrik Magga hvordan han opplevde planarbeidet som sametingspresident. Magga forteller at utarbeidelsen til et nytt læreplanverk ble satt i gang i 1991 av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (heretter KUF).⁹⁷

På dette tidspunktet var det Asta Mitkija Balto som var leder for Samisk utdanningsråd. Mitkija Balto var lærer og ble en viktig aktør i samisk skolepolitikk og forskning fra 1980-tallet til godt ut på 2000-tallet.⁹⁸ Magga forteller at Mitkija Balto var tydelig på at Norges nye samepolitikk skulle være inkludert i det nye læreplanverket og viste til sameloven §1-1, som sa at lovens formål var å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppen i Norge kunne sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.⁹⁹

Magga trekker fram KUFs utdanningsminister Gudmund Hernes som motsatte seg dette, Magga forklarer at Hernes ikke ønsket samiske læreplaner i enkelte fag og i hvert fall ikke et

---

⁹⁶ Lund; Boine; Johansen; Rasmussen (red.) *Samisk skolehistorie*, bind 5 (Davvi Girji 2011): 52

⁹⁷ Lund; Boine; Johansen; Rasmussen (red.) (2011): 54

⁹⁸ Lund, S; Boine, E; Broch Johansen, S (red.) *Samisk skolehistorie*, bind 2. *Asta Balto: - Min lojalitet var hos det samiske samfunnet.*

<http://Skulva.info>. (2007)

⁹⁹ Lund; Boine; Johansen; Rasmussen (red.) (2011): 54

eget parallelt samisk læreplanverk.¹⁰⁰ Hvorfor Hernes ikke ønsket dette forklare Mitkija Balto i *Samisk skolehistorie* (2007, bind 2). Hun forklarer at KUFs tanke var det skulle være én læreplan for alle, og samiske emner skulle være en del av det nasjonale læreplanverket og at argumentet fra KUF var at det var viktig for *alle* elever i norsk skole å få bedre kjennskap til den samiske befolkningens kultur og historie. Mitkija Balto mener at KUF brukte de norske elevenes behov for å lære om samene som argument mot en samisk læreplan.¹⁰¹ Dette til tross for at det allerede hadde blitt innført samiske læreplaner i noen fag i M87.

I juli 1994 sendte KUF ut et utkast om læreplanverkets grunntanker, Magga forteller at på dette tidspunktet hadde ikke departementet informert Sametinget hva de arbeidet med, og at planenes grunnleggende del var skrevet som om at Samisk utdanningsråd og Sametinget ikke eksisterte.¹⁰²

Sametinget svarte utkastet med en høringsuttalelse som viste til Grunnlovens § 110 A, som sa at det er statens ansvar å tilrettelegge for at den samiske folkegruppen kan utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv, og ILO-konvensjonen. Magga forteller at Sametinget avsluttet sin uttalelse med å si at de prinsippene og retningslinjene departementet hadde lagt fram var et kraftig tilbakeskritt i forhold til den tidligere mønsterplanen M87.¹⁰³ Til slutt sa KUF seg enige om å lage egne fagplaner for samiske elever i samisk, duodji, samfunnsfag, heimkunnskap, kristendomskunnskap, engelsk, naturfag og musikk. Men siden konflikten om samiske fagplaner hadde tatt så lang tid, kom ikke arbeidet i gang før nesten ett år etter arbeidet med de nasjonale planene hadde startet, tilføyer Magga.¹⁰⁴

Det var ikke før i 1995, da Reidar Sandal overtok ministerposten, at Sametinget og Samisk utdanningsråd fikk gjenhør for sine tilbakemeldinger. Magga forteller at Sandal ba om unnskyldning på første møte, og avklarte at han ville føye seg etter Sametinget og lage en egen samisk læreplan. I juni 1996 la Sametinget fram en prinsipielle ramme for læreplanen. I august bekreftet Sandal at Sametingets hovedprioriteringer i læreplanarbeidet samsvarte med departementets grunntanker. Sandal sa også at Sametinget skulle få delta aktivt i å vurdere planen før de ble gjort ferdige.¹⁰⁵

---

¹⁰⁰ Lund; Boine; Johansen; Rasmussen (red.) (2011):54

¹⁰¹ Lund, S; Boine, E; Broch Johansen, S (red.) *Samisk skolehistorie*, bind 2. *Asta Balto: - Min lojalitet var hos det samiske samfunnet*. <http://Skulva.info>. (2007)

¹⁰² Lund; Boine; Johansen; Rasmussen (red.) (2011): 54

¹⁰³ Lund; Boine; Johansen; Rasmussen (red.) (2011): 54

¹⁰⁴ Lund; Boine; Johansen; Rasmussen (red.) (2011): 54

¹⁰⁵ Lund; Boine; Johansen; Rasmussen (red.) (2011): 58

I 1997 ble *Det samiske læreplanverket for den 10-årige grunnskolen* (heretter L97-S) utarbeidet og godkjent som likeverdig det nasjonale læreplanverket.¹⁰⁶ Problematikken var bare at innføringen av L97-S bydde på utfordringer ettersom mangelen på samiske læringsressurser og samiskspråklige lærere var stor.¹⁰⁷ Likevel er innføringen av L97-S et vendepunkt i samisk skolehistorie i Norge. Fordi konseptet «samisk skole» ble med dette formelt anerkjent, og videreført i de påfølgende læreplanverkene.¹⁰⁸

2.5.1 Samisk innhold blir inkludert og løftet fram

Her er Læreplanen for grunnskolen av 1997 (heretter L97) og Kunnskapsløftet 2006 (heretter LK06) er slått sammen, dette er fordi i Folkenborgs analyse er de også slått sammen. Stoa mener det snakk om så små forskjeller mellom L97 og LK06 at hun kun gjennomgår L97. Generell del i L97 er todelt, «generell del» og «prinsippene for opplæring». «Generell del» er fordelt på syv kapitler etter syv typer mennesker som skal fostres fram i opplæringen, dette er det meningssøkende, skapende, arbeidende, allmenndannende, samarbeidende, miljøbevisste og det integrerte mennesket. I disse kapitlene blir tema som verdier skoler er bygget på, lærerens rolle og mennesket i naturen tatt opp.¹⁰⁹ «Prinsippene og retningslinjene for opplæringen» gir en oversikt over prinsippene og retningslinjene skoleverket skal følge i opplæringen av elevene.

Stoa gir en samlet vurdering av L97s generelle del og sier at samiske forhold kun er nevnt tre ganger, og det først og framst handler om å legitimere hvorfor det skal være samisk innhold i opplæringen for norske elever.¹¹⁰ Første gang samiske forhold blir nevnt i L97 er i forbindelse med L97-S hvor det blir gitt en begrunnelse til hvorfor samiske elever har et eget læreplanverk.¹¹¹ Andre gang generell del tar opp samiske forhold er i «det meningssøkende mennesket», hvor viktighetene av kulturarv og identitet i skolen blir nedfelt. Her står det at «samisk språk og kultur er en del av felles arv som det er et særlig ansvar for Norge og Norden å hegne om. Denne arven må gis rom får videre utvikling i skoler med samiske elever, slik at den styrker samisk identitet og vår felles kunnskap om samisk kultur».¹¹² Tredje gang er i «Prinsippene og retningslinjene for opplæringen», som har et eget avsnitt om

---

¹⁰⁶ Lund; Boine; Johansen; Rasmussen (red.) (2011): 48

¹⁰⁷ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021): 445

¹⁰⁸ Andresen, Evjen og Ryymin (red.) (2021): 445

¹⁰⁹ Læreplanverket for 10-årig grunnskole av 1997: 9-49

¹¹⁰ Stoa (2019): 71

¹¹¹ Læreplanverket for 10-årig grunnskole av 1997: Forord

¹¹² Læreplanverket for 10-årig grunnskole av 1997: 18

«samisk kultur og samfunnsliv. Her står det at «samisk kultur er en viktig del av den felles kulturarven som alle elever i grunnskolen skal ha kunnskap om. Samisk kultur, språk, historie og samfunnsliv er derfor en del av det felles lærestoffet i ulike fag». ¹¹³

L97 skiller seg fra de foregående læreplanverkene med en tung bildebruk, særlig i generell del. Dette diskuterer Stoa, hun påpeker at en god del av verkene som er inkludert i læreplanverket er preget av samisk kultur, og produsert av samiske kunstnere. Stoa stiller seg noe spørrende til valg av verk, er kunsten valgt fordi den er skapt av samiske kunstnere eller fordi de framstiller «typisk» samisk kultur? Stoa kommer fram til at inntrykket er begge deler, ettersom alle de de 'samiskproduserte' verkene har et tydelig preget av typisk samisk kultur. ¹¹⁴

I Stoas vurdering av fagplanene til L97 forteller hun at man finner samisk innhold i de fleste fagene, og Stoa mener at innholdet er framstilt på en slik måte at det gir et inkluderende inntrykk. Elevene skal lære om samene i flere diskurser enn kun i den samiske. Stoa mener at dette øker sannsynligheten for at det samiske innholdet kan ha blitt tatt opp flere ganger i løpet av skoleåret og i flere fag. ¹¹⁵ Folkenborg sier seg enig med Stoa, og supplerer med at i både L97 og LK06 er det samiske innholdet i mye større grad integrert i mer generelle målformuleringer sammenlignet med tidligere mer adskilte hovedemnene og stikkordene relatert til samiske emner. På denne måten gis det et inntrykk av at det samiske er en del av det norske. ¹¹⁶

I innledningen til samfunnsfag i L97 blir samisk innhold trukket fram som ett av seks fellesmål for faget, det står «kunnskap om historien, kulturen og samfunnslivet til samefolket og innsikt i den stillingen samene har i det norske samfunnet». ¹¹⁷ Fra 5. trinn trekkes samisk innhold inn på hvert klassetrinn, unntatt 8. trinn. ¹¹⁸ Folkenborg forklarer at det vektlegges en bred framstilling av samisk innhold, og at det er et sterkere fokus på samiske rettigheter, ved at sameloven, ILO konvensjonen og Sametinget som nevnes to ganger. Det er ingen eksplisitte referanser til reindrift, kun nøytrale formuleringer om «samiske næringer». Dette er et uttrykk for endring i det tradisjonelle bildet på samisk næringsvirksomhet mener Folkenborg. ¹¹⁹

---

¹¹³ Læreplanverket for 10-årig grunnskole av 1997: 65

¹¹⁴ Stoa (2019): 70

¹¹⁵ Stoa (2019): 80

¹¹⁶ Folkenborg (2008): 59

¹¹⁷ Læreplan for 10-årig grunnskole av 1997: 178

¹¹⁸ Folkenborg (2008): 59

¹¹⁹ Folkenborg (2008): 60

Stoa opplever det som underlig at Alta-saken ikke er nevnt verken i M87 eller L97. Stoa vurderer om dette henger sammen med ettervirkningene av saken, altså alt det samene vant under og etter aksjonen, ettersom det blir vektlagt i planen. Eller, spør Stoa, kan det være fordi sentrale myndigheter ønsket å ‘glatte’ over det hele ettersom Norge hadde «[...] internasjonalt blitt en talsmann for urbefolkningers rettigheter, og ratifiserte i 1990 som første land ILO-konvensjonen om slike rettigheter». Stoa konkluderer med at sannsynligheten for staten ønsket å styrke sitt image som humanitær stormakt, ved å legge lokk på Altasaken, ikke er helt umulig.¹²⁰

Folkenborg sier at de innholdsmessige forskjellene i målformuleringene mellom L97 og LK06 er at i L97 er kompetansemålene forholdsvis detaljerte og spesifikke, mens i LK06 er de generelt mer åpne og sier mer om bredden til temaet. Dette er generelt sett. Folkenborg poengterer at det samiske innholdet i både L97 og LK06 forholdsvis omfattende og konkret. Videre mener Folkenborg at en kan si at det samiske innholdet er løftet fram i LK06, ettersom andre verdenskrig og den kalde krigen som er innarbeide tema i historiedisiplinen ikke lenger blir nevnt eksplisitt, mens samiske emner blir det.¹²¹

2.6 Oppsummering av samisk innhold i læreplanverkene

Dette kapittelet har gitt en oversikt over de samfunnspolitiske endringene i Norge fra 1950-tallet til 2000-tallet. Vi har sett hvordan det i etterkrigstiden ble gløttet forsiktig på døren for at samene skulle få flere og bedre rettigheter i Norge, mye på grunn av samenes egen politiske aktivitet. Denne metaforiske døren ble for alvor sparket opp på 1980-tallet med Alta-saken og den internasjonale urfolkssaken som førte til at den samiske befolkningen fikk lovfestet mange rettigheter. Et eget Sameting slik at den samiske kulturen, de samiske språkene, samfunnslivet og de samiske næringene kunne bli ivaretatt og videreutvikles. Parallelt med disse samfunnspolitiske endringene har det samiske innholdet i læreplanverkene også endret seg. I utarbeidelsen av M74 så vi at det ble argumentert for at et samisk innhold burde være en del av læreplanverket fordi samene var etterkommere av Norges urinnvånere, altså de første menneskene til å bosette seg i landet. I M87 ser vi at læreplanverket åpner opp for en samtale om samene som urbefolkning, selv samene formelt ikke var anerkjent som urbefolkning på dette tidspunktet. I L97 og LK06 er det samiske innholdet godt integrert i læreplanmålene, og etterlater et inntrykk av at det samiske

---

¹²⁰ Stoa (2019): 79

¹²¹ Folkenborg (2008): 58

samfunnet er en del av det norske samfunnet, ikke adskilt. Som nevnt tar verken Folkenborg eller Stoa for seg LK20, her kommer derfor en kort oppsummering om av LK20 og det samiske innholdet i dette læreplanverket.

Høsten 2020 ble Læreplanverket for Kunnskapsløftet innført, og her er det samiske innholdet godt representert. Det det var mest snakk om da LK20 ble utarbeidet og innført, var reduksjonen av kompetansemålene og hvor åpne de nå skulle være. Bakgrunnen for dette kommer jeg tilbake til i kapittel 4. Kompetansemålene i LK20 viser sjeldent til konkret tematikk, hendelser personer foruten det samiske innholdet som er eksplisitt nevnt hele tjueen ganger i kompetansemålene i læreplanverket. Til nå har vi sett hvordan framstillingen av det samiske innholdet har endret seg fra å være stort sett avgrenset til reinsdyr og Finnmark i M74 men forholdsvis godt integrert i de fleste fag. Til å bli avgrenset til samfunnsfag og orienteringsfag i M87, men framstilt som mer mangfoldig og med en vektlegging på samenes særstilling som etnisk minoritet. Til L97 og LK06 hvor den mangfoldige framstilling forsterkes og innholdet er integrert i de fleste fag, og at dette videre forsterkes i LK20.

Formålet med de to neste kapitlene er å undersøke begrunnelsen for inkluderingen av det samiske innholdet i M87 og LK20.

Kapittel 3 Hvorfor samisk innhold i Mønsterplanen for grunnskolen av 1987?

Dette kapitlet undersøker begrunnelsen for inkludering av det samiske innholdet i M87 i saksdokumentene tilknyttet utarbeidelsen av læreplanverket, og om begrunnelsen i saksdokumentene samsvarer med begrunnelsen en finner i det endelige læreplanverket. Kildematerialet er dokumenter produsert av Grunnskolerådet og Kirke- og undervisningsdepartementet (heretter KUD). Grunnskolerådet fungerte som et rådgivende organ for KUD i perioden fra 1969 til 1992. Grunnskolerådet utarbeidet forslagene til mønsterplanen; høringsutkast for fagplan - og generell del på 1980-tallet. KUD tok utgangspunkt i disse høringsutkastene, sammen med innspill fra høringsrunder, og utarbeidet det endelige læreplanverket Mønsterplanen for grunnskolen av 1987.

Kapitlet er tredelt, i første del vil kildematerialet som analysen tar utgangspunkt i bli presentert, her har jeg også valgt å inkludere utredningen NOU 1980: 59 *Samisk i grunnskolen*. Dette valget vil jeg forklare nedenfor. I andre del analyseres saksdokumentene tilknyttet utarbeidelsen av M87, og i tredje og siste del analyseres det endelige læreplanverket Mønsterplanen for grunnskolen av 1987.

3.1 Kildematerialet

Kildematerialet som analyseres i dette kapitlet er

- Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – generell del (1984)
- Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – fagplandel (1985)
- St. Meld. nr. 15 (1986-87) Om revisjon av Mønsterplanen for grunnskolen
- Mønsterplanen for grunnskolen av 1987

Framgangsmåten for hvordan jeg kom fram til saksdokumentene tilknyttet utarbeidelsen til M87 er allerede presentert i kapittel 1 av oppgaven. Men for å gjenta det gir forordet til M87 en utgreiing om arbeidet med læreplanverket. Her blir *Høringsutkast for Mønsterplan for grunnskolen – generell del* (1984), *Høringsutkast for Mønsterplan for grunnskolen – fagplandel* (1985) og *St. Meld. nr. 15 (1986-87) Om revisjon av Mønsterplan for grunnskolen* presentert.

3.1.1 NOU 1980: 59 Samisk i grunnskolen

I 1979 ble det oppnevnt et utvalg som skulle analysere innholdet i grunnskolen og den videregående skolen. Utvalgets oppgave var å finne problemområder i skoleverket, og gi forslag til tiltak. Utvalget tok navnet SI-utvalget (Skolens innhold), og la fram tre utredninger

- NOU 1980: 59 Samisk i grunnskolen
- NOU 1981: 39 Skolen og lokal samfunnet
- NOU 1983: 15 Skoleledelse og skoleutvikling.

NOU 1980: 59 *Samisk i grunnskolen* er først og fremst en utredning om undervisningstilbudet- og forholdene til samiske elever. Den er heller ikke nevnt i gjennomgangen av «Arbeidet med planrevisjonen» hvor resten av kildematerialet som dette kapittelet vil analysere er hentet fra. Derfor har jeg ikke inkludert dette dokumentet i analysen. Det er likevel to punkter som jeg vil trekke ut fra utredningen.

For det første fastslår SI-utvalget at den samiske befolkningen utgjør den eldste og viktigste etniske minoritetsgruppen i Norge. SI-utvalget begrunner dette med at samene har en sammenhengende historisk utbredelse fra Kolahalvøya til Hedmark, eget språk og en rekke særegne kulturtrekk som gjør det berettiget å snakke om samene som et folk.¹²² Med denne formuleringen får vi en forklaring på hva som er ment med at «samene står i en særstilling blant etniske minoriteter i vårt land» i M87, som allerede er nevnt i kapittel 2 av denne oppgaven.¹²³ Jeg lar akkurat dette henge litt, men vil plukke opp tråden når vi kommer til analysedelen.

For det andre gir SI-utvalget anbefalinger om inkludering av samisk innhold i opplæringen også for ikke-samiske barn og disse anbefalingene samsvarer med hva som kommer fram i den påfølgende analysen. I kapittel 5, utredningens siste kapittel, blir det gitt en oppsummering av utvalgets konklusjoner og anbefalinger. Utvalget fastslår innledningsvis at opplæringsforholdene til samisktalende barn ikke var gode nok: «Det kjennskap SI-utvalget gjennom sitt arbeid har fått til opplæringsforholdene for samisktalende barn, viser at det er til dels svært langt igjen til dette målet er nådd for disse elevenes vedkommende».¹²⁴ «Målet» som utvalget referer til her er det ansvaret skolen har i å gi en likeverdig opplæring og danning av barn og unge, samt sikre alle elever retten til å få opplæring i samsvar med evner og forutsetninger de har. Utvalget understreker at om skolen skal oppfylle sin

---

¹²² NOU 1980: 59 Samisk i grunnskolen: 12

¹²⁴ NOU 1980: 59 Samisk i grunnskolen: 60

¹²³ Mønsterplanen for grunnskolen av 1987: 22

forpliktelse til å gi likeverdig opplæring til alle barn, må skolen gi samisktalende barn opplæring på samisk på lik linje med norskstalende barns opplæring på norsk. Videre sier utvalget at samene utgjør en kulturell og språklig minoritet som har rett til å få mulighet til å verne om eget kulturgrunnlag og språk, utvalget oppfordrer også til at det «nasjonale samfunnet» ser dette som en oppgave». ¹²⁵

Utvalget konstaterer at det ser det som en nødvendighet at samisk kultur får en langt større plass i læreplanene til orienteringsfagene. Utvalget forklarer dette med at samene med «sine egne språk og sin egen sterke og tradisjonelle kultur, er en del av de norske felles kulturarven som skolen skal hegne om og videreformidle». ¹²⁶ Videre slår utvalget fast at det i språkblandingsdistriktene er avgjørende med kjennskap til og respekt for samisk kulturen, for den samiske kulturens videreutvikling. Utvalget peker på det øvrige samfunnet og sier her at det også her er viktig med kjennskap til og respekt for samisk kultur da det er en forutsetning for kulturell stadfesting og videreutvikling. ¹²⁷

Oppsummert sier SI-utvalget at på bakgrunn av den samiske befolkningens historiske tilknytning til Norge, er den samiske befolkningen den eldste og viktigste etniske minoritetsgruppen i Norge. Med sitt språk og sin kultur er den en del av den norske felles kulturarven. SI-utvalget slår fast at den samiske befolkningen bør ha muligheten til å få beskytte, videreutvikle og stadfeste sitt språk og sin kultur. En forutsetning for dette, utenom undervisningstilbudene- og forholdene til samiske elever, er at samisk kultur får en større plass i orienteringsfagene for ikke-samiske elever.

Denne utredningen ble lagt fram i 1980, fire år før høringsutkast til generell del ble lagt fram, og det ser ut til at utredningen hadde innvirkning på hvor fokuset skulle ligge når det gjaldt det samiske innholdet i det nasjonale læreplanverket, dette vil jeg vise til i analysen av høringsutkastene.

---

¹²⁵ NOU 1980: 59 Samisk i grunnskolen: 60

¹²⁶ NOU 1980: 59 Samisk i grunnskolen: 61

¹²⁷ NOU 1980: 59 Samisk i grunnskolen: 61

3.2 Saksdokumentene tilknyttet M87

Her vil jeg systematisk presentere hva den enkelte kilden sier om samisk innhold i læreplanverkene og da opplæringen i norsk skole. Jeg vil avslutte med å svare på forskningsspørsmål én: *hva er begrunnelsen for inklusjon av samisk innhold i saksdokumentene tilknyttet utarbeidelsen av M87?*

3.2.1 Høringsutkast til Mønsterplan for grunnskole – generell del (1984)

I januar 1984 satte Grunnskolerådet i gang med utarbeidelsen av høringsutkast til ny mønsterplan. Dette resulterte i høringsutkast for Mønsterplan for grunnskolen generell del og fagplandel. Her vil jeg ta for meg *Høringsutkastet til Mønsterplan for grunnskolen - generell del*. Generell del er den delen av læreplanverket som gir en innføring i skolens formål med opplæringen, verdigrunnlaget og prinsipper i opplæring og danning, og prinsipper for skolens praksis. Høringsutkastet består av tre deler, «Mønsterplanenes foreløpige innstilling», «Forslag til revidert utgave – generell del» og vedlegget «Notat om skolen og samfunnsutvikling». «Forslag til revidert utgave – generell del» er fordelt på 12 kapitler. Det er her vi møter på begrunnelser for inklusjon av samisk innhold i opplæringen, nærmere bestemt i kapittel 1 *Grunnskolenes oppgave* og kapittel 3 *Samisk elever*.

I kapittel 1 blir formålsparagrafen til grunnskolen lagt fram. Formålsparagrafen presiserer hvilke formål opplæringen i grunnskolen har gjennom lovverket.¹²⁸ Kapittelet går punktvis gjennom hvert 'formål' som er listet opp i paragrafen.¹²⁹ Ett av punktene er at skolen skulle gi elevene god allmennkunnskap.

Under punktet om «God allmennkunnskap» blir det gitt en lengre utgreiing om hva begrepet «God allmennkunnskap» innebærer. Her blir forvaltning av fortid, forståelse av samtid og forberedelse på framtid trukket fram som viktige konsept elevene skal få innsikt i. Dette skulle de få ved at et kunnskaps- og ferdighetsgrunnlag ble etablert slik at elevene ble rustet til å ta utdannings- og yrkesvalg, som forberedte elevene på oppgaver og plikter de ville møte senere i livet. Videre blir det forklart at skolen har i oppgave å vektlegge norske tradisjoner

---

¹²⁸ I 1984 het det «Lov om grunnskolen, i dag heter loven «Opplæringsloven» og ble innført i 1999.

¹²⁹ Formålsparagrafen for grunnskolen (1984) «Grunnskolen skal i forståelse med samarbeid med hjemmet hjelpe til med å gi elever en kristen og moralsk oppdragelse, utvikle deres

evner, åndelig og kroppslig, og gi de god allmennkunnskap så de kan bli gagnlige og selvstendige mennesker i hjem og samfunn. Skolen skal fremme åndsfrihet og toleranse, og legge vinn på å skape gode arbeidsformer mellom lærer og elever og mellom skole og hjem».

og erfaringer, og respekt og forståelse for lokal og nasjonal kulturarv. I siste avsnitt blir det presisert at skolen har et ansvar i å ta vare på kulturarven. Her blir samisk kultur trukket inn:

Den samiske befolkningen har sin naturlige tilhørighet i vårt land, på linje med andre norske borgere. Den [samiske kulturen] har sin kulturelle identitet forankret her. Kunnskap om den samiske kulturen hører med i den orienteringen skolen skal gi alle elever.¹³⁰

I dette avsnittet skjer det en implisitt anerkjennelse om at Norge er bygd på territoriet til to folk som er likestilte; ved at den samiske befolkningenes tilhørighet til Norge blir satt på lik linje med andre norske borgere. På bakgrunn av dette hører kunnskap om samisk kultur med som en del av opplæringen skolen skal gi alle elever. Her ser vi den første formulerte begrunnelsen for inklusjon av samisk innhold i M87. Ettersom dette er et høringsutkast, og ikke det endelige læreplanverket, plukker jeg denne tråden opp når vi kommer til analysen av M87 ettersom det skjer noen endringer i formuleringen av dette avsnittet.

Kapittel 3 *Samiske elever* er delt inn i fire informasjonstekster med overskriftene «Samenes stilling i det norske samfunnet», «Skolens oppgave», «Skolen i samfunnet» og «Skolen i det samiske samfunnet». Det er den første delen «Samenes stilling i det norske samfunnet» som er relevant for oppgaven. Her blir samene betegnet som «urbefolkning» noe som ikke er tilfellet i M87. Det at samene blir betegnet som urbefolkning i høringsutkastet og ikke i det endelige læreplanverket er interessant men ikke overraskende. ILO-konvensjon nr. 169 ble ikke ratifisert i Norge før i 1990, men diskusjonen om hvorvidt samene ønsket å bli betegnet som urfolk hadde nok allerede startet ettersom de betegnes slik i høringsutkastet. At samene ikke blir betegnet som urfolk/urbefolkning i M87 handlet ikke nødvendigvis om motvillighet fra statens side. Ratifikasjoner av konvensjoner tar tid og på det tidspunktet M87 ble publisert var ikke ILO-konvensjonen ratifisert. Dermed var ikke den samiske befolkningen formelt anerkjent som urfolk i Norge. Men som nevnt, i kapittel 2 i denne oppgaven, åpner M87 opp for diskusjoner om samene *som* urbefolkning. I «Samenes stilling i det norske samfunnet» står det at:

Samene som urbefolkning står i en særstilling i forhold til andre etniske minoriteter i Norge. Deres hjemland er Norge, men det er ikke en undergruppe av nordmenn. Samisk kultur er ikke en lokal variant av den norske kulturen. Samene har sitt eget språk, felles væremåte,

---

¹³⁰ Høringsutkast til Mønsterplan for grunnskolen – generell del (1984): 47

tradisjoner og verdier og sin egen historie. De har eksistert som folk i det nordlige Skandinavia, Finland og Kolahalvøya fra førhistorisk tid. Samisk samhørighetsfølelse strekker seg på tvers av riksgrensene.¹³¹

Ser vi bort i fra urfolk-begrepet akkurat her, ser vi flere interessante formuleringer. For det første blir det ikke presisert at det er snakk om samer med tilknytning til Norge, ‘norske samer’, men at *samer* har sitt hjemland i Norge. Det er en litt rar formulering siden det ikke stemmer, og man finner samiske bosettinger i Norge, Sverige, Finland og Russland. Noe som egentlig blir implisitt sagt ved at den historiske forankringen til Skandinavia, Finland og Kolahalvøya blir pekt på. Denne formuleringen blir rettet opp i M87. For det andre blir det presisert at den samiske befolkningen *ikke* er en undergruppe av nordmenn, dette er nok et nikk til tankegangen om «naturfolk» og «kulturfolk». For det tredje sier Grunnskolerådet at samene har sin egen kultur, tradisjoner og historie og *ikke* er en lokal variant av norsk kultur, altså at samisk kultur, tradisjon og historie står som noe eget separat fra norsk kultur, tradisjoner og historie. Dette er interessant ettersom det blir gitt en særlig vektlegging på at samene, og samisk kultur og historie, er en del av fellesskapet i norsk kultur og mangfold i M87. Hva som skiller den samiske befolkningen fra den norske befolkningen, som det blir gjort her i høringsutkastet, blir ikke gitt noe særlig i plass i det endelige læreplanverket. Denne tråden tar jeg opp igjen i analysen av M87.

Teksten fortsetter med å forklare at det samiske og norske samfunnet ikke lenger eksisterer isolert fra hverandre, og at samfunnsutviklingen, som overgangen fra primærnæringer til sekundær- og tertiærnæringer i både det norske og samiske samfunnet har ført til en sammenfletting av de to samfunnene. I neste avsnitt blir situasjonen for de samiske språkene beskrevet, og det blir forklart at i noen områder har språket nesten forsvunnet, mens i Indre Finnmark var tospråklighet eller norsk som førstespråk helt vanlig. I neste setning står det:

Nedvurderingen av samisk språk og væremåte og negativ stempling av samer har framskyndt assimilasjonsprosessen. På samme vis har moderniseringen og nyetableringen av næringer virket. Både kommunikasjonsveier, flytting til tettsteder og massemedienes økte betydning gjør at integrasjon med det norske samfunnet er tettere i dag enn noensinne.¹³²

---

¹³¹ Høringsutkast til Mønsterplan for grunnskolen – generell del (1984): 55

¹³² Høringsutkast for Mønsterplanen for grunnskolen – generell del (1984): 55

Vi husker fra kapittel 2 at i M87 blir fornorskningens positive og negative konsekvenser trukket fram, uten at *fornorskningspolitikken* blir eksplisitt nevnt. Dette er tilfellet også her. Formuleringen er også svært lik, siden «nedvurdering av samisk språk og væremåte, og negativ stemping av samer» blir pekt på som årsak til at assimileringen av samene gikk så fort.

Når en leser dette med øyne farget av 2020-tallets tanker, ideer og verdier om menneskeverd, og med kunnskap om minoriteter og minoritetshistorie stiller jeg meg spørrende til at det ikke blir forklart at bakgrunnen for den negative vurderingen av samene og samisk kultur i stor grad kom av fornorskningspolitikken og tankesettet rundt sivilisasjonshierarkiet med natur- og kulturfolk. På dette tidspunktet, da høringsutkastet ble lagt fram i 1984, var det jo tross alt 20 år siden fornorskningspolitikken formelt hadde tatt slutt med Samekomiteens innstilling i 1963. Samtidig vil noen si, blant annet Henry Minde, at fornorskningspolitikken i praksis ikke tok slutt før etter Alta-sakens avslutning ved at «sameparagrafen» (§108 (da §110A)) ble innlemmet i Grunnloven i 1988.¹³³

Samtidig var historieskriving om fornorskningspolitikken forholdsvis nytt på 1980-tallet, og det var en del uenigheter i fagmiljøet om hvordan denne historien skulle skrives. Dette kan man lese mer om i introduksjonskapittelet *Samenes historie fra 1751 til 2010* (2021) og i artikkelen *Fortellinger i nordnorsk minoritetshistorie* av Teemu Ryymin og Jukka Nyysönen fra 2012. Dette kombinert med at fornorskningspolitikken kanskje fortsatt opplevdes som svært nært, er det kanskje ikke så underlig at den ikke blir nevnt eksplisitt?

Oppsummert kan man si at *Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – generell del* begrunner inklusjon av samisk innhold i de nasjonale læreplanverket med at den samiske befolkningen har en lang historisk tilknytning til Norge, med en autonom kultur og historie. Samene og nordmennenes tilknytning til Norge er likestilt, og samene er godt integrert i det norske samfunnet som følge av assimileringspolitikken og andre generelle samfunnsutviklinger, og derfor bør samisk innhold være en del av opplæringen.

---

¹³³ Lund; Boine; Johansen (red.) (2005).

3.2.2 Høringsutkast til Mønsterplan for grunnskolen – fagplandel (1985)

I januar 1985 leverte Grunnskolerådet *Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – fagplandel* til KUD. Ettersom Mønsterplanen er et innholdsorientert læreplanverk gir fagplandelen ganske omfattende beskrivelser av hva de enkelte fagene skal inneholde i opplæringen. I hver enkelt læreplan i høringsutkastet, dette gjelder for øvrig det endelige læreplanverket også, blir det innledningsvis lagt fram mål for undervisningen, lærestoff, arbeidsmåter og læremidler. Faget er delt inn i hovedemner og delemner. Hovedemnene fungerer som en ramme for undervisningen, med delemnene plassert i bolker for årstrinnene 1.-3. trinn, 4.-6. trinn og 7.-9. trinn. Delemnene kan minne om kompetansemål, men de er ikke like. Kompetansemål sier noe om hva elevene skal ha lært, altså hvilken kompetanse de skal ha etter endt årstrinn. Delemnene er en nærmere konkretisering av hovedemnet og en oversikt over stoff som alle elever bør ha arbeidet med i et gitt hovedemne. Høringsutkastet til fagplandelen inneholder utkast til fagplanene, og en utgreiing om arbeidet bak høringsutkastet. Det er utkastet til fagplanene som er relevante for denne analysen, nærmere bestemt læreplanene i norsk, orienteringsfag og samfunnsfag. Det er en kort setning om samene i kristendomskunnskap, men utenom dette blir ikke det samiske innholdet diskutert og derfor ikke inkludert i analysen.

Under hvert hovedemne blir det gitt en beskrivelse som utdyper innholdet til hovedemnet og angir retning for arbeidet. Under hovedemnet «Litteratur» i norsk blir det forklart at arbeidet med felleslitteratur og litteraturhistorie skal inkludere et mangfold av litterære verk, både i sjangervariasjon, nyere og eldre litteratur, og språkvariasjon med at bokmål, nynorsk, dansk og svensk skal være representert. I neste setning står det:

Samisk litteratur skal være representert. En viktig side ved arbeidet med litteratur er å gi elevene innsyn i materielle og sosiale vilkår til ulike tider og ulike deler av verden. Her får man fram skiftende vilkår – historiske og nåtidige – for kvinner og menn, og ulike sosiale grupper, for minoriteter osv.¹³⁴

Ved at samisk litteratur skulle være representert kan det tenkes at inklusjonen av dette innholdet ble vurdert som et bidrag, sammen med andre litterære verk, til å gi elevene innblikk til de ulike historiske og de mer samtidsspesifikke vilkårene for ulike sosiale

---

¹³⁴ Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – fagplandel (1985): 96

grupper. Men det blir ikke gitt noen eksempler på samisk litteratur som kunne ha blitt brukt i undervisningen, og det er heller ingen delemner som viser til samisk litteratur, noe som kan ha gjort det enkelt å ikke inkludere samisk litteratur i undervisningen.

I hver læreplan i høringsutkastet gir Grunnskolerådet ulike kommentarer til det enkelte faget. Under kommentar til lærestoffet i Orienteringsfaget 1.-6. trinn, forklarer Grunnskolerådet hvilket fagstoff faget favner om. Det blir vist til elementer fra heimstadiære, naturfag, samfunnsfag og heimkunnskap. Det blir forklart at fagstoffet er ordnet etter tretten hovedemner, og presisert at ingen av hovedemnene skal dominere eller falle ut av undervisningen. I neste setninger sier Grunnskolerådet:

Det er et behov for å styrke undervisningen om samefolket. Derfor har fagplanene et eget hovedemne om same. Undervisningen skal gi alle elever i grunnskolen kunnskap og innsikt som kan fremme forståelse, toleranse og respekt, og motvirke urette og uheldige forestillinger om same.¹³⁵

Dette avsnittet er beholdt i M87, og Folkenborg diskuterer denne formuleringen. I kapittel 2 forklarer jeg at Folkenborg vurderte dette som en anerkjennelse om at kunnskapen om den samiske befolkningen var for dårlig, og at ved å styrke det samiske innholdet i faget ville dette bidra til å motvirke «uriktige og uheldige» framstillinger om same. I høringsutkastet, og M87, kan det virke som om det blir trukket en direkte linje fra økt kunnskap om den samiske befolkningen til fremming av forståelse, toleranse og respekt. Da kan en stille spørsmål om det ikke er mulig å fremme forståelse, toleranse og respekt *uten* samisk innhold? Dette er tross alt egenskaper og verdier som skolen skal hjelpe elevene å utvikle, ettersom det står i formålsparagrafen at skolen skal gi elevene en «kristen og moralsk oppdragelse» hvor forståelse, respekt og toleranse står som noen sentrale kjerneverdier.¹³⁶

Et kjapt søk gjennom dokumentet viser at Grunnskolerådet ikke setter likhetstegn mellom kunnskap om samiske forhold, og forståelse, toleranse og respekt. Da dette er begrep som blir brukt gjennomgående i planen for å beskrive ulike hovedemner i fag som norsk, kristendomskunnskap, orienteringsfag og samfunnsfag. Vi kan likevel konkludere med at Grunnskolerådet her gir en begrunnelse for at økt samisk innhold i orienteringsfaget grunner i misoppfatninger om den samiske befolkningen. Og at ved mer kunnskap om same vil

---

¹³⁵ Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – fagplandel (1985): 164

¹³⁶ Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – fagplandel (1985): 44

elevne få forståelse, toleranse og respekt for samene og det vil motvirke misoppfatningene om folkegruppen. I formålsbeskrivelsen til hovedemnet *Samefolket – Sámi álbmot* i orienteringsfag blir denne begrunnelsen mer eller mindre repetert, her står det at «emnet skal gi allmennkunnskap om samefolket og fremme innsikt, forståelse, toleranse og respekt».¹³⁷ Videre blir det forklart hvordan man bør tilnærme seg stoffet og hva man bør vektlegge. Delelmene for *Samefolket – Sámi álbmot* ser slik ut:

1.-3. trinn *Samer i Norge: Bosetningsområde. Oppvekstvilkår for samiske barn. Å være tospråklig. Skolegang, sang og fortellinger*

4.-6. trinn *Det samiske samfunnet før: Den gamle siida-ordningen (samfunnsordning). Bruksområde og bosetting. Bruk av ressurser, helhetssyn. Før-kristen tro. Kontroll over og styring fra sentrale styresmakter. Handel og kulturfellesskap.*
Sentrale kulturelement: Språk, dialekter. Duodji (håndverk, husflid), klestradisjoner. Joik (folkemusikk), sagn og fortellinger.
*Det samiske samfunnet i dag; Viktige geografiske trekk på Nordkalotten. Bosetting og næringsstruktur. Levevis og arbeid. Tro og livssyn. Samisk og norsk samfunnsliv – likheter og ulikheter. Etnisitet og kulturfellesskap.*¹³⁸

Med disse delemene blir det lagt et grunnlag for et mangfoldig bilde av samisk kultur, historie og samfunnsliv.

Hovedemnet *Samene – en urbefolkning* i samfunnsfag 7.-9. trinn er en videreføring av hovedemnet om samene i orienteringsfag. Noe som gjør at formålsbeskrivelsen til emnet lyder ganske likt som i orienteringsfag «emnet skal gi alle elever kunnskap om den samiske befolkningen, og medvirke til å skape en realistisk forståelse og respekt for samene og deres kultur».¹³⁹ Hva «realistisk forståelse» innebærer blir ikke forklart. Stoa spør om dette ikke kan være et nikk til bilde om «reindriftssamen» som blir malt i M74. Dette er mye mulig, ettersom det blir vist til misoppfatninger om samene i kommentar til lærestoffet i orienteringsfag. Det er likevel en lite spesifikk formulering, og det blir lagt opp til egen tolkning av hva «realistisk forståelse» skal innebære.

---

¹³⁷ Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – fagplandel (1985): 170

¹³⁸ Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – fagplandel (1985): 170

¹³⁹ Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – fagplandel (1985): 184

Videre under hovedemnet står det at elevene skal få en forståelse for de utfordringer og problemene den samiske kulturen og den enkelte same er stilt overfor i forhold til majoritetssamfunnet. Det blir ikke presisert her hvilke utfordringer eller problemer dette kan være, men tankene går automatisk til fornorskningspolitikken, rasisme og den da dagsaktuelle Alta-saken. Grunnskolerådet tilføyer at samenes situasjon i Norge bør settes i kontekst med samenes situasjon på hele nordkalotten, og kan «i noen grad» sammenligne samenes situasjon til andre urbefolkninger.¹⁴⁰ Delelmene i samfunnsfag er ikke lagt opp etter klassetrinn, og det er lagt opp til en valgfrihet hvor lærer/skole kan gi de ulike hovedemnene og delelmene ulik vekt og omfang. Delelmene til *Samene – en urbefolkning* ser slik ut:

En urbefolkning i forandring: Samenes situasjon i det norske samfunnet fra 1700.

Natur og ressurser: Naturgrunnlag og bosetting. Næringsliv og yrker.

Sentrale kulturelementer: Livssyn, språktradisjon, kunst, utdanning, organisasjoner. Kulturell egenart i storsamfunnet

Urbefolkninger i mange land: Samenes situasjon i Sverige, Finland og Sovjetunionen. Andre urbefolkninger og internasjonalt samarbeid.¹⁴¹

3.2.3 St. Meld. nr. 15 (1986-87) Om revisjon av Mønsterplan for grunnskolen

De to høringsutkastene ovenfor, med noen endringer, resulterte i at en midlertidig Mønsterplan for grunnskolen (M85) ble innført skoleåret 1986/1987. I oktober 1986 la KUD fram St. Meld. nr. 15 (1986-87) *Om revisjon av Mønsterplanen for grunnskolen* som gir en utredning av revisjonsarbeidet av Mønsterplanen. På grunnlag av denne meldingen ble det gjort noen endringer i M85, som resulterte i M87. Meldingen er fordelt på syv kapitler. I kapittel 5 *Vurderinger og endringer* blir endringer i det samiske innholdet i samfunnsfag i M85 forklart og diskutert. Dette er det eneste tilfellet i dokumentet hvor inklusjon/eksklusjon av samisk innhold i det nasjonale læreplanverket blir diskutert.

Kapittel 5 går gjennom hvilke vurderinger og endringer som ble gjort blant annet fra M85 til M87. Kapittelet er delt i to, og tar først for seg generell del og så fagplandel. I del to, fagplandelen, blir det drøftet hvilke endringer som ble gjort med det samiske innholdet:

---

¹⁴⁰ Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – fagplandel (1985): 184

¹⁴¹ Høringsutkast for mønsterplanen for grunnskolen – fagplan del: 184

En annen endring i M85 gjelder lærestoffet om samene. I høringsutkastet [for Mønsterplan for grunnskolen – fagplandel (1984)] var det eget hovedemne om samene både i orienteringsfag og samfunnsfag. På bakgrunn av at det kom en del innvendinger i høringsuttalelsene mot at det skulle være et eget hovedemne også i samfunnsfag ble dette hovedemnet tatt ut i rådsforslaget. I stedet ble noe stoff tatt inn som delemne under hovedemnet «Det norske samfunnet i forandring». (...). Samisk utdanningsråd har hele tiden ment at lærestoffet om samene også bør ha status som hovedemne på ungdomstrinnet for sikre at det blir tatt opp i undervisningen og behandlet i lærebøkene. Intensjonene er at alle elever i grunnskolen skal få undervisning om samefolket slik at forståelse, toleranse og respekt mellom folkegruppene kan fremmes. *Departementet* er enig med Samisk utdanningsråd i dette og vil ta inn igjen et hovedemnet om samefolket i samfunnsfagplanen.¹⁴²

At det kom innvendinger om to egne hovedemner om den samiske befolkningen er forståelig ettersom, som det ble gitt uttrykk for i høringsuttalelsene, og som vi så i gjennomgangen av høringsutkastet til generell del ovenfor, var formålet med emnene ganske like. Dessuten tar delemnene opp mye av den samme tematikken. I både orienteringsfaget og samfunnsfag skal man ta for seg samiske bosetningsområder, næringer, livssyn, språktradisjoner og kunst. Men så legger hovedemnet i samfunnsfag opp til et mer fyldig innblikk i samisk historie og samepolitiske spørsmål ved at en historisk linje skal bli trukket fra 1700 til samtida, undersøke samenes situasjon i Sverige, Finland og Sovjetunionen, og se på andre urbefolkninger og det internasjonale urfolkssamarbeidet. Orienteringsfaget legger grunnlaget og samfunnsfag bidrar med en større dybde i tematikken. Det er likevel ikke det som blir brukt som begrunnelse for at det samiske innholdet skulle være inkludert i *både* orienteringsfag 1.-6. trinn og samfunnsfag 7.-9. trinn. Det skulle skje for å sikre at det ble tatt opp i undervisningen og behandlet i lærebøkene, og for å fremme forståelse, toleranse og respekt mellom nordmenn og samer.

3.2.4 Kulturell særegenhet, naturlig tilhørighet og forståelse, toleranse og respekt.

Det som går igjen i saksdokumentene når det kommer til begrunnelsen for inklusjon av det samiske innholdet i det nasjonale læreplanverket er respekt, toleranse og forståelse. Det er derfor interessant å lese i stortingsmeldingen *Om revisjon av Mønsterplanen for grunnskolen* at Samisk utdanningsråd sin intensjon med to hovedemner var for å sikre at det samiske innholdet ble inkludert i undervisningen og lærebøker, for at samene ikke skulle bli glemt.

---

¹⁴² St. Meld. nr. 15 (1986-87) Om revisjon av Mønsterplanen for grunnskolen: 43

KUD på sin side viser til respekt, toleranse og forståelse som begrunnelse for samisk innhold i læreplanverket. Respekt-argumentet er i og for seg forståelig. Problemet er at når det ikke blir formulert en setning eller to om bakgrunnen for fraværet eller mangelen på toleranse, respekt og forståelse overfor den samiske befolkningen – noe det må ha vært siden det blir så ettertrykkelig nevnt – sitter man igjen med ett inntrykk av KUD ikke har et gjennomtenkt forhold til hvorfor det er nødvendig.

For å oppsummere funnene kan man si at saksdokumentene samlet sett begrunner inklusjonen av samisk innhold i læreplanverket fordi samenes språk, tradisjon, kultur, samfunnsliv og historie er noe særegent. I det analysert kildematerialet blir det ikke slått fast at den samiske befolkningen er en del av et kulturelt mangfold eller den nasjonale kulturarven, som det ble i NOU 1980: 59 *Samisk i grunnskolen*. Det blir likevel tydeliggjort at den samiske kulturelle identitet er forankret i Norge og den samiske befolkningen har samme naturlige tilhørighet til Norge som andre norske borgere, og er en godt integrert del i majoritetssamfunnet. På bakgrunn av dette er det viktig med kjennskap til og respekt for samisk kultur, og en forutsetning for samisk kulturell stadfestning og videreutvikling. Opplæringen om samiske forhold til norske elever skal fremme forståelse, toleranse og respekt, og motvirke negative misoppfatninger om samene.

3.3 På jakt etter begrunnelse i M87

Her vil jeg presentere analysen av M87. Formålet med analysen er undersøke hvordan inkluderingen av det samiske innholdet blir begrunnet i M87 og hvordan begrunnelsene fra saksdokumentene kommer fram i læreplanverket. En finner mye av det samme innholdet i høringsutkastet til generell- og fagplandel og i M87. Derfor faller det naturlig å føre en komparasjon i endringene av formuleringen da det skjer visse endringer når det kommer til begrunnelser for inklusjonen av samisk innhold og det faktiske samiske innholdet i læreplanverket. Jeg har derfor valgt en litt annen struktur i denne delen av kapittelet. Utdragene fra høringsutkastene og M87 er plassert ved siden av hverandre, for å gjøre det litt mer oversiktlig. Avslutningsvis vil jeg svare på forskningsspørsmål to (presentert i kapittel 1): *Hvordan kommer begrunnelsene funnet i saksdokumentene fram i M87/LK20?*

3.3.1 Mønsterplan for grunnskolen av 1987

M87 blir som kjent betegnet som en milepæl i samisk skolehistorie, på grunn av at samiske skolespørsmål ble grepet fatt i, samisk utdanningsråds deltakelse i utarbeidelsen og læreplanverkets anerkjennelse av samenes særstilling sammenlignet med andre etniske minoriteter i Norge.¹⁴³ Det var også det første læreplanverket til å innføre egne samiske læreplaner for fellesfagene kristendomskunnskap, engelsk, orienteringsfag, samfunnsfag, musikk, duodji og heimkunnskap. I tillegg til faget Samisk som førstespråk som hadde vært tilbudt i M74, kom det to nye samiske språkfag, Samisk som andrespråk og Norsk som andrespråk for elever med samisk som førstespråk.¹⁴⁴

Engasjementet til Samisk utdanningsråd om å få lovfestet samiske elevers rett til opplæring i og på samisk, er mye av grunnene til at M87 vektla samiske skolespørsmålene i den grad den gjorde. Samisk utdanningsråd fikk gjennomslag for rett til opplæring i og på samisk i 1985 med endringene i Grunnskolelovens §40.7, og det ble innlemmet som et opplæringsmål: «Barn i samiske distrikter skal få undervisning i eller på samisk på barnetrinnet. Elevene velger selv om han/hun vil ha samisk som fag på ungdomstrinnet».¹⁴⁵ Utarbeidelsen av samiske læreplaner ble satt i gang året før lovendringen. I 1985 ble Samisk utdanningsråd informert om at Mønsterplanen skulle revideres, de ga beskjed til KUD om de ønsket å lage en samisk mønsterplan. Dette var nok ikke helt hva KUD hadde i tankene, ettersom

---

¹⁴³ Andresen; Evjen; Ryymin (red.) (2021): 445

¹⁴⁴ Lund; Boine; Johansen; Rasmussen (red.) (2011): 52

¹⁴⁵ NOU 2000: 3 Samisk lærerutdanning: 21

Samisk utdanningsråd heller fikk i oppgave å lage læreplaner i samisk som førstespråk og andrespråk. Rådet gikk med på dette, men krevde at det også skulle lages egne samiske læreplaner i alle fag. Dette fikk de gjennomslag for foruten realfagene, kroppsøving og valgfagene. På grunn av dette ble en del av det samiske innholdet som hadde vært inkludert i alle fagene i M74 fjernet fra de nasjonale læreplanene, og plassert i de samiske læreplanene. Det samiske innholdet ble beholdt i orienteringsfag og samfunnsfag, men det ble med de to fagene at det samiske innholdet fikk en større plass i M87.¹⁴⁶

Det samiske innholdet i M87 finner vi på samme plass som vi fant det i høringsutkastene. Det vil si i kapittel 1 *Grunnskolen oppgave*, og kapittel 5 *Samiske elever* (kapittel 3 i høringsutkastet i generell del), og i orienteringsfag 1.-6. trinn og samfunnsfag 7.-9. trinn. I norsk er det ingen endringer i formuleringen fra høringsutkastet til M87. Samisk litteratur skal være representert, men det er ingen eksempler på hvilke tekster dette kan være. Det er heller ingen delemner som trekker inn samisk litteratur. Det er et delemne om kristendommens innpass hos samene i kristendomskunnskap. Formuleringeringen har endret seg fra *kristningen* av samene i høringsutkastet til *innpass* hos samene i M87, utenom dette blir ikke det samiske innholdet diskutert i kristendomskunnskap. Det samiske innholdet i norsk og kristendomskunnskap er derfor ikke inkludert videre i analysen.

I kapittel 1 Grunnskolen oppgave møter vi på første formulering om det samiske innholdet i planen, under punktet om «God allmennkunnskap», også her blir det gitt en lengre utgreiing om hva begrepet «god allmennkunnskap» innebærer, og avslutningsvis trekkes det samiske forholdet inn:

Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – generell del (1984)

Den samiske befolkningen har sin naturlige tilhørighet i vårt land, på linje med andre norske borgere. Den [samiske kulturen] har sin kulturelle identitet forankret her.

Kunnskap om den samiske kulturen hører med i den orienteringen skolen skal gi alle elever.¹⁴⁷

Mønsterplanen for grunnskolen av 1987 – generell del

Den samiske kulturen har lange tradisjoner og er en del av det kulturelle mangfoldet i vårt land. Den samiske befolkningen har en spesiell stilling i forhold til andre etniske minoritetsgrupper. Kunnskap om samisk kultur hører med i den orienteringen som skolen skal gi alle elever.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Lund; Boine; Johansen; Rasmussen (red.) (2011): 30-32

¹⁴⁷ Høringsutkast for mønsterplanen for grunnskolen – generell del: 47

¹⁴⁸ Mønsterplanen for grunnskolen av 1987: 17

I høringsutkastet har den samiske befolkning sin naturlige tilhørighet til Norge, på linje med andre norske borgere. I M87 er dette blitt endret til at den samiske kulturen har lange tradisjoner og er en del av det kulturelle mangfoldet. Mitt første inntrykk til denne endringen var negativ, tankene gikk automatisk til *men hvorfor er ikke samenes tilhørighet lengre likestilt med andre norske borgere?* Spoler vil litt tilbake og ser på kapittel 3 i NOU 1980: 59 *Samisk i grunnskolen* sier SI-utvalget at «samene utgjør Norges eldste og viktigste etniske minoritetsgruppe. De er etterkommere av et gammelt folk som før Vikingtida levde over et sammenhengende landområde som strakte seg fra Kolahalvøya og Hedmark». ¹⁴⁹ Her ser det ut til at SI-utvalget henter til det Kautokeino skoleråd var inne på i sin første innvending til fraværet av det samiske innholdet i M71, nemlig at «samene er sannsynligvis Norges urinnvånere».

Tar man utgangspunkt i disse argumentene, kan det være at endringen i formuleringen bunner i at samene vurderes som de opprinnelige innvandrerne til Norge. Da har ikke den samiske befolkningen den *samme* naturlige tilhørighet til Norge som andre norske borgere, men en lengre og dypere tilhørighet, og derfor er det endret fra «(...) har sin naturlige tilhørighet i vårt land (...)» til «(...) har lange tradisjoner (...)». Det kan virke som om det er dette resonnetet som har stått bak endringen i formuleringen, men det kan en ikke si sikkert. Endringen fra naturlig tilhørighet til lange tradisjoner, har innvirkning på neste setning i høringsutkastet og delsetning i Mønsterplanen. Den samiske kulturen går fra å ha sin kulturelle identitet forankret til Norge til å være en del av det kulturelle mangfoldet i Norge. Denne endringen har ikke en veldig signifikans for begrunnelsen for inklusjonen av det samiske innholdet i læreplanverket. Men den ene delsetningen forteller om en selvstendig kultur med forankring til et territorium, den andre sier noe om en kultur som er en del av mangfoldet. Dette kan ha sammenheng med innvandringen til Norge 1970-tallet. ¹⁵⁰ I 1987 var det ikke lenger kun snakk om «norske borgere» og samer som hadde en tilhørighet til Norge, men også flyktninger og arbeidsinnvandrere, og derav det kulturelle mangfoldet.

I M87 er det en setning som ikke er til stede i høringsutkastet, og det er at «den samiske befolkningen står i en spesiell stilling i forhold til andre etniske minoritetsgrupper i Norge». Denne anerkjennelsen står som særlig viktig i samisk skolehistorie. Den spiller også SI-

---

¹⁴⁹ NOU 1980: 59 *Samisk i grunnskolen*: 23

¹⁵⁰ Statistisk sentralbyrå. (22.03.2022).
Flyttinger

utvalgets anerkjennelse i NOU 1980: 59 *Samisk grunnskolen* som sier at samene utgjør Norges eldste og viktigste minoritetsgruppe. «Den spesielle stillingen» handler nok om at samene har en historisk tilknytning til Norge som strekker seg mye lengre enn hva den historiske tilknytningen til kvener/norskfinner, jøder, skogfinner, romer og romanifolk/tatere gjør.¹⁵¹

Vi beveger oss videre til kapittel 5 *Samiske elever* i M87, firedelingen av kapittelet som vi så i høringsutkastet er beholdt, men noen av underoverskriftene er blitt endret. «Samenes stilling i det norske samfunnet» og «skolen i det samiske samfunnet» består, mens «Skolens oppgave» er blitt «Rettigheter og plikter», og «Skolen i samfunnet» er erstattet med «Mål for opplæring». Det er fortsatt under «Samenes stilling i det norske samfunnet» som er av relevans for denne oppgaven:

Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – generell del (1984):

«Samene som urbefolkning står i en særstilling i forhold til andre etniske minoriteter i Norge. Deres hjemland er Norge, men det er ikke en undergruppe av nordmenn. Samisk kultur er ikke en lokal variant av den norske kulturen. Samene har sitt eget språk, felles væremåte, tradisjoner og verdier og sin egen historie. De har eksistert som folk i det nordlige Skandinavia, Finland og Kolahalvøya fra førhistorisk tid. Samisk samhørighetsfølelse strekker seg også på tvers av riksgrensene».¹⁵²

Mønsterplanen for grunnskolen av 1987:

«Samene står i en særstilling enn andre etniske minoriteter i Norge. De norske samers hjemland er Norge. Samisk kultur er en del av den felles kultur som omgir oss. Samene som folk bor i de nordlige delene av Norge, Sverige, Finland og på Kolahalvøya. Samisk samhørighetsfølelse strekker seg på tvers av riksgrensene».¹⁵³

---

¹⁵¹ Disse minoritetsgruppene ble anerkjent som nasjonale minoriteter i Norge i 1998 ved ratifisering av Europarådets rammekonvensjon om vern av nasjonale minoriteter av 1995.

¹⁵² Høringsutkast for mønsterplanen – generell del (1984): 55

¹⁵³ Mønsterplanen for grunnskolen av 1987: 33

I M87 blir det konstatert at *norske* samers hjemland er Norge. I høringsutkastet står det at «deres [samenes] hjemland er Norge». Det er fint med denne klargjøringen ettersom ikke alle samer har en tilhørighet til Norge. Høringsutkastets presisering om at samene ikke er en undergruppe av nordmenn, at samisk kultur ikke er en lokal variant av norsk kultur, og at samene har sin egen kultur, tradisjoner og historie er fjernet til for del for at «samisk kultur er en del av den felles kultur som omgir oss», noe som er forståelig.

Formuleringene ovenfor i høringsutkastet for generell del, sier hva samene *ikke* er. Blant annet at samisk kultur *ikke* er en lokal variant av den norske kulturen. Om en slik formulering hadde blitt beholdt i det endelige læreplanverket, og argumentet om at samisk kultur er en *del av* den norske *felles* kulturarven lagt til, ville det kanskje ha blitt forvirrende for leser hvordan man skulle forstå samisk kultur. Det er likevel synd at det ikke er beholdt en setning eller to som beskriver den samiske befolkningen, og hvordan den er annerledes til majoritets-samfunnet. For det er jo en gang slik at samisk kultur, tradisjon og språk er særegent og annerledes i forhold til majoritetssamfunnets kultur, tradisjoner og språk, og slik det står i det endelige læreplanverket kommer ikke dette fram. Videre i teksten «Samenes stilling i det norske samfunnet» i M87, blir konsekvensene av fornorskningspolitikken trukket inn:

Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – generell del (1984):

Nedvurderingen av samisk språk og væremåte og negativ stemping av samer har framskyndt assimilasjonsprosessen. På samme vis har moderniseringen og nyetableringen av næringer virket. Bedre kommunikasjonsveier, flytting til tettsteder og massemedienes økte betydning gjør at integrasjon med det norske samfunnet er tettere i dag enn noensinne.¹⁵⁴

Mønsterplanen for grunnskolen av 1987:

Nedvurdering av samisk språk og væremåte har også enkelte steder ført til sosial isolasjon i forhold til det norske samfunnet. Den generelle utviklingen i Norge i dette århundret har i sterk grad berørt det samiske samfunnet. Endringer innenfor yrkes- og næringslivet har ført til at mange har forlatt de typiske samiske yrkene (...) til fordel for yrker i industri og tjenesteytende næringer. Samtidig er de tradisjonelle yrkene i stadig utvikling. Assimilasjonsprosessen er også påvirket av bedre kommunikasjoner, flytting til tettsteder og massemedienes økte betydning. Alt dette har gjort at forholdet til det norske samfunnet er tettere i dag enn noensinne. (...).¹⁵⁵

Her blir rasismen og diskriminering samene har opplevd, og opplever, forklart som «nedvurdering av samisk språk og væremåte, og negativ stemping av samer». Både høringsutkastet og M87 forklarer at diskriminering av samene kombinert med en generell modernisering av samfunns- og næringslivet, har ført til at samene på 1980-tallet hadde et mye tettere forhold til det norske samfunnet enn tidligere. Både høringsutkastet og M87 bruker begrepet «assimilasjonsprosessen». Det er viktig å huske på at assimilering betegner en prosess som innebærer at enkeltpersoner eller en minoritet gir helt slipp på sin egen kultur for å internalisere, og dermed blir fullstendig integrert med den dominerende kulturens verdier, normer og tradisjoner, slik at de opprinnelige kulturforskjellene forsvinner.¹⁵⁶ Assimileringsprosessen er et mer behagelig ord for «fornorskningspolitikken». Det er nok likevel ikke derfor assimilering-begrepet blir brukt framfor

---

¹⁵⁴ Høringsutkast for mønsterplanen – generell del (1984): 55

¹⁵⁵ Mønsterplanen for grunnskolen av 1987: 33

¹⁵⁶ Sosiologisk leksikon; Korsnes, O; Andresen, H; Brante, T (red.). (1997). Universitetsforlaget, Oslo: 24

fornorskningspolitikken. Som nevnt i 3.2.1 *Høringsutkast til Mønsterplan for grunnskolen – generell del (1984)* var historieskriving om fornorskningspolitikken forholdsvis nytt på 1980-tallet. Det er derfor ikke så underlig at fornorskningspolitikken ikke ble brukt, ettersom det var et forholdsvis «nytt» begrep å ta i bruk når det var snakk om den norske stats minoritetspolitikk de siste hundre årene.

Vi beveger oss videre til fagplanene i orienteringsfag og samfunnsfag. Alle læreplanene i M87 starter med en introduksjonsdel til faget. Her blir det lagt fram mål for undervisning, lærestoffet blir forklart og begrunnet, hvilke progresjon en skal arbeidet mot, og hvilke arbeidsmåter- og midler en kan bruke i undervisningen.

I orienteringsfag blir formålet med lærestoffet i hovedemnet *Samefolket – Sámi álbmot* forklart og begrunnet med at med mer kunnskap om samene vil elevene få forståelse, toleranse og respekt for den samiske befolkningen. Det har ikke skjedd noen særlige endringer i formuleringen i M87 fra høringsutkastet. Foruten første setning i høringsutkastet «det er behov for å styrke undervisningen om samefolket» er fjernet. Men ved at avsnittet i M87 avsluttes med å si at emnet skal motvirke uriktige og uheldige forestillinger om samene er de en implikasjon om at det er behov for å styrke undervisningen:

Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – fagplandel (1985):

Orienteringsfag: Kommentar Lærestoff

Det er et behov for å styrke undervisningen om samefolket. Derfor har fagplanene et eget hovedemne om samer. Undervisningen skal gi alle elever i grunnskolen kunnskap og innsikt som kan fremme forståelse, toleranse og respekt, og motvirke urette og uheldige forestillinger om samer.¹⁵⁷

Mønsterplan for grunnskolen av 1987:

Orienteringsfag: Lærestoff og progresjon

Fagplanen har et eget hovedemne om samer, *samefolket – sámi álbmot*. Undervisningen skal gi alle elever i grunnskolen kunnskap og innsikt som kan fremme forståelse, toleranse og respekt og motvirke uriktige og uheldige forestillinger om samer.¹⁵⁸

---

¹⁵⁷ Høringsutkast for mønsterplan for grunnskolen – fagplandel (1985): 164

¹⁵⁸ Mønsterplanen for grunnskolen av 1987: 213

I emnebeskrivelsen til *Samefolket – Sámi álbmot* er det heller ikke skjedd noen endringer fra høringsutkastet til M87. Emnet skal fortsatt gi allmennkunnskap om den samiske befolkningen, og fremme innsikt, forståelse, toleranse og respekt:

Det har heller ikke skjedd noen særlige endringer i delemene til hovedemnet, utenom at «arbeidsdeling mellom kjønnene» er tilføyd under delemnet *Sentrale kulturelementer*. Noe som ikke er så underlig ettersom M87 også var det første læreplanverket til å vektlegge

Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – fagplandel (1985):

Samfunnsfag: Samene - en urbefolkning
Arbeidet med dette hovedemnet skal gi alle elever kunnskaper om den samiske befolkning, og medvirke til å skape realistisk forståelse og respekt for samene og deres kultur.¹⁶¹

Mønsterplan for grunnskolen av 1987:

Samfunnsfag: Samene - en egen folkegruppe
Arbeidet med dette hovedemnet skal gi alle elever kunnskaper om den samiske befolkning, og medvirke til å skape realistisk forståelse av og respekt for samene og deres kultur.¹⁶²

Høringsutkast til Mønsterplanen forgrunnskolen – fagplandel (1985):

Orienteringsfag: Samefolket – Sámi álbmot
Emnet skal gi allmennkunnskap om samefolket og fremme innsikt forståelse, toleranse og respekt.¹⁵⁹

Mønsterplan for grunnskolen av 1987:

Orienteringsfag: Samefolket – Sámi álbmot
Emnet skal gi allmennkunnskap om samefolket og fremme innsikt, forståelse, toleranse og respekt.¹⁶⁰

likestilling og kjønnsroller i generell- og fagplandel. Jeg har derfor valgt å ikke inkludere delemnene til *Samefolket – Sámi* ettersom det er snakk som så marginale endringer, og forteller ikke noe om begrunnelsen for det samiske innholdet.

Videre i samfunnsfag og hovedemnet *Samene – en egen folkegruppe* ser vi den åpenbare endringen fra *urbefolkning* til *egen folkegruppe*. Det er også en liten endring i emnebeskrivelsen:

I høringsutkastet skal emnet «(..) medvirke til å skape realistisk forståelse og respekt for samene (...)), i M87 skal emnet «(...) medvirke til så skape realistisk forståelse av og respekt

¹⁵⁹ Høringsutkast for mønsterplan for grunnskolen – fagplandel (1985):170

¹⁶⁰ Mønsterplanen for grunnskolen av 1987: 220

¹⁶¹ Høringsutkast til Mønsterplanen for grunnskolen – fagplandel (1985): 184

¹⁶² Mønsterplanen for grunnskolen av 1987: 234

for samene (...)». Ved at preposisjonen «av» blir plassert foran «og respekt for samene» impliserer det at samene blir skilt fra de andre, altså majoritetssamfunnet. Dette er likevel en så liten endring, og har lite å si for begrunnelsen for inkluderingen av samisk innhold i læreplanverket.

Som i høringsutkastet blir det videre under *Samene – en egen folkegruppe* sagt at elevene skal få en forståelse for utfordringene og problemene den samiske befolkningen og enkelte same er stilt overfor majoritetssamfunnet. At samenes situasjon i Norge bør ses i sammenheng med samenes situasjon på hele Nordkalotten, og at en bør i *noen grad* trekke sammenligninger med andre urbefolkninger. Videre oppfordres det til at samenes situasjon relateres til utviklingen i det norske samfunnet generelt, og bør ses i sammenheng med hovedemnet *Det norske samfunnet i forandring*.¹⁶³

At M87 ikke betegner samene som urfolk/urbefolkning medfører visse endringer i delemnene, samtidig som noen av delemnene til *Samene – en egen folkegruppe* er mer utfyllende enn hva de var i høringsutkastet:

---

¹⁶³ Mønsterplanen for grunnskolen av 1987:
234

**Høringsutkast til Mønsterplanen
for grunnskolen – fagplandel (1985):**

Samfunnsfag: Samene – en egen
folkegruppe

En urbefolkning i forandring: Samenes
situasjon i det norske samfunnet fra 1700.

Natur og ressurser: Naturgrunnlag og
bosetting. Næringsliv og yrker.

Sentrale kulturelementer: Livssyn,
språktradisjoner, kunst, utdanning,
organisasjoner, Kulturell egenart i
storsamfunnet

Urbefolkninger i mange land: Samene
situasjon i Sverige, Finland og
Sovjetunionen. Andre urbefolkninger og
internasjonalt samarbeid.¹⁶⁴

Mønsterplan for grunnskolen av 1987:

Samfunnsfag: Samene – en egen
folkegruppe

Det samiske samfunnet i forandring:
Samenes situasjon i det norske samfunnet
fra 1700. Samisk og norsk samfunnsliv,
likhet og ulikhet. Etnisitet
(kulturelltilknytning). Kulturfellesskap.

Natur og ressurser: Naturgrunnlag og
bosetting. Næringsliv og yrker.

Sentrale kulturelementer: Livssyn,
språktradisjoner, kunst og utdanning,
organisasjon. Kulturell egenart i
storsamfunnet.

Samer i andre land: Samenes situasjon i
Sverige, Finland og Sovjetunionen.

Samer og andre folkegrupper: Samer i
internasjonal sammenheng. Samer som
urbefolkning. FNs konvensjon om sivile og
politiske rettigheter, artikkel 27.¹⁶⁵

At delemnene er blitt mer utfyllende har nok ikke en direkte sammenheng med at M87 går bort fra urfolksbegrepet, men heller at Samisk utdanningsråd kanskje har hatt en finger med i spillet. I delemnene i M87 ser vi at elevene skulle, i tillegg til å få en oversikt over samenes situasjon i det norske samfunnet fra 1700, sammenligne det samiske og norske samfunnslivet, og at etnisitet-begrepet lanseres sammen med kulturfellesskap.

---

¹⁶⁴ Høringsutkast til Mønsterplan for
grunnskolen (1985): 184

¹⁶⁵ Mønsterplanen for grunnskolen av 1987:
235

Delemnet *Urbefolkninger i mange land* i høringsutkastet har blitt til to delemner i M87. Her skal elevene få innsikt i samenes rolle i internasjonal sammenheng, her er det nærliggende å anta at den internasjonale urfolkspolitikken som var en het potet på 1980-tallet er tiltenkt. Videre åpner delemnet opp for en diskusjon om samene som urbefolkning, og det blir vist til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP-konvensjonen), artikkel 27. SP-konvensjonen ble ratifisert i Norge i 1972. Medlemslandene forpliktet seg til å respektere innbyggernes rett til grunnleggende rettigheter som liv, personlig frihet, rettsikkerhet, ytringsfrihet og demokratisk styresett.¹⁶⁶ I artikkel 27 heter det at i de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter skal de som tilhører slike minoriteter ikke nektes retten til å dyrke sin egen kultur, utøve sin religion eller bruke sitt eget språk.¹⁶⁷

Det er nærliggende å tro at Samisk utdanningsråd har hatt en innflytelse her, ut ifra kildematerialet kan jeg likevel ikke si det sikkert. Men ettersom det er en større vektleggelse på samers rettigheter og politiske deltakelse i delemnene i M87 enn hva det er i høringsutkastet er det rimelig å anta. Ved at samers rettigheter og politiske deltakelse er noe som kan trekkes fram i undervisningen i M87, legges det et grunnlag for å i større grad fremme den samiske befolkningen som handlende aktører noe det kan tenkes at Samisk utdanningsråd kan ha ønsket å fremme. Da de til en viss grad ble gjort til passive aktører i høringsutkastet fordi handlingsrommet til samene ikke blir trukket fram i delemnene.

3.3.2 Historisk tilknytning, en del av det kulturelle mangfold og respekt, toleranse og forståelse.

I del to konkluderte jeg med at funnene i saksdokumentene samlet sa at begrunnelsen for inklusjonen av samisk innhold i læreplanverket var begrunnet med at det samiske språk, tradisjoner, kultur, samfunnsliv og historie står som særegen. Den samiske befolkningen har sin kulturelle identitet forankret i Norge på lik linje med andre norske borgere, og er godt integrert i majoritetssamfunnet. På bakgrunn av dette er det viktig med kjennskap til og respekt for samisk kultur, og en (av mange) forutsetninger for samisk kulturell stadfestning og videreutvikling. Opplæring om samiske forhold til ikke-samiske elever skal fremme forståelse, toleranse og respekt, og motvirke negative misoppfatninger om samene. Denne begrunnelsen er sammenfallende med funnene i M87, foruten formuleringen om at den samiske kulturelle identitet er forankret i Norge på lik linje med andre norske borgere,

---

¹⁶⁶ Forente nasjoner. (1966). FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter: Forord

¹⁶⁷ Forente nasjoner. (1966). FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter: Del III, Art. 27

som er erstattet med at den samiske befolkningen har lange tradisjoner og at det i det endelige læreplanverket blir eksplisitt slått fast at den samiske kulturen er en del av det kulturelle mangfoldet. Begrunnelsen for inklusjon av samiske innhold i både høringsutkastet og M87 ser altså ut til å hvile på tre faktorer – historisk tilknytning, kultur og å fremme respekt, toleranse og forståelse.

Den historiske tilknytningen ser ut til å være kjernen i begrunnelsen for inklusjon av samisk innhold. I M87 blir det nevnt to ganger at den samiske befolkningen står i en særstilling i Norge sammenlignet med andre etniske minoriteter. Dette må handle om at Norge er norske samers hjemland, og den samiske befolkningen har mye lengre historiske røtter til Norge enn hva minoriteter som kvener/norskfinner, jøder, skogfinner, romer og romanifolk/tatere har. At den samiske befolkningen er en del av det kulturelle mangfoldet i Norge, og at den samiske kultur er en del av en felles kultur er noe som står sterkt i saksdokumentene tilknyttet LK20 og det endelige læreplanverket. Kultur- og mangfoldsbegrunnelsen vil bli diskutert i kapittel 5 hvor begrunnelsene for inklusjon av samisk innhold i M87 og LK20 blir drøftet. Jeg vil likevel legge til at det er interessant at kildematerialet kontinuerlig fremmer dette bilde om en felles kulturarv, et felles mangfold og felles historie, men unngår å nevne den samiske kulturen og historiens egenart.

Den siste faktoren er *å fremme respekt, toleranse og forståelse*. Det blir presisert tre ganger i M87 at kunnskap om samene skal fremme forståelse, toleranse og respekt for samene, og motvirke uriktige og uheldige forestillinger om samene. Når man leser dette er det rimelig å anta at respekt, toleranse og forståelse overfor samene må ha vært en mangelvare i majoritetssamfunnet. Bakgrunnen for denne mangelvaren hviler nok på to faktorer, én – at det var en generell kunnskapsmangel om samene hos majoritetssamfunnet og to for forskningspolitikken ideer om kulturutvikling og rasehierarki fortsatt var til stede, kanskje ikke så tydelig som i første halvdel av 1900-tallet, men det skal godt gjøres at tankegodset til en politikk som varte i over hundre plutselig fordufter, det tar tid.

Kapittel 4 Hvorfor samisk innhold i Læreplanverket for kunnskapsløftet 2020?

Dette kapittelet tar for seg kildematerialet tilknyttet utarbeidelsen av LK20, og den endelige utgaven av læreplanverket. Kapittelet følger samme inndeling som i kapittel 3. Første del gir en introduksjon til det valgte kildematerialet, og en kort repetisjon av hvordan de ulike saksdokumentene er tilknyttet hverandre. I andre del analyseres saksdokumentene, og i tredje og siste del analyseres det endelige læreplanverket, LK20. Avslutningsvis vil jeg kort beskrive noen tendenser som går igjen i noen av høringsuttalelsene som kom til utkast av læreplanene for LK20 som ble sendt inn mellom mars og juni i 2019. Uttalelsene er preget av å være splittet i spørsmålet om samisk innhold i skoleverket, og innsendernes geografiske og kulturelle tilknytning ser ut til å være en faktor, dette gir et lite bilde på diskursen om samisk innhold i skoleverket.

4.1 Kildematerialet

Kildematerialet som jeg bruker i dette kapittelet, er:

- Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen
- NOU 2015: 8 Framtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanse
- Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av kunnskapsløfte
- Retningslinjer for utforming av nasjonale og samiske læreplaner for fag i LK20 og LK20S (2018)
- Læreplanverket for kunnskapsløftet av 2020

Kildematerialet til dette kapittelet er, som nevnt i kapittel 1, valgt på bakgrunn av Meld. St. 28 (2015-2016) *Fag- Fordypning – Forståelse. En fornyelse av kunnskapsløftet*. I meldingen står det at grunnlaget for fagfornyelsen ble lagt gjennom blant annet utredningene NOU 2014: 8 *Elevenes læring i framtidens skole. Et kunnskapsgrunnlag* og NOU 2015: 8 *Framtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanse* gjort av Ludvigsenutvalget, og Meld. St. 20 (2012-2013) *På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen*. Utredningen fra 2014 *Elevenes læring i framtidens skole* og dokumentet *Kjerneelementer i fag* fra 2018 er, som allerede nevnt, ikke inkludert i analysen.

4.2 På jakt etter begrunnelse i saksdokumentene tilknyttet LK20

Her vil jeg presentere analysen av saksdokumentene tilknyttet utarbeidelsen av LK20.

Avslutningsvis vil jeg svare på forskningsspørsmål én, *hva er begrunnelsen for inkludering av samisk innhold i saksdokumentene tilknyttet utarbeidelsen av LK20?*

4.2.1 Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen

I mars 2013 leverte Kunnskapsdepartementet (heretter KD) stortingsmeldingen *På rett vei. Kvalitet og mangfold* til regjeringen. Meldingen er en redegjøring for grunnopplæringens tilstand i skolen syv år etter innføringen av utdanningsreformen Kunnskapsløftet i 2006. Grunnopplæringen refererer til 1.-10. klasse og den videregående opplæringen/skolen. Meldingen er tredelt med 9 kapitler. Første del tar for seg grunnskolen status og dens utfordringer. Her blir skolereformen Kunnskapsløftet vurdert og det blir konkludert med at reformen tidvis var vanskelig å gjennomføre. Meldingen peker på fire hovedutfordringer som regjeringen ønsket å ta tak i. Dette var 1) kompetanse i lesing, naturfag og matematikk i grunnskolen, 2) gjennomføring av videregående opplæring, 3) videregående opplæring som utgangspunkt for høyere utdanning og arbeidsliv og 4) elevenes inkludering, trivsel og læringsmiljø, og forskjeller i måloppnåelse mellom elever. I del to presenteres problemstillingene ved utfordringene og forslag til tiltak. I del tre blir det lagt fram forslag til gjennomføring av tiltakene.

I stortingsmeldingen er det tre punkter jeg vil legge fram som er relevante for begrunnelsen for inklusjon av samisk innhold i læreplanverket, disse finner vi i del én av stortingsmeldingen, kapittel 1 *Innledning* og i kapittel 2 *Grunnopplæringens utvikling*. Det første punktet er fra kapittel 2, hvor lovverket for opplæringen om samiske forhold til ikke-samiske elever blir trukket fram. Under punkt 2.2.2 *Læreplanverket i Kunnskapsløftet under Kunnskapsløftet-Samisk* legger KD fram hvilke bestemmelser som gjelder opplæringen for samiske elever. I siste avsnitt blir det henvist til Opplæringsloven: «Opplæringsloven § 6-4 fastsetter at alle norske elever skal ha opplæring om samene og samisk kultur og tradisjon, og det er samisk innhold i læreplanene for fag i Kunnskapsløftet».¹⁶⁸ Dette gir ikke en forklaring eller begrunnelse på inklusjonen av det samiske innholdet i det nasjonale læreplanverket, men det forteller oss at det er lovfestet at det skal være der. Noe som peker på den særstillingen og de særrettighetene den samiske befolkningen har i Norge, sammenlignet

---

¹⁶⁸ Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen: 22

med de nasjonale minoritetene som ikke blir nevnt i dette lovverket. Paragraf 6-4 har vært til stede siden 1998 da Opplæringsloven ble innført.

Vi beveger oss videre til det andre punktet jeg vil trekke fram. Dette er to tilfeller hvor mangfoldet i den norske skolen blir diskutert, og samene blir trukket inn. I kapittel 1, under punkt *1.1.2 Mangfold* og i kapittel 2 under punkt *2.4.1 En samlende fellesskole*.

Under punkt *1.1.2 Mangfold* forklarer KD at den norske skolen består av elever med ulik sosial og kulturell bakgrunn. Departementet konstaterer at dette skaper mangfold, og at mangfoldet kan skape utfordringer, samtidig som det også er en ressurs. I neste setning sier departementet at: «Samene og de nasjonale minoritetene er en viktig del av mangfoldet i Norge. Skolen skal ha rom for alle uten å skille etter evner, kjønn, funksjonsevne eller bakgrunn».¹⁶⁹

Dette sier ingenting direkte om *hvorfor* samisk innhold skal være inkludert i det nasjonale læreplanverket, men det forteller noe om verdivurderingen KD gjør av samene og de nasjonale minoritetene. Vi møter en lignende formulering i kapittel 2 under punkt *2.4.1 En samlende fellesskole*. Her gir KD en utgreiing om ulike initiativ som er blitt gjort for å forbedre skolens evne til å identifisere og følge opp elever med behov for tilpasset opplæring. I siste avsnitt blir mangfoldet i den norske skolen trukket inn:

Den norske grunnopplæringen har en mangfoldig og sammensatt elevgruppe. I dag har om lag elleve prosent av elevene i skolen innvandrerbakgrunn omlag halvparten av disse elevene har selv innvandret til Norge. I tillegg består mangfoldet i norsk skole av elever fra nasjonale minoriteter og samer.¹⁷⁰

Teksten fortsetter med å legge fram tiltak som er gjort for elever med innvandrerbakgrunn for å inkludere dem i skolen. Avsnittet avslutter med å understreke verdien elever med minoritets- og innvandrerbakgrunn tar med seg inn i skolen ved at KD sier at språklig og kulturelt mangfold er en naturlig del av skolen, og at å verdsette flerspråklighet og kulturelt mangfold er å anerkjenn kompetanse elever med minoritetsbakgrunn har med seg.¹⁷¹

---

¹⁶⁹ Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen: 11

¹⁷⁰ Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen: 30

¹⁷¹ Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen: 30

I både punkt 2.4.1 *En samlende fellesskole* og punkt 1.1. 2 *Mangfold* blir samene og de nasjonale minoritetene nevnt i kontekst av mangfoldet i Norge og i den norske skolen. KD definerer ikke «mangfold» i stortingsmeldingen, men gir en beskrivelse av hva det innebærer. Dette er de ulike sosiale, kulturelle og religiøse bakgrunnene ulike elever har, samt de ulike evner og kunnskaper elever innehar.¹⁷² Oppsummert kan man derfor si at i stortingsmeldingen forstår KD «mangfold» som de sosiale, kulturelle og ferdighetsmessige variasjonene som finnes blant elever i norsk skole.

Under begge punktene, 2.4.1 *En samlende fellesskole* og 1.1.2 *Mangfold*, presiseres det at samene og de nasjonale minoritetene er en del av dette mangfoldet. I 1.1.2 *Mangfold* blir samene beskrevet som viktige, altså betydningsfulle, for dette mangfoldet. Mens i 2.4.1 *En samlende fellesskole* blir det forklart at mangfoldet i norsk skole består av elever med behov for tilpasset opplæring og elever med innvandrerbakgrunn, i tillegg til dette er *også* samene og de nasjonale minoritetene en del av mangfoldet.

Det kan virke som om at samene og de nasjonale minoritetene blir nevnt her, ikke nødvendigvis fordi KD vurderer dem som så viktige for mangfoldet i Norge og i den norske skolen, men fordi deres status som nettopp nasjonale minoriteter og urfolk gir dem en formell 'rett' til å måtte bli nevnt når 'mangfold' blir nevnt. Dette inntrykket kommer av at de blir pekt på som *viktige* for mangfoldet i Norge, men akkurat hva som er viktig med akkurat disse minoritetsgruppene for Norge blir ikke presisert. Kanskje er dette selvinnslysende ettersom betegnelsen «urfolk» og «nasjonale minoriteter» forteller om særstillingen deres, og hvilken anerkjennelse de har fått fra den norske staten?

Regjeringen betegner nasjonale minoriteter som grupper med langvarig tilknytning til landet i Norge. I dag er dette kvener/norskfinner, jøder, skogfinner, romer og romanifolk/tatere.¹⁷³ Disse gruppene har til felles en spesiell historisk tilknytning til landet, samt særegne kulturelle markører, språk, tradisjoner og historie, og at de er forholdsvis små. Det finnes ingen oversikt som kan si hvor mange som definerer seg som en nasjonal minoritet i Norge. Fordi den norske stat ikke fører noe offentlig registrering av etnisk tilhørighet. En kan anslå at det kanskje er snakk om til sammen rundt 30 000 personer i Norge som definerer seg som en

---

¹⁷² Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei.
Kvalitet og mangfold i fellesskolen: se side 10
og 11

¹⁷³ Regjeringen.no. Nasjonale minoriteter

av de fem nasjonale minoritetsgruppene.¹⁷⁴ Det skal understrekes at dette er et svært usikkert tallmateriale, og det kan være snakk om flere eller færre i realiteten. Dette gjelder også til dels den samiske befolkningen siden det ikke finnes et register som kan fortelle oss noe om hvor mange samer som bor i Norge. En kan ta utgangspunkt i Sametingets valgmanntall, hvor det juni 2021 var innskrevet 20 545 personer.¹⁷⁵ Men det forteller oss kun hvor mange samer som var registrert for å stemme i Sametinget i 2021, ikke hvor mange personer som (kan) identifisere seg som same i 2021. Om vi da legger disse tallene sammen, får vi en gruppe på om lag 50 500 personer, som enten identifiserer seg som en nasjonal minoritet eller som er registrert i Sametingets valgmanntall.

Noen vil derfor spørre om hvordan en kan snakke om «viktigheten» eller betydningen til en gruppe på rundt 50 500 personer - som tilsvarer under én prosent av Norges befolkningen, når man prater om mangfoldet i Norge. Det er likevel ikke slik at det er størrelsen på gruppene som er viktig her, men deres status som nasjonale minoriteter og urfolk.

Den forteller om folk med en helt spesiell historisk tilknytning til Norge - som med sine særegne kulturelle markører, språk, tradisjoner og historie kan og skal bidra til ett kulturelt mangfold. Problematikken jeg ønsker å peke på her, er ikke hvorvidt samene og de nasjonale minoritetene i er viktige for mangfoldet i Norge eller ikke. Det jeg ønsker å poengtere er at det forutsetter kunnskap om hva det å være anerkjent som nasjonale minoriteter og/eller urfolk faktisk innebærer, for at en skal ha en god forståelse for hva det vil så når en viser til statusen «nasjonal minoritet» og/eller «urfolk». Ved at det ikke blir spesifisert av KD hvorfor departementet vurderer dem som viktige, ei hva statusen som urfolk/nasjonal minoritet faktisk innebærer sitter man igjen med et inntrykk av at samene og de nasjonale minoritetene blir nevnt på grunnlag av deres formelle status og ikke den faktiske verdien de som minoritetsgrupper sitter på i samfunnet.

Jeg mener også at det er interessant at det i punkt 2.4.1 *En samlende fellesskole* først blir presentert hvilke tiltak som er gjort for elever med behov for tilpasset opplæring for så å si at mangfoldet i norsk skole består av elever med behov for tilpasset opplæring og elever med innvandrerbakgrunn. I tillegg til dette er altså *også* samene og de nasjonale minoritetene en del av mangfoldet. Til slutt vises det til tiltak som er gjort for elever med innvandrers-

---

¹⁷⁴ Se vedlegg 2 for kilder

¹⁷⁵ Sametinget.no Sametingets valgmanntall 1989-2021.

bakgrunn. Det ser underlig ut når samene og de nasjonale minoritetene blir nevnt eksplisitt her, uten at det blir viet en setning eller to til tiltak som er gjort for dem i skolen.

Inntrykket man sitter igjen med, ved at samene og de nasjonale minoritetene blir eksplisitt nevnt under *1.1.2 Mangfold og 2.4.1 En samlende fellesskole*, er at de blir «slenget på» (i siste liten), ikke fordi de er så viktige, men på grunnlag av deres formelle status, og at de ikke skal bli glemt. Det kan være helt legitimt, særlig når det kommer til de nasjonale minoritetene som man sjeldent egentlig hører så mye om, og derfor blir fort glemt. Dette kunne likvel blitt unngått om det bare i en setning eller to hadde blitt forklart hvorfor akkurat de er viktige, og hvilke tiltak som er gjort for dem. Samtidig kan man stille spørsmål til hvor mye utgreiing en kan forvente i en stortingsmelding når det ikke gjelder det spesifikke tema i meldingen. Tross det, som det står nå kan det oppleves som om departementet ikke har en forklaring på hvorfor samene og de nasjonale minoritetene blir nevnt her.

Vi beveger oss videre til tredje og siste punkt fra stortingsmeldingen, nemlig de urfolksrettslige minstestandardene i den nasjonale opplæringen. I stortingsmeldingen er det noen ganger plassert tekstbokser ved siden av teksten. Tekstboksene gir utfyllende informasjon om et gitt avsnitts tema. Ved siden av punkt *2.3.4 Kunnskapsløftet-Samisk*, hvor det blir presentert funn fra et evalueringsprosjekt om innføringen av Kunnskapsløftet-Samisk, er *Boks 2.5 Sametingets melding om opplæring og utdanning*.

Tekstboksen oppsummerer Sametingets melding om opplæring og utdanning, som blant annet sier at det samiske utdanningstilbudet skal være like godt som det nasjonale utdanningstilbudet, og at: «Sametinget er opptatt av at den nasjonale utdanningspolitikken inneholder målsetninger og strategier for å sikre de urfolksrettslige minstestandarder overholdes».¹⁷⁶

De urfolksrettslige minstestandardene er satt i urfolkserklæringen som ble vedtatt i FNs generalforsamling i 2007. Erklæringen legger en minstestandard for å beskytte urfolksrettigheter, og inneholder bestemmelser rundt kultur, identitet, og tradisjoner, og selvbestemmelse om egen utvikling. Erklæringen forbyr diskriminering mot urfolk og framhever at urfolk må delta i alle saker som angår dem. Ved at samisk innhold er inkludert i det nasjonale læreplanverket er nok dette også et tiltak for at den urfolksrettslige

---

¹⁷⁶ Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei.
Kvalitet og mangfold i fellesskolen: 28

minstestandarden overholdes. Ved at barn og unge får innsikt i samenes historie, språk, tradisjoner og kultur, og deres stilling som urfolk, får de en innsikt i hvorfor og hvordan disse minstestandardene skal overholdes.

Samlet sett kan vi si at stortingsmeldingen gir få eksplisitte formuleringer om begrunnelser for inklusjon av samisk innhold i det nasjonale læreplanverket, foruten at det er lovpålagt av Opplæringsloven. Det stortingsmeldingen implisitt forteller er at det er viktig å huske på at samene og de nasjonale minoritetene også er en del av mangfoldet i Norge og den norske skolen, og at inklusjon av samisk innhold i undervisningen for ikke-samiske elever er ett tiltak, av flere, gjort for at de urfolksrettslige minstestandardene overholdes nå men også i framtida.

4.2.2 NOU 2015: 8 Framtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser

På bakgrunn av evalueringen av Kunnskapsløftet i stortingsmeldingen *På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen* om at det hadde vært utfordringer og problemområder ved innføringen av skolereformen, bestemte KD å nedsette et utvalg som skulle gjennomføre en grundigere utredning av grunnopplæringen. Utvalget fikk navnet Ludvigsenutvalget, etter utvalgsleder professor Sten Ludvigsen. I juni 2015 leverte de NOU 2015: 8 *Framtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser* til KD. Utredningen ga en beskrivelse av hvilke læringsbehov elever i norsk skole vil ha i et perspektiv på 20-30 år. Utvalget fant at fagene i skolen måtte fornyes for å møte de framtidige kompetansekravene i arbeids- og samfunnslivet. Utredningen er på 7 kapitler, og er forholdsvis sparsommelig når det gjelder begrunnelser for samisk innhold. Det er likevel ett tilfelle som er verdt å nevne hvor utviklingen av det kulturelle mangfoldet som er én av grunnene til at fagfornyelsen var nødvendig blir diskutert. Dette skjer i kapittel 3 *Fornyelse av skolefagene*.

Under punkt 3.2.3 *Flerfaglige temaer*, under *Det flerkulturelle samfunnet*, forklarer utvalget at mangfold er en del av hverdagen i norsk skole. En viktig kompetanse er derfor å kunne leve i et samfunn og en verden med ulikheter, sier Ludvigsenutvalget. Videre sier det:

Kulturelt mangfold i samfunnet og i skolen er et eksempel på utviklingstrekk som krever at fagene fornyes. Skolen har både urfolkselever (samer) og elever fra nasjonale minoriteter, og i flere tiår også hatt elever fra mange etniske grupper utenfor Norge.¹⁷⁷

---

¹⁷⁷ NOU 2015: 8 *Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser*: 50

Jeg finner dette avsnittet som interessant på grunn av begrepet «mangfold». I Meld. St. 20 (2012-2013) *På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen* så vi at samene og de nasjonale minoritetene ble eksplisitt nevnt i kontekst av det kulturelle mangfoldet, men det var noe utydelig hvorfor akkurat disse to gruppene ble nevnt eksplisitt. Jeg konkluderte med at det opplevdes som at de ble nevnt først og fremst for at man skulle huske at også de var en del av mangfoldet i Norge.

Førsteintrykket mitt av avsnittet under punktet *3.2.3 Flerfaglige temaer* i NOU 2015: 8 *Framtidens skole*. (...) var at Ludvigsenutvalget hadde gjort det samme, ved å trekke inn samene og de nasjonale minoritetene når det var snakk om en utviding (jfr. utviklingstrekk) av det kulturelle mangfoldet i Norge. At det har vært en økning i mangfoldet i Norge er en realitet, særlig fra da Kunnskapsløftet ble innført i 2006 til 2015 da NOU-en ble publisert. I 2006 lå andelen av den norske befolkningen som var innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre på rett over 8 prosent. I 2015 var den samme andelen på rett over 15 prosent (og i 2020 rett over 18 prosent).¹⁷⁸

Det jeg fant som underlig var at utvalget inkluderte samene og de nasjonale minoritetene når det var snakk om en kvantitativ vekst, når en i realiteten ikke kan si noe sikkert om det har vært en vekst i den samiske befolkningen eller de nasjonale minoritetene fordi, for som nevnt, finnes det ingen offentlig oversikt over etniske minoriteter.

Men ettersom utvalget faktisk ikke sier «Veksten av det kulturelle mangfoldet i samfunnet og i skolen er et eksempel på utviklingstrekk (...)», er det kanskje ikke den kvantitative veksten det er snakk om, men hvilken plass kulturelle og etniske minoriteter har fått i det norske samfunnet siden 2006. Samfunnsdiskursen de siste 10 – 20 årene har endret seg, og det er blitt gitt større og større plass til nettopp representasjon av og diskusjon om og av minoriteter og deres rettigheter, deriblant samene og de nasjonale minoritetene. På den måten har samfunnet og skolen fått ett nytt og mer mangfoldig ansikt, og det er kanskje dette utvalget sikter til i avsnittet under *3.2.3 Flerfaglige temaer*.

Avsnittet sier ingenting eksplisitt om hvorfor samisk innhold bør være en del av det nasjonale læreplanverket. Men om man leser mellom linjene kan en si at på bakgrunn av det kulturelle mangfoldets generelle vekst, og det kulturelle mangfoldets økte plass i samfunnsdiskursen, er det viktig for barn og unge å ha kompetanse i å samhandle og leve i et samfunn preget av

---

¹⁷⁸ Christiansen, S.T.G. (30.06.2014) oppdatert (13.09.2021)). Befolkningen i Norge

mangfold. Derfor bør kunnskap om samiske forhold, og nasjonale minoriteter og andre etniske grupper utenfor Norge, være inkludert i det nasjonale læreplanverket.

4.2.3 Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet

På bakgrunn av funnene i utredningene i NOU 2014: 7 *Elevenes læring i framtidens skole* og NOU 2015: 8 *Framtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser*, ble det i Meld. St. 28 (2015-2016) *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet* lagt fram prinsipper som skulle legge grunnlaget for arbeidet med fagfornyelsene. Meldingen legger fram forslag til hvordan innholdet i grunnopplæringen skal fornyes, meldingen er på 8 kapitler.

I stortingsmeldingen møter vi to ulike argumenter for inklusjon av samisk innhold i det nasjonale læreplanverket. Det første argumentet sier noe om *hvorfor* samisk innhold skal være inkludert i det nasjonale læreplanverket. Det andre argumentet sier noe *hvordan* det samiske innholdet skal bli håndtert i det nasjonale læreplanverket.

I kapittel 3 *Ny generell del av læreplanverket* blir det nye innholdet i overordnet del redegjort for. Under *Åpne dører mot verden og framtiden og gi historisk kulturell innsikt* står det at elever skal tilegne seg historisk og kulturell innsikt og forståelse av den nasjonale kulturarven. Grunnopplæringen skal bidra til at elevene blir kjent med det fellesskapet Norge er tuftet på. Meldingen understreker at overordnet del skal ivareta at opplæringen bidrar til kjennskap til og forståelse av den nasjonale kulturarven, og vår felles internasjonale kulturtradisjon. I siste setning står det: «Den samiske kulturarven er en del av den nasjonale kulturarven og skal også ivaretas».¹⁷⁹

Her ser vi en kjent formulering, men i en ny innpakning. I Meld. St. 20 (2012-2013) *På rett vei. (...)* blir det presisert at samene og de nasjonale minoritetene er en del av *mangfoldet* i skolen og samfunnet, mangfoldsbegrepet blir også brukt i kontekst av samene og de nasjonale minoritetene i NOU-en *Framtidens skole. (...)*. I denne stortingsmeldingen har «mangfold» blitt byttet ut med «kulturarv», og vi får servert en tydelig formulert begrunnelse *hvorfor* samisk innhold skal være inkludert i det nasjonale læreplanverket. Nemlig at den samiske kulturarven er en del av den nasjonale kulturarven og skal tas vare på.

---

¹⁷⁹ Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet:

I kapittel 1 *Innledning* og i kapittel 6 *Prosesser og framdrift for fornyelse av læreplaner* blir det sagt noe om *hvordan* dette samiske innholdet skal ivaretas, nemlig gjennom et «samisk perspektiv». I kapittel 1 under punkt *1.4 Meldingens innhold* blir det gitt en kapitteloppsummering. I siste avsnitt blir det forklart hvilken deltakelse Sametinget har hatt i utarbeidelsen av stortingsmeldingen:

Departementet har konsultert Sametinget om tiltak i meldingen som kan påvirke samene, jf. *Prosedyre for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget*. Sametinget har i tillegg fått mulighet til å gi innspill i arbeidet med stortingsmeldingen. I konsultasjonene ble det i hovedsak konstatert enighet om omtale og tiltak i meldingen som gjelder ivaretagelse av samiske perspektiver (...).¹⁸⁰

Prosedyre for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget forkortet Konsultasjonsavtalen, er en avtale mellom Sametinget og Regjeringen. Konsultasjonsavtalen sier at samene som urfolk har rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem.¹⁸¹ En skal huske på at denne meldingen legger fram forslag til hvordan innholdet i grunnopplæringen skal fornyes. Det betyr at når det står at departementet har konsultert om tiltak og omtale *i meldingen* som kan påvirke samene, er det også snakk hvordan forslagene til fornyelsen av innholdet i grunnopplæringen kan påvirke samene.

I kapittel 6 blir prosessen rundt fagfornyelsen forklart av KD. Under punkt *6.1 Bred involvering* blir viktigheten bak et systematisk arbeid på tvers av fag, og i hvert fag, drøftet. Departementet fortsetter med å forklare:

Departementet vil involvere Sametinget i prosessen med fornyelse av læreplanen. Dette gjelder også de prosesser som skal gå forut for nedsettelse av læreplangrupper. Sametinget vil bli invitert til å foreslå representanter til læreplangrupper for relevante fag, og gjennom det ivareta det samiske perspektiv. Det samiske perspektiv skal ivaretas i det helhetlige læreplanverket. Tidspunkter for konsultasjoner avtales i prosessen. For å sikre samiske elever likeverdig opplæring, fornyes de samiske parallelle planene samtidig med de andre.¹⁸²

---

¹⁸⁰ Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet: 8

¹⁸¹ Regjeringa.no. (13.02.2020). *Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget*.

¹⁸² Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet: 65

I samme kapittel under *Departementets vurdering* går meldingen gjennom målsettingene om å utvikle innholdet i fag og i opplæring som helhet som skal ligge som grunnlag for organisering, involvering og framdrift i fornying av læreplanverket. Departementet konstaterer at det vil legge opp til å fornye læreplanene i LK og LK-S i samarbeid med fagmiljøer og representanter for lærere, skoleledere og skoleeiere. Videre sier KD: «Det må legges til rette for å ivareta det samiske perspektivet i læreplanverket, og prosesser med å utvikle nye læreplaner i norsk og samisk opplæring må foregå parallelt».¹⁸³

I disse avsnittene får vi vite at Sametinget spiller en viktig rolle i å ivareta det samiske perspektivet ikke bare for denne stortingsmeldingen, men også i utarbeidelsen av det nasjonale læreplanverket ved at Sametinget skal foreslå representanter til læreplangrupper slik at det samiske perspektivet ivaretas helhetlig i både overordnet del og fagplandel. I siste avsnitt blir det tydeliggjort hvor viktig det samiske perspektiv blir vurdert, ved at det står at det *må* legges til rette for å ivareta det samiske perspektivet i læreplanverket. Dette første gang at begrepet «det samiske perspektiv» blir brukt i saksdokumentene, og videre i de følgende kildene blir dette begrepet brukt gjentatte ganger. Uten at det blir konkretisert hva «det samiske perspektiv» faktisk innebærer, eller hva som er formålet med bruken av dette begrepet.

Begrepet «det samiske perspektiv» blir nevnt gjentatte ganger i denne stortingsmeldingen, og i neste og siste saksdokument tilknyttet utarbeidelsen av LK20, samt det endelige læreplanverket. Og ser ut til å ha erstattet «å fremme respekt, toleranse, og forståelse»-argumentet fra M87. Dette vil jeg diskutere i kapittel 5 hvor jeg skal sammenligne begrunnelsene for inklusjon av det samiske innholdet i læreplanverkene som har kommet fram i kildene, og undersøke hvilke implikasjoner utviklingen av begrunnelsen(e) har hatt. Oppsummert sier meldingen at samisk innhold skal være en del av læreplanverket fordi den samiske kulturen er en del av den nasjonale kulturarven. Det samiske innholdet skal ivaretas på slik måte som gjør at det samiske perspektivet ivaretas. Per nå vet vi ikke hva det faktisk innebærer, men ettersom Sametinget står til ansvar i å ivareta det kan man si, om ikke annet, at det skal bli definert ut ifra et samisk ståsted.

---

¹⁸³ Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning
– Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet:

4.2.4 Pressemelding: Fornyer innholdet i skolen

Fra høsten 2017 til våren 2018 foregikk arbeidet med å utvikle kjerneelementene til de ulike fagene i det nye læreplanverket. Kjerneelementet referer til det viktigste faglige innholdet elevene skal arbeidet med i opplæringen i et fag. Kjerneelementene ble utviklet av læreplangrupper bestående av lærere, pedagoger, andre fagpersoner og representanter fra Udir. I juni 2018 kom KD med pressemeldingen *Fornyer innholdet i skolen*. Den daværende kunnskaps- og integreringsministeren Jan Tore Sanner sa «vi fornyer fagene og gir elever rom for å lære mer og bedre. Vi gir også skolen et verdiløft. Det vil forberede elevene bedre for livet etter skolen og for framtidens arbeidsliv».¹⁸⁴

I pressemeldingen var det lagt ved to dokument, det første *Kjerneelementer i fag* la fram kjerneelementene til de ulike fagene. Her finner man samiske forhold i fellesfagene kroppsøving, samfunnsfag (grunnskolen), samfunnskunnskap (videregående opplæring), norsk, musikk, KRLE (grunnskolen), og religion og etikk (videregående opplæring). Vedlegget sier ingenting om begrunnelsen bak dette innholdet, og derfor ikke inkludert i analysen. Vedlegg nummer to, *Retningslinjer for utforming av nasjonale og samiske læreplaner for fag i LK20 og LK20S*, legger fram retningslinjer til læreplangrupper i utarbeidelsen av nasjonale og samiske læreplaner for fag i både LK20 og LK20S. Her blir det gitt begrunnelser for hvorfor samisk innhold skal være inkludert i det nasjonale læreplanverket.

Retningslinjene beskriver prinsipper og sentrale begrep for utarbeidelsen av læreplanene og er ment som et verktøy for læreplangruppene utnevnt av Udir og Sametinget. Retningslinjene legger blant annet føringer for hvordan læreplanene skal se ut i struktur, hvordan kompetansemål, progresjonsmål og vurderinger bør formuleres, og hvilke føringer læreplangruppene må følge. Deriblant at det skal være samisk innhold i alle læreplanene. Vedlegget er firedelt med «Innledning», «Læreplanverk», «Prinsipper for utforming av læreplaner for fag» og «Vedlegg».

I del to *Læreplanverket* under *Samisk innhold i læreplanene LK20 og LK20S* blir det gitt en utgreiing om 1) hvorfor det skal være et samisk innhold i det nasjonale læreplanverket, 2) hva betegnelsen «den samiske skolen innebærer», og 3) hvem det samiske læreplanverket gjelder.

---

¹⁸⁴ Kunnskapsdepartementet. (26.06.2018).
Fornyer innholdet i skolen.

Det er punkt én som er av interesse for analysen. Her står det at samer er urfolk i Norge og at de samiske språkene sør-, lule- og nordsamisk er likeverdige språk med norsk. Videre står det i overordnet del at den samiske kulturarven er en del av kulturarven i Norge og at gjennom opplæringen *skal* elevene få innsikt i det samiske urfolkets historie, kultur, samfunnsliv og rettigheter. Elevene skal lære om mangfold og variasjon innenfor samisk kultur og samfunnsliv. Departementet viser til opplæringslovens formålparagraf §1-1, og §6-4, hvor dette er forankret.

Avsnittet fortsetter med å understreke at det *skal* være samisk innhold i *alle* læreplaner, enten implisitt eller eksplisitt. Det blir forklart at med implisitt menes det formuleringer som er åpne for samisk tilpassing og/eller ivaretar det samiske samfunnsbehov eller perspektiv, uten at samisk eller urfolk er nevnt eksplisitt. Avsnittet avslutter med å understreke at læreplangruppene *må* ivareta det forsterkede samiske innholdet, og samordne dette med øvrig innhold.¹⁸⁵

4.2.5 Mangfold, nasjonale kulturarv og de urfolksrettslige minstestandarder

Begrunnelsen i saksdokumentene for inklusjon av samisk innhold i det nasjonale læreplanverket har utviklet seg gradvis. Først var samene en *viktig* del av mangfoldet i Norge, og gjennom inkluderingen av samisk innhold i det nasjonale læreplanverket ville de urfolksrettslige minstestandardene sikres.¹⁸⁶ Så ville kunnskap om samene bidra til en mangfoldskompetanse.¹⁸⁷ Deretter ble den samiske kulturen en del av den nasjonale kulturarven, og det samiske perspektivet skulle ivaretas.¹⁸⁸ Og derfor skal alle elever få innsikt i samenes historie, og kultur. Alle læreplaner skal, enten eksplisitt eller implisitt, ha samisk innhold som bevarer samiske samfunnsbehov og/eller samiske perspektiv.¹⁸⁹

Begrunnelsen har altså utviklet seg fra å bevare de urfolksrettslige minstestandardene til å ivareta de samiske samfunnsbehovene og det samiske perspektivet. Det er interessant at i begrunnelsene i saksdokumentene tilknyttet utarbeidelsen til LK20 handler det i mye større grad om at det samiske innholdet skal sikres og at den samiske befolkningens rettigheter skal

---

¹⁸⁵ Retningslinjer for utforming av nasjonale og samiske læreplaner for fag i LK20 og LK20S (2018): 10

¹⁸⁶ i Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen

¹⁸⁷ i NOU 2015: 8 Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser

¹⁸⁸ i Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – fordypning – forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet

¹⁸⁹ i Retningslinjer for utforming av nasjonale og samiske læreplaner for fag i LK20 og LK20S (2018)

ivaretas. I saksdokumentene tilknyttet utarbeidelsen av M87 er det en større vektlegging på den historiske tilhørigheten til samene, og dermed blir det gitt større utgreiing om bakgrunnen for begrunnelsen for inklusjonen av det samiske innholdet. I begrunnelsene i saksdokumentene tilknyttet LK20 finner vi gjentatte presiseringer om at samene *også* er en del av mangfoldet, at den samiske kulturarven er en *del av* den nasjonale kulturarven, og at det samiske innholdet må *ivaretas*. Bakgrunnen for at den historiske tilknytningen ikke blir gitt den samme vekten i saksdokumentene i LK20, som de blir i M87, handler, som allerede diskutert, om at det på mange måter sier seg selv gjennom samenes urfolksstatus. Men, som poengtert tidligere, kreves det kunnskap om hva status som urfolk faktisk innebærer, for at leser skal ha en forståelse for hva det betyr når «urfolk» (og «nasjonale minoriteter») blir nevnt, uten en forklaring.

Begrunnelsen for inklusjon av samisk innhold i saksdokumentene ser ut til å hvile på to faktorer; 1) den samiske kulturen er en del av den nasjonale kulturarven og 2) de urfolksrettslige minstestandardene skal sikres. Derfor skal alle læreplaner ha samisk innhold (implisitt/eksplisitt) slik at de samiske samfunnsbehovene og/eller det samiske perspektivet blir ivaretatt.

4.3 På jakt etter begrunnelse i LK20.

Her vil jeg ta for meg funnene i analysen av LK20. Jeg vil starte med å kort forklare hva som er nytt med LK20, sammenlignet med LK06. Deretter vil jeg presentere funne i overordnet del og så generell del. Avslutningsvis vil jeg svare på forskningsspørsmål to, *hvordan kommer begrunnelsene funnet i saksdokumentene fram i LK20?*

4.3.1 Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020

LK20 ble innført trinnvis høsten 2020, og høsten 2022 skal læreplanverket være innført på alle skoletrinn. En stor del av kritikken mot LK06 handlet om at det var for mange kompetansemål og at de var for spesifikke. Noe som gjorde det vanskelig for elevene å internalisere kunnskap, da det ble et kappløp med tiden for lærerne å få gått gjennom alle målene i løpet av et skoleår.

LK20 har langt færre kompetansemål og målene er forholdsvis åpne noe som gjør at læreren står relativt fritt til å trekke inn lærestoffet de selv mener er fornuftig å ta i bruk. Disse endringene henger mye sammen med hvordan kompetansebegrepet ble forstått i LK06 og hvordan det blir forstått i LK20. I LK06 ble kompetanse definert som «evnen til å lese oppgaver og mestre komplekse utfordringer. Elevene viser kompetanse i konkrete situasjoner ved å bruke kunnskaper og ferdigheter til å løse oppgaver».¹⁹⁰ I LK20 definerer en kompetanse som «å kunne anvende kunnskap og ferdigheter på selvstendig vis i ulike situasjoner og gjennom å vise samarbeidsevne, ansvarlighet, evne til refleksjon og kritisk tenkning i studier og yrker».¹⁹¹ For at elevene skal kunne utvikle en slik kompetanse som LK20 beskriver, sier Udir at dybdelæring er avgjørende. Udir mener at med dybdelæring vil elevene forstå sentrale begrep, prinsipper og sammenhenger i fag, og forstå når og hvordan det er relevant å bruke det de har lært.¹⁹² Dybdelæring stod også sentralt i LK06 men harmonerte ikke med den daværende kompetanseforståelsen samt omfanget av kompetansemål. Kompetansebegrepet i LK20 er blitt mer åpnet, og fått langt flere dimensjoner enn i LK06, med en tydelig vektlegging på at elevene skal utvikle en forståelse

---

¹⁹⁰ Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet: 27

¹⁹¹ Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet: 27

¹⁹² Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet: 27

for kunnskapen som gjør at de kan anvende den selvstendig i andre situasjoner enn bare oppgaveløsning.

LK20 har altså langt færre kompetansemål, sammenlignet med LK06, til gjengjeld er de svært åpne. Med dette mener jeg at det sjeldent blir referert til konkret tematikk. Det blir for eksempel sjeldent vist til spesifikke historiske hendelser, personer/samfunnsgrupper, eller litterære verk i fag, foruten i matematikk og naturfag som har forholdsvis konkrete kompetansemål. Denne åpenheten i kompetansemålene legger grunnlag for dybdelæring. Det eneste temaet som blir nevnt eksplisitt og spesifikt, gjentatte ganger, i læreplanverket er det samiske innholdet. I LK20 er samisk innhold nevnt eksplisitt minst én gang i alle fellesfagene, utenom matematikk. Det betyr at det er tjueen kompetansemål som nevner samiske forhold eksplisitt, til sammenligning er det ett kompetansemål som eksplisitt nevner Holocaust. Grunnen til at jeg trekker dette fram, er ikke for å kritisere det ene eller det andre, men for å gi et tydelig eksempel på omfanget av det samiske innholdet i LK20.

Læreplanverket er tredelt, med overordnet del, fag- og timefordeling, og fagplandel. Overordnet del gir en oversikt over verdiene og prinsippene som rammer inn grunnopplæringen. Fag- og timefordeling gir en oversikt over hvor mange timer elever skal ha i de ulike fagene på de ulike trinnene. Fagplandelen gir en utgreiing om fagets relevans og sentrale verdier, fagets kjerneelementer, grunnleggende ferdigheter faget skal bidra til at elevene utvikler, og kompetansemål og vurderinger i faget.

Ettersom man finner kompetansemål med samisk innhold i nesten alle fellesfagene, har jeg valgt å begrense analysen til å kun inkludere fagene norsk, KRLE og samfunnsfag. Det er i disse fagene, eller forløperne til fagene, at samisk innhold forekommer i M87.

På de første sidene av overordnet del (tidligere generell del), under «Om overordnet del», blir samenes særstilling som urfolk i Norge konstatert:

Samene i Norge har ifølge ILO-konvensjonen status som urfolk. Grunnloven fastsetter at staten skal legge forholdene til rette for at samene kan sikre og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv, noe som følges opp i opplæringsloven. Den overordnede delen gjelder også den samiske skolen.¹⁹³

---

¹⁹³ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020:

I samme avsnitt blir det presisert hva «den samiske skolen» innebærer, og at det samiske læreplanverket er likeverdig til det nasjonale. Her ser vi et nikk til hvordan de urfolksrettslige minstekravene skal opprettholdes gjennom skoleverket. Overordnet del legger så fram opplæringens seks verdigrunnlag. Formålet med dette avsnittet kan minne om det vi finner i M87 hvor de ulike målene i formålsparagrafen ble listet opp. I LK20 er dette «Menneskeverd», «Identitet og kulturelt mangfold», «Kritisk tenkning og etisk bevissthet», «Skaperglede, engasjement og utforskertrang», «Respekt for naturen og miljøbevissthet», og «Demokrati og medvirkning». Vi møter på begrunnelse for samisk innhold i det nasjonale læreplanverket i både «Identitet og kulturelt mangfold» og «Demokrati og medvirkning»:

Identitet og kulturelt mangfold: Den samiske kulturarven er en del av kulturarven i Norge. Vår felles kulturarv har utviklet seg gjennom historien og skal forvaltes av nålevende og kommende generasjoner.¹⁹⁴ Gjennom opplæring skal elevene få innsikt i det samiske urfolkets historie, kultur, samfunnsliv og rettigheter. Elevene skal lære om mangfold og variasjon innenfor samisk kultur og samfunnsliv.¹⁹⁵

Demokrati og medvirkning: Vern av mindretallet er et avgjørende prinsipp i en demokratisk rettstat og et demokratisk samfunn. Et demokratisk samfunn verner også om urfolk og minoriteter. Urfolksperspektivet er en del av demokratiopplæringen. Alle deltakere i skolefelleskapet må utvikle bevissthet om minoritets- og majoritetsperspektiver og skape rom for samarbeid, dialog og meningsbrytning. Arbeidet med å dyrke mangfoldet på den ene siden og inkludere enkelte på den andre krever et bevisst verdisyn og utøvelse av profesjonelt skjønn.¹⁹⁶

Vern av mindretall som et demokratisk prinsipp, og da vern om urfolk, kan sees som en omformulering av «at de urfolksrettslige minstestandardene skal overholdes». Som vi så som en begrunnelse i St. Meld. 20. *På rett vei. Kvalitet og mangfold i skolen.*

Ved at elevene utvikler en bevissthet om minoritets- og majoritetsperspektiver, deriblant «urfolkperspektivet», skal det åpne opp for samarbeid, dialog og meningsutveksling. Det vil igjen legge til rette for at de urfolksrettslige minstestandardene overholdes av majoritetsbefolkningen i framtiden.

I overordnet del ser vi ikke noe nytt sammenlignet med hva vi allerede har sett i saksdokumentene tilknyttet LK20. Det blir forklart at samene har status som urfolk i Norge som følge av ratifiseringen av ILO-konvensjonen nr. 169, at den samiske kulturarven er en

---

¹⁹⁴ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020:
9

¹⁹⁵ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020:
10

¹⁹⁶ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020:
12

del av kulturarven i Norge, og at den nasjonale kulturarven må ivaretas. Elevene skal lære om samene og «urfolksperspektivet», dette er en del av demokratiopplæringen.

Vi beveger oss videre til fagplanene. Det som er sammenfallende for læreplanene i norsk, KRLE, og samfunnsfag når det gjelder begrunnelsene for det samiske innholdet er at det ofte er lite konkret.

I kjerneelementet «Tekst i kontekst» i norsk blir det forklart at elevene skal lese tekster som skaper engasjement, undring, læring og innsikt i andres menneskers tanker og livsbetingelser. Elevene skal lese og oppleve tekster som kombinerer ulike uttrykksformer, samt å utforske og reflektere over skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk, svensk og dansk, og oversatte tekster fra samisk og andre språk.¹⁹⁷ Dette kan minne om delmålet «Litteratur» fra M87 hvor samisk litteratur skulle være «representert». Det som skiller LK20 fra M87, er at i LK20 er det faktiske kompetansemål som tar for seg samiske forhold.

Men begrunnelsen bak det samiske innholdet i norskfaget er likevel ikke veldig tydelig. Tanken er nok: at elevene, ved å bli eksponert for tekster som varierer i sjanger og opphavsspråk, vil få innsikt i mangfoldet som finnes av tekster. De vil også få innsikt i at kultur, samfunnsnivå og historie har innvirkning på utformingen av en tekst, og for hvordan teksten forstås. Tekster med opphav i ulike kulturer kan bidra til en økt forståelse og innsikt i en gitt kultur/samfunn, som det samiske. Det bidrar altså til mangfoldskompetanse som står sentralt i LK20. Kompetansemål i norsk med samisk innhold er disse:

Kompetansemål etter 4. trinn	Lese og lytte til fortellinger, eventyr, sangtekster, faktabøker og andre tekster på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk, og samtale om hva tekstene betyr for elevene. ¹⁹⁸
Kompetansemål etter 7. trinn	Lese samiske tekster på norsk og samtale om verdiene som kommer til uttrykk og hvordan stedsnavn og personnavn inneholder de samiske bokstavene, uttales. ¹⁹⁹
Kompetansemål etter 10. trinn	Lese skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk, og reflektere over tekstenes formål, innhold, sjangertrekk og virkemidler. ²⁰⁰

Vi går videre til samfunnsfag under «Fagets relevans og sentrale verdier» står det:

---

¹⁹⁷ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020: 23

¹⁹⁸ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020: 26

¹⁹⁹ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020: 27

²⁰⁰ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020: 28

Faget skal bidra til identitetsutvikling til den enkelte og forståelsen av de ulike fellesskapene vi mennesker inngår i. Det innebærer òg å inkludere majoritets- og minoritetsperspektivet, og særlig samisk kultur og samfunnsliv. Slik bidrar samfunnsfaget til å styrke elevene sin forståelse av seg selv, av samfunnet de lever i, og hvordan de kan påvirke sitt eget liv og framtiden.²⁰¹

Slik det står her virker det som om at kunnskap om samisk kultur og samfunnsliv er avgjørende for identitetsutviklingen til en (ikke-samisk) elev. Det er nok ikke det Udir prøver å si. Når samisk kultur og samfunnsliv blir nevnt her handler det trolig først og fremst igjen om at elevene skal få innsikt i minoritets – og majoritetsperspektiver i samfunnet, og siden samene har status som urfolk i Norge er dette en særlig viktig minoritetsgruppe som det er viktig å inkludere i samtale om minoritets- og majoritetsperspektivet. Igjen blir den samiske befolkningen trukket fram som viktig, uten at det blir forklart hvorfor akkurat denne samfunnsgruppen er viktig.

Under kjerneelementet «Demokratiforståelse og deltakelse» står det:

(...) Elevene skal få erfaring med demokrati i praksis for å kunne påvirke og medvirke til samfunnsutforming. Innholdet i dette kjerneelementet skal sees i lys av ulike perspektiv, fra det lokale og globale, og urfolks- og minoritetsperspektiv, med vekt på fortid, nåtid og framtid.²⁰²

For at elevene skal få en helhetlig forståelse av demokratiets praksis må dette ses ut ifra ulike perspektiver, deriblant urfolks- og minoritetsperspektivet, dette henger sammen med argumentet om vern av mindretallet som et demokratisk prinsipp under *Demokrati og medvirkning*.

Kompetansemålene i samfunnsfag med samisk innhold er:

Kompetansemål etter 2. trinn	Beskrive og gi eksempel på mangfoldet i Norge, med vekt på ulike familieformer og folkegrupper, inkludert det samiske urfolket. ²⁰³
Kompetansemål etter 4. trinn	Presentere årsaker til at samene har urfolksstatus i Norge, og beskrive forskjellige former for samisk kultur- og samfunnsliv før og nå. ²⁰⁴
Kompetansemål etter 7. trinn	Utforske hovedtrekk ved historien til samene og de nasjonale minoritetene i Norge og presenter rettigheter samene og de nasjonale minoritetene har i dag. ²⁰⁵

²⁰¹ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020: 46

²⁰² Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020:47

²⁰³ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020: 50

²⁰⁴ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020: 50

²⁰⁵ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020: 51

Kompetansemål etter 10. trinn Gjøre greie for fornorskning av samene og de nasjonale minoritetene og uretten de har vært utsatt for, og reflektere over hvilke konsekvenser det har hatt og har på individ- og samfunnsnivå.²⁰⁶

Vi beveger oss videre til KRLE, hvor vi finner samisk innhold i kjerneelementene

«Kjennskap til religioner og livssyn» og «Kunne ta andres perspektiv»:

Kjennskap til religioner og livssyn: Faget skal gi grunnlag for refleksjon av majoritets-, minoritets- og urfolksperspektiver i Norge.²⁰⁷

Kunne ta andres perspektiver: Faget skal bidra til at elevene utvikler mangfoldskompetanse. Samiske perspektiver inngår. Temaer knyttet til kjønn og funksjonsevne inngår også.²⁰⁸

I begge kjerneelementene er det samiske/urfolks perspektivet viktig. Det er problematisk at dette ikke blir definert noen plass i læreplanverket eller på Udir sine hjemmesider hva dette begrepet faktisk skal innebære og hvordan en skal gjøre dette i undervisningen. Under *Kunne ta andres perspektiv* oppleves det som om at både det samiske perspektiv og kjønn og funksjonsevne er lagt til i siste liten. Om det for eksempel hadde stått «Faget skal bidra til at elevene utvikler mangfoldskompetanse blant annet gjennom samiske perspektiver, og temaer knyttet til kjønn og funksjonsevne» hadde dette lett blitt unngått. Kompetansemålene i KRLE med samisk innhold er:

Kompetansemål etter 7. trinn Gjøre rede for historien til kristendom og andre religioner og livssyn i Norge, inkludert samers og nasjonale minoriteters religions- og livssynshistorie.²⁰⁹

Kompetansemål etter 10. trinn Gjøre rede for og reflektere over samenes og andre urfolks religions- og livssynstradisjoner.²¹⁰

I både samfunnsfag og KRLE blir «det samiske perspektivet» og «urfolksperspektivet» trukket fram gjentatte ganger i kjerneelementene, uten at det blir konkretisert hva dette skal innebære eller hvordan det skal gjøres. Leser man kompetansemålene er verken det samiske eller urfolksperspektivet nevnt. Det blir vist til konkret kunnskap om samene som; bakgrunnen for samenes urfolksstatus, ulike former for samisk kultur- og samfunnsliv før og nå, historien til samene, samiske rettigheter, fornorskningen av samene og refleksjon av

---

²⁰⁶ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020: 52

²⁰⁷ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020: 75

²⁰⁸ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020: 75

²⁰⁹ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020:78

²¹⁰ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020:79

konsekvensene av denne politikken, og samenes religion og livssynstradisjoner. Når det er snakk om ‘det samiske perspektivet’, virker det som om det handler om kunnskap og innsikt i samisk historie, kultur og samfunnsliv – framfor å faktisk innta et samisk perspektiv.

4.4 ILO-konvensjonen, kulturarv og urfolksperspektivet

I gjennomgangen av saksdokumentene tilknyttet utarbeidelsen av LK20 konkluderte jeg med at samlet sett hvilte begrunnelsen for inkludering av samisk innhold på to faktorer, den samiske kulturen som en del av den nasjonale kulturarven og sikringen av de urfolksrettslige minstestandardene. Derfor skal alle læreplaner i LK20 ha samisk innhold som ivaretar det samiske perspektiv implisitt eller eksplisitt. LK20 sin begrunnelse for inkludering av samisk innhold formuleres noe annerledes, men innholdet er ganske likt. I overordnet del slås det fast at samene har status som urfolk som følge av ILO-konvensjonen. Ved at samenes urfolksstatus framheves, blir det implisitt sagt at de urfolksrettslige minstestandardene skal overholdes. Det blir det også gjort videre ved at det understrekes at den samiske kulturarven er en del av kulturarven i Norge, og at «urfolksperspektivet» er en del av demokratiopplæringen.

Innledningsvis i denne oppgaven stilte jeg spørsmål ved om det kan være en dissonans mellom det som står på papiret om viktigheten av de samiske forholdene i den nasjonale opplæringen av barn og unge, og det som skjer i praksis. Som nevnt finnes det ingen undersøkelser som kan bekrefte eller avkrefte denne antagelsen. En kan likevel si at en ser indikatorer til dette blant annet i høringsinnspillene til utarbeidelsen av LK20.²¹¹

Fra høsten 2018 til høsten 2019 foregikk arbeidet med å utvikle de nye læreplanene til LK20.²¹² I mars 2019 ble utkastene sendt til høring. Utkastene til læreplanene ble publisert på Udir sine nettsider, og det ble åpnet for at privatpersoner, organisasjoner, skoler og andre kunne gi innspill på dem.

Høringen ble lukket i juni samme år. I hver læreplanskisse var det lagt ved mellom 20-24 spørsmål. Et av spørsmålene som alle utkastene hadde var *er samisk innhold godt ivaretatt i læreplanen?*²¹³ Her var det mulig å svare «helt enig», «delvis enig», «hverken eller», «delvis enig» og «helt uenig», kombinert med et kommentarfelt under hvor en kunne utdype svaret

---

²¹¹ Se vedlegg 1 for høringsuttalelser

²¹² Utdanningsdirektoratet. (22.09.2021). Slik ble læreplanene utviklet.

²¹³ Jeg har kun sett på læreplanskissene for fagene i grunnskolen (1.-10. trinn)

sitt. Det skal legges til at bare de færreste innspillene forklarte hvorfor de mente samiske innholdet var godt ivaretatt eller ikke, de fleste nøyde seg med å bruke svaralternativene. I de høringsinnspillene hvor innsenderne har gitt en kommentar til spørsmålet *er samisk innhold godt ivaretatt i læreplanen*, er det derimot noen tydelige tendenser. Majoriteten av de som stiller seg positive til det samiske innholdet består av fagpersoner fra høyskoler og/eller universiteter, interesseorganisasjoner for samer, og skoler i de samiske forvaltningsområdene, for enkelhets skyld vil jeg kalle disse skolene «samiske skoler». De innspillene som stiller seg kritiske, og til en viss grad negative, til det samiske innholdet i læreplanskissene kommer primært fra representanter fra skoler sør for Trondheim, disse skolene vil jeg, igjen for enkelhets skyld, kalle «ikke-samiske skoler». Hvorvidt en er «positivt eller negativ» til det samiske innholdet ser altså ut til å bære preg av om regional tilhørighet, og om man har en praktisk eller teoretisk innfallsvinkel. En god del av de ikke-samiske skolene som stiller seg kritiske til det samiske innholdet peker på omfanget av det samiske virker overdrevet og unaturlig for nettopp deres landsdel. De samiske skolene derimot mener at det samiske innholdet er for implisitt, og at det er nødvendig at det samiske innholdet blir spesifisert for områder hvor samisk tradisjon ikke er lokalt befestet. Andre argumenter fra de ikke-samiske skolene er at de stiller spørsmålsteget ved tidsbruk, og at det er vanskelig å finne relevant fagstoff og gode kilder til undervisningen. Det blir også stilt spørsmål ved hva det forventes av lærere, og deres kompetanse når det gjelder det samiske innholdet. Argumentene fra de ikke-samiske skolene bærer preg av at innsenderne ikke vet hvordan de skal håndtere innholdet siden de mangler kompetanse og dessuten undervisningsverktøy. Innspillene fra høyskolene og universitetene peker først og fremst på at samisk historie, samiske rettigheter og samisk kultur er godt representert, og at dette er gjort fordi samene er definert som «urfolk», og at deres rettigheter ivaretas gjennom ulike formuleringer. Her indikeres, særlig i høringsuttalelsene fra de ikke-samiske skolene, at det er en dissonans mellom det står på papiret og det som skjer i praksis, ettersom mange av de ikke-samiske skolene peker på lav kompetanse og ressursmangel i undervisningen om det samiske innholdet. Men det virker også som om det er en dissonans i verdivurderingen av det samiske. De ikke-samiske skolene opplever det samiske innholdet som unaturlig, mens de samiske skolene opplever det som avgjørende. Når samisk innhold har vært en del av den nasjonale grunnopplæringen de siste 40 årene, og det er blitt forfektet som en del av den norske kulturen og en del av det kulturelle mangfoldet, må en stille spørsmål til hvorfor samisk innhold fortsatt oppleves som et krevende tema i undervisningen.

Kapittel 5 Avslutning

Dette kapittelet vil svare på tredje og siste forskningsspørsmål; *hvordan har begrunnelsen for inkludering av samisk innhold i læreplanverk endret seg fra M87 til LK20?* Formålet med denne oppgaven har vært å undersøke begrunnelsen for inkluderingen av samisk innhold i læreplanverkene M87 og LK20, og hvordan begrunnelsen har endret seg. Som allerede vist i kapittel 3 og kapittel 4 har begrunnelsen om samenes historiske tilknytning til Norge i M87 blitt erstattet med samenes urfolksstatus i LK20. Den samiske kulturen som en del av det kulturelle mangfoldet i M87 er i LK20 erstattet med at den er en del av den nasjonale kulturarven. Det samiske innholdet skal ikke lenger fungere som et verktøy for å fremme respekt, toleranse og forståelse som i M87, men er noe som skal ivaretas i et samisk perspektiv.

Hva betyr det at den samiske befolkningens historiske tilknytning til Norge erstattes med samenes urfolksstatus? Hvordan skal man forstå begrepene «kulturarv» og «mangfold», og hvilken konsekvens har det for begrunnelsen at den samiske kulturen går fra å være en del av mangfoldet til kulturarven? Hva innebærer det «å ivareta det samiske perspektiv», og kan dette sidestilles med funksjonen «å fremme respekt, toleranse og forståelse»? Det diskuteres først i avslutningskapittelet, deretter vil jeg bare kort konkludere på oppgavens hovedproblemstilling om *hva som er begrunnelsen for inkluderingen av samisk innhold i de nasjonale læreplanverkene M87 og LK20*, ettersom den egentlig er besvart gjennom kapittel 3 og 4, og gjennom konklusjon av forskningsspørsmål 3.

5.1 Fra historisk tilknytning til urfolksstatus

Begrunnelsen for inkludering av samisk innhold i læreplanverkene har gått fra å vise til den samiske befolkningens «lange tradisjoner [...] i vårt land»,²¹⁴ til at «samene i Norge har ifølge ILO-konvensjonen status som urfolk».²¹⁵ Denne endringen må ses i lys av den politiske utviklingen. Det hadde vært underlig om urfolksstatusen ikke hadde blitt vist til. Urfolksstatusen forteller om hvilken status den samiske befolkningen har i Norge, og vitner om en lengre historisk tilknytning til landet. Samisk kultur og historie har en helt spesiell forankring til Norge, og samenes rettigheter skal anerkjennes, blant annet ved at det er lovpålagt med samisk innhold som en del av den nasjonale opplæringen til barn og unge. Dette blir likevel aldri eksplisitt sagt i kildematerialet, bortsett fra at «samene i Norge har

---

²¹⁴ Mønsterplanen for grunnskolen av 1987: 17

²¹⁵ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020:

ifølge ILO-konvensjonen status som urfolk» i LK20.

Det skal også legges til at dette heller ikke ble gitt noe særlig vektlegging i M87. Det nærmeste vi kommer en antydning til en utgreiing om en historisk tilknytning i LK20 er under *Identitet og kulturelt mangfold* overordnet del. Her står det: «(...) Vår felles kulturarv har utviklet seg gjennom historien og skal forvaltes av nålevende og kommende generasjoner».²¹⁶ Dette sier ingenting om det samiske urfolks selvstendige tilknytning til Norge, men at den norske og samiske kulturen har en *felles* kulturarv som har utviklet seg gjennom historien. Det er gjennomgående i kildematerialet at framstillingen av det særegne med den samiske befolkningen er nærmest fraværende i begrunnelsen for samisk innhold i læreplanverkene. Det blir for eksempel aldri vist til ILO-konvensjonens definering av urfolk som sier at et urfolk defineres ved at deres sosioøkonomiske, kulturelle og lovmessige forhold skiller seg helt eller delvis fra majoritetssamfunnet, og/eller ved at det er et folk som blir vurdert som etterkommere til den opprinnelige befolkningen av et landområde utsatt for erobring eller kolonisering som befolkningen tidligere kontrollerte.²¹⁷ Det kan se ut som om dette kan ha blitt valgt bort til fordel for en framstilling om hva det norske og samiske har til felles; kultur og historie.

I kildematerialet tilknyttet LK20 og i LK20 fremmes det et bilde av det samiske som en del av det norske. Noe som er forståelig, ettersom det samiske samfunn er en selvfølgelig del av det norske samfunnet både kulturelt, historisk og politisk. Jeg mener likevel at ved å kun vise til ILO-konvensjonen, og ikke forklarer hvem er den samiske befolkningen faktisk er, går man glipp av legitimering av den særegne tilknytningen samene har til landet, samt hva som gjør dem som folkegruppe unike. Det er vel det som er den virkelige bakgrunnen for hvorfor samisk innhold er skal være en del av det nasjonale læreplanverket? Overgangen fra historisk tilknytning i M87 til urfolksstatus i LK20 betyr at på den ene siden blir den samiske befolkningen anerkjent som folk og urfolk, og vurdert som en del av det norske samfunnet. Dette kan forstås ut fra ønsket og målet til skolen om å skape et felleskap. På den andre siden svinner den samiske befolkningens særegenhet hen til fordel for et fellesskapsnarrativ.

---

²¹⁶ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020:
9

²¹⁷ Den internasjonale arbeidsorganisasjonen.
(1989). ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og
stammefolk i selvstendige stater.

5.2 Fra kulturelt mangfold til nasjonal kulturarv

Her vil jeg først diskutere hvordan man forstår begrepene «kulturarv» og «mangfold», og hva de innebærer i læreplanverkene M87 og LK20. Deretter vil jeg drøfte hvilken konsekvens det har for begrunnelsen for inkludering av samisk innhold, at den samiske kulturen går fra å være en del av mangfoldet til en del av kulturarven.

I kildematerialet har vi møtt formuleringer som begrunner inkludering av samisk innhold i læreplanverkene med at den samiske kulturen er en del av det nasjonale/norske mangfoldet og/eller kulturarven; I generell del i M87 er den samiske kulturen en del av det kulturelle mangfoldet, i overordnet del i LK20 er den samiske kulturen en del av kulturarven i Norge. Her vil jeg presisere at dette er i kontekst av begrunnelsene for inkluderingen av samisk innhold i kildematerialet, det betyr ikke at vi skal forstå samisk kultur som låst til enten kulturelt mangfold eller kulturarv. Formålet med denne oppgaven er likevel å se på formuleringene og framstillingene i begrunnelsen for inkludering av samisk innhold i læreplanverkene i det utvalgte kildematerialet.

«Mangfold» blir definert som «et stort og variert antall av noe».²¹⁸ I vårt tilfelle blir det variasjonene av etnisitet, kulturell og religiøs tilhørighet, samt de sosioøkonomiske og evnemessige variasjonene en finner i elevgrupper. «Kulturarv» blir definert som «overleveringer (i et samfunn) av materielle og åndelige kulturverdier fra tidligere tider».²¹⁹ Kulturarv er altså noe som kan være både materiell og åndelig, men hva en gruppe ville betegne som kulturarv varierer nok ut fra geografisk plassering. Dette så vi eksempler på i høringsuttalelsene i kapittel 4, hvor skoler fra områder med tilknytning til samisk kultur oppfatter samisk kultur og historie som en naturlig del av undervisningen, mens skoler fra ikke-samiske områder opplevde det som unaturlig. Samtidig finnes det noen overordnede elementer som blir plassert inn i «kulturarven». I læreplanverkene gir myndighetene noen føringer om hva disse overordnede elementene i den nasjonale kulturarven bør innebære og som skolen skal inkorporere i sitt virke:

---

²¹⁸ «Mangfold». I: Bokmålsordboka. Språkrådet og Universitetet i Bergen.

²¹⁹ «kulturarv». I: Bokmålsordboka. Språkrådet og Universitetet i Bergen.

**Mønsterplanen for grunnskolen 1987,
generell del:**

Verdier skolen bygger på- og skal formidle
«Skolen skal i sin undervisning og virksomhet bygge på grunnleggende kristne og humanistiske verdier. Disse verdiene er på en særlig måte knyttet til kristen tro og moral, de demokratiske ideene, menneskerettighetene og vitenskapelig tenkemåte og metode. Den sum av erfaring og innsikt som i vårt folk er nedlagt i tro, sed, skikk, kunst og diktning, vitenskap og teknikk, og i samfunnsinstitusjonene, står sentralt i den kulturarv skolen føre videre».²²⁰

**Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020,
overordnet del:**

Identitet og kulturelt mangfold
«Innsikt i vår historie og kultur er viktig for utvikling av elevenes identitet og skaper tilhørighet til samfunnet. Elevene skal lære å kjenne de verdiene og tradisjonene som bidrar til å samle menneskene i landet. Kristen og humanistisk arv og tradisjon er en viktig del av landets samlede kulturarv og har spilt en sentral rolle for utvikling av vårt demokrati. Den samiske kulturarven er en del av kulturarven i Norge. Vår felles kulturarv har utviklet seg gjennom historien og skal forvaltes av nålevende og kommende generasjoner».²²¹

I M87 blir altså de bærende elementene i kulturarven beskrevet som bestående av kristne og humanistiske verdier, dette er kristen tro og moral, demokratiske ideer, vitenskapelig tenkemåte, tro, skikk og bruk, og kunst og diktning som skolen skal føre videre. I LK20 er kulturarvens beskrivelse langt mindre førende, og består av kristen og humanistisk arv og tradisjoner, og samisk kulturarv. Den samiske kulturen blir altså forstått som en del av den norske kulturarven, og den norske og samiske kulturarv som en felles arv. Dette er en helomvending fra M87 hvor samisk kultur kun blir knyttet til det kulturelle mangfoldet i Norge: «Den samiske kulturen har lange tradisjoner og er en del av det kulturelle mangfoldet i vårt land».²²²

Utviklingen av bruken av mangfoldsbegrepet er også interessant. I generell del i M87 blir mangfoldsbegrepet brukt tre ganger, og det utelukkende for å beskrive enten den samiske kulturen, de språklige minoritetene eller de evnemessige variasjonene blant elevgruppene. Dette er ikke så underlig ettersom ordet «mangfold» beskriver variasjon av noe, i generell del blir det da variasjonene innad elevgruppene. Det som er interessant er at mangfoldsbegrepet i

---

²²⁰ Mønsterplanen for grunnskolen 1987: 14

²²¹ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020:

²²² Mønsterplanen for grunnskolen 1987: 18

overordnet del i LK20 er ikke lenger knyttet til bestemte elevgrupper. Her blir mangfoldsbegrepet satt i kontekst av at mangfoldet er noe som skal *hensyn* til; opplæringen skal gi *innsikt* i kulturelt mangfold; *gi rom* for mangfold; *inkludere* mangfoldet; *gi kunnskap* om språklig mangfold; *møte og delta* i mangfoldet; *lære* om mangfold. Skolen skal *dyrke* mangfoldet og det skal *anerkjennes* som en ressurs, og skolen skal *tilpasse* seg etter mangfoldet. Hva som ligger bak denne endringen er for meg vanskelig å sette en finger på, men begrepet går fra å beskrive bestemte elevgrupper i M87, til i LK20 å bli brukt som en betegnelse om variasjonene innad skole- og elevfelleskapet. Disse variasjonene skal beskyttes, ivaretas og gis rom.

Også i denne begrunnelsen er det gjennomgående at det ikke sies noe om hva som gjør samene annerledes i forhold til majoritetssamfunnet. Den samiske kulturen er en *del* av det kulturelle mangfoldet, og en *del* av kulturarven i Norge. I kildematerialet, særlig det tilknyttet LK20 og det endelige læreplanverket LK20, foregår det en samtale om en felles historie og felles kulturarv som det samiske og norske samfunnet har sammen. Som jeg var inne på i punkt 5.1. *Fra historisk tilknytning til urfolksstatus*, er dette interessant da hele premisset for samenes mange særrettigheter, deres urfolksstatus og at de ble behandlet som de ble under fornorskningspolitikken nettopp er fordi den samiske kulturen er annerledes sammenlignet majoritetssamfunnet. Det er viktig å understreke her at jeg ikke mener at den samiske kulturen og samfunnet skal bli framstilt som adskilt fra det norske samfunnet. Jeg setter spørsmålsteget med hvorfor særegenheter ved den samiske kulturen og historien ikke blir mer løftet fram i begrunnelsen for inkluderingen av samisk innhold i læreplanverkene. Dette er likevel komplisert å diskutere. På den ene siden er samene et eget folk, med sine egne språk, sin egen kultur, sitt samfunnsliv og sin historie. På den andre siden er de også en del av det norske samfunnet og den norske kulturen. Spørsmålet blir, må det ene utelukke det andre? Slik det står kan det se slik ut.

Konsekvensen av at den samiske kulturen går fra å være en del det kulturelle mangfoldet til å være en del av den nasjonale kulturarven munner altså ut i dette: Da den samiske kulturen ble beskrevet som en del av det kulturelle mangfoldet i M87 ble den framstilt som en del av de etniske og kulturelle variasjonene en fant i landet, i overordnet del i M87 blir kulturelt mangfold kun brukt for å beskrive samene og de språklige minoritetene, det vil si «de andre». I LK20 er den samiske kulturen en del av kulturarven i Norge, og kulturarven er en del av de verdiene og tradisjonene elevene skal lære om, noe vi aller har en felles tilhørighet til og som til en viss grad vi har iboende i oss. Den samiske kulturen er ikke lenger tilhørende det

mangfoldige «andre» men en del av kulturarven i Norge, altså «vi». Slik kommer igjen felleskapsnarrativet inn.

5.3 Fra fremming av respekt, toleranse og forståelse til å ivareta det samiske perspektiv

Her vil jeg først drøfte hvilken funksjon begrunnelsen «å fremme respekt, toleranse og forståelse» har. Deretter vil jeg prøve å komme fram til hvordan «å ivareta det samiske perspektiv» skal forstås, og hva det kan innebære. Ut i fra dette vil jeg forklare hvordan vi kan sidestille funksjonen til respekt-argumentet med argumentet om «å ivareta det samiske perspektiv».

I M87 og i tilknyttet kildematerialet blir det presisert gjentatte ganger at det er nødvendig med samisk innhold i læreplanverket for å fremme respekt, toleranse og forståelse, og motvirke uriktige og uheldige forestillinger om samene.

Fra kapittel 2 husker vi at det ble holdt et møte mellom Kautokeino skoleråd og Kirke- og undervisningskomiteen i forbindelse med utarbeidelsen av M71. Her ble det levert en uttalelse fra skolerådet som sa «vi mener det må være et mål for barn fra forskjellige kulturer i vårt eget land lærer å *respekt*ere hverandre. Da er det nødvendig at barna får kjennskap til de ulike kulturers egenart». ²²³ Dette argumentet ser ut til å bli tatt inn i M87. I LK20 er respekt-argumentet fjernet, her skal «det samiske perspektiv ivaretas».

Som nevnt i kapittel 3, mener jeg at det er rimelig å anta at det må ha vært lite «respekt, toleranse og forståelse» overfor den samiske befolkningen blant majoritetsbefolkningen på 1980-tallet. Ved at det også står at det samiske innholdet skal «motvirke uriktige og uheldige forestillinger om samene» skapes det et bilde om en generell kunnskapsmangel blant majoritetssamfunnet om den samiske befolkningen, og derav mangel på respekt, toleranse og forståelse. Motviet bak respekt-argumentet tolkes dithen at det må vært et ønske om et økt kunnskapsnivå om samiske innhold, og ved å etablere et større kunnskapsgrunnlag blant majoritetsbefolkningen om samiske forhold vil respekt, toleranse og forståelse for den samiske befolkningen bli styrket. Funksjonen til argumentet ser ut til å være at det skal skje en kunnskapsutvikling om samiske forhold hos majoritetsbefolkningen, ved at det er samisk innhold i M87.

---

²²³ Folkenborg (2008): 52

Hopper vi 33 år fram i tid, skal ikke lenger samisk innhold fremme respekt, toleranse og forståelse. Nå skal det samiske perspektiv ivaretas i læreplanverket. Første inntrykket er kanskje at disse begrunnelsene har to ulike funksjoner. Det ene skal *fremme* det andre skal *ivaretas*. Det er likevel nettopp på grunnlag av deres funksjon at en kan sidestille dem.

Under *Demokrati og medvirkning* overordnet del i LK20 står det:

Vern av mindretallet er et avgjørende prinsipp i en demokratisk rettstat og et demokratisk samfunn. Et demokratisk samfunn verner også om urfolk og minoriteter. Urfolksperspektivet er en del av demokratiopplæringen. Alle deltakere i skolefelleskapet må utvikle bevissthet om minoritets- og majoritetsperspektiver og skap rom for samarbeid, dialog og meningsbrytning. Arbeide med å dyrke mangfoldet på den ene siden og inkludere enkelte på den andre krever et bevisst verdisyn og utøvelse av profesjonelt skjønn.²²⁴

Her står det at det er et demokratisk prinsipp å verne om urfolk og minoriteter, og at urfolksperspektivet er en del av demokratiopplæringen. Her ser det ut til at motivet bak perspektiv-argumentet ser ut til å bunne i et ønske om å beskytte, eller verne om den samiske befolkningen. Det er allerede blitt hintet om at funksjonen til perspektiv-argumentet ligner på respekt-argumentet, for å forstå denne koblingen må vi først skjønne hva «å ivareta det samiske perspektiv» innebærer, og hvor det kommer fra.

Her er det nærliggende å undersøke Sametingets årsmeldinger. Siden 2010 har Sametinget hatt det som en hovedmålsetting at all høyere utdanning og forskning skal «ivareta det samiske perspektiv».²²⁵ I 2011 ble denne målsettingen supplert med at «det samiske perspektiv ivaretas både i barnehage, grunnsopplæring og høyere utdanning».²²⁶ I årsmeldingen fra 2015 står det at «for å kunne ivareta det samiske perspektiv må en ha god kjennskap til samiske folk sine behov og utfordringer».²²⁷ I 2019 sa Sametinget at de hadde som mål at samiske perspektiv implementeres i relevante utdanninger for å bidra til å dekke kompetansebehovet i det samiske samfunnet, og viser til at de fikk forskriftsfestet i alle rammeplaner for lærerutdanninger §1 at «utdanningen skal kvalifisere studentene til å ivareta opplæring om samiske forhold, herunder kjennskap til den statusen urfolk har internasjonalt, og samiske elevers rett til opplæring i tråd med opplæringsloven og gjeldene

---

²²⁴ Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020:
12

²²⁵ Sametingets årsmelding 2010: 13

²²⁶ Sametingets årsmelding 2011: 9

²²⁷ Sametingets årsmelding 2015: 49

læreplanverk». ²²⁸I årsmeldingen fra 2020 sier Sametinget at «samisk perspektiv er implementert i alle relevante utdanninger og forskning». ²²⁹

Sametinget definerer aldri hva «det samiske perspektiv» innebærer. Slik jeg leser det handler det om at samiske forhold skal bli vektlagt, og at samisk innhold skal være tilstede i grunnopplæring og utdanning slik at de blir etablert et kunnskapsgrunnlag om samene, deres behov og utfordringer, og at man gjennom dette kunnskapsgrunnlag kan innta et samisk perspektiv og i større grad møte den samiske befolkningens behov. Spørsmålet man da sitter igjen med er, kan man snakke om *et* samisk perspektiv? I LK20 og tilknyttet kildematerialet blir det vist til «det samiske perspektiv». Det vil si perspektiv i entall, «et samisk perspektiv». Kan man snakke om ett perspektiv som representativt for hele den samiske befolkningen, hva inngår i dette samiske perspektivet, og kan man innta et samiske perspektiv om man ikke er samisk selv?

Høsten 2021 foregikk det en lengre diskusjon om nettopp dette da podkasten *Samenes historie* ble lansert. Podkasten var produsert av NRK i samarbeid med Universitet i Oslo, og ble beskrevet som en serie om Norgeshistorien fra et samisk perspektiv. En god del av episodene er basert på boken *Samenes historie fra 1751 til 2010*, som også denne oppgaven bruker, redigert av historikerene Astri Andresen, Bjørg Evjen og Teemu Ryymin (2021). Dette førte til en lengre debatt i Nordnorskdebatt og Khrono, hvor flere fagpersoner engasjerte seg. Blant annet førsteamanuensis for lærerutdanning og pedagogikk ved UiT Helge Christian Pedersen, førsteamanuensis i rettsvitenskap ved UiT Ánde Somby, jusprofessor Øyvind Ravna, og historiker Steinar Pedersen. Hovedproblematikken i debatten handlet om det samiske perspektivet. Debattinnleggene tok for seg spørsmålet om det i det hele tatt finnes et samisk perspektiv, og hvis det finnes, hva ligger så i kjernen av dette perspektivet, og hvem sitter på definisjonsmakten på hva dette begrepet skal innebærer. Somby og Ravna sa at samisk historie ikke kan bli formidlet fra et samisk perspektiv uten at det blir fortalt av det samiske miljøet selv. ²³⁰ Mens fagansvarlig for podkastseriene Hagtvedt Vik, programleder Ellen Cathrine Lund og prosjektredaktør Ole Jan Larsen argumenterte for at det er viktig med fagpersoner med samisk bakgrunn ettersom det henger sammen med språk- og kulturkompetanse, men at man ikke kan låse seg til etnisk bakgrunn i formidling av samenes historie, og at samisk historie – som all historie – forutsetter et

---

²²⁸ Sametingets årsmelding 2019: 72

²²⁹ Sametingets årsmelding 2020: 79

²³⁰ Somby, Á; Ravna, Ø. (29.12.2021). Et samisk perspektiv gjennom et norsk prisme.

perspektivmangfold.²³¹

Debattantene kom aldri til enighet, og hva et samisk perspektiv faktisk bør eller skal innebære står fortsatt ubesvart. Dette er altså et spørsmål som er komplisert å svare på, og det er kanskje på samme grunnlag at Sametinget snakker om kunnskap om samiske forhold som nødvendig for at det samiske perspektivet skal ivaretas, og unnlater å konkretisere eller definere hva «det samiske perspektiv» skal innebære.

I læreplanene til både samfunnsfag og KRLE i LK20 blir «det samiske perspektivet» og «urfolksperspektivet» pekt på gjentatte ganger i kjerneelementene, uten at det blir konkretisert hva dette skal innebære, eller hvordan dette skal gjøres. Leser man kompetansemålene i samfunnsfag og KRLE som tar for seg samisk innhold blir verken det samiske eller urfolksperspektivet nevnt. I kompetansemålene blir det vist til konkret kunnskap om samene; Årsaken til samenes urfolksstatus, ulike former for samisk kultur- og samfunnsliv før og nå, historien til samene, samiske rettigheter, fornorskningen av samene og refleksjon av konsekvensene av denne politikken, og samenes religion og livssynstradisjoner.

I kapittel 4 sa jeg at det er nærliggende å anta at når begrepet «det samiske perspektiv» blir brukt i grunnopplæringen til ikke-samiske elever er det med utgangspunkt i at barn og unge skal tilegne seg kunnskap om samiske forhold, slik at de skal kunne innta et samisk ståsted når de skal håndtere ulike spørsmål, situasjoner og/eller debatter hvor samiske forhold blir presentert. Det ser også slik ut når det står at «alle deltakere i skolefellesskapet må utvikle bevissthet om minoritets- og majoritetsperspektiver» for at det skal være rom for samarbeid, dialog, og meningsbrytning. Så handler det kort og godt om at en skal ha kunnskap og ferdighetene til å se ulike saker fra ulike ståsted, deriblant et samisk ståsted.

Om vi da trekker inn igjen respekt-argumentet i M87 sa jeg at motivet bak argumentet var et ønske om et økt kunnskapsnivå om samiske forhold, at funksjonen til argumentet dermed ble inkluderingen av det samiske innholdet i læreplanverket. I LK20 ser det ut til at perspektiv-argumentet er motivert av at en skal verne om urfolk og minoriteter, og at urfolksperspektivet skal være en del av opplæringen. For at perspektiv-argumentet skal realiseres fordres det et kunnskapsgrunnlag om den samiske befolkningen. Dermed kan man si at perspektiv-

---

²³¹ Hagtvedt Vik, H; Lund, E.C; Larsen O.J (07.01.2022). *En mangfoldig historie*.

argumentet har samme funksjon som respekt-argumentet, ved at et økt samisk innhold er inkludert i læreplanverket for å etablere et kunnskapsgrunnlag om den samiske befolkningen.

5.4 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg vist at begrunnelsen for inkludering av samisk innhold i de nasjonale læreplanverkene M87 og LK20 begge hviler på tre faktorer. I M87 var det samenes historiske tilknytning til Norge, den samiske kulturen som en del av kulturelle mangfoldet og at det skulle fremmes respekt, toleranse og forståelse, som stod i sentrum for begrunnelsen. I LK20 er det samenes urfolksstatus, den samiske kultur som en del den norske kulturarven i Norge, og at det samiske perspektiv skal ivaretas som er kjernen i begrunnelsen for inkludering av samisk innhold i det nasjonale læreplanverket. I disse begrunnelsene føres det et «fellesskapsnarrativ» mellom den samiske og norske kulturen. At samisk kultur blir framstilt som en *del av det* norske for å legitimere det samiske innholdets tilstedeværelse i læreplanverkene, men at i dette narrative blir det hoppet bukk over den samiske befolkningens selvstendige kultur og historie.

Hvis det er tilfellet at dette «fellesskapsnarrativet» faktisk er en realitet, ikke bare kildematerialet denne oppgaven har undersøkt, men også i L97 og LK06, og kildematerialet tilknyttet utarbeidelsen av disse læreplanverkene, kan vi kanskje komme et skritt nærmere i få en bedre forståelse av det samiske innholdets reelle plass i skoleverket, og skoleverkets og myndighetenes reelle verdivurdering av det samiske innholdet. Om det er slik at dette «fellesskapsnarrativet» er blitt opprettholdt som en førende fortellende linje i skoleverket de siste 40 årene, er det ikke unaturlig at dette også er blitt overført til andre sektorer, som i utdanningen av lærere og lektorer, og i produksjonen av læreverk. Hvis det er tilfellet, da er det kanskje ikke så underlig at majoritetssamfunnet har en kompetansemangel om samene. Vi vet at den samiske befolkning er en viktig del av mangfoldet i Norge, at de er en del av kulturarven, at de har urfolksstatus, men vi får ikke nødvendigvis vite hvorfor.

5.5 Veien videre

I kapittel 4 ble det gitt en forholdsvis kort oversikt over hva noen av høringsuttalelsene sa når det gjaldt det samiske innholdet i LK20. I høringsuttalelsene var det et tydelig geografisk skille mellom hvilken innstilling innsenderne hadde til det samiske innholdet, og om innsender hadde en praktisk eller mer teoretisk innfallsvinkel. De som var mer negative eller kritiske til det samiske innholdet var representanter fra skoler utenfor samiske bosetningsområder.

Dette vitner om at det er en dissonans i verdivurderingen av det samiske innholdet i

verdivurderingen av det samiske innholdet på papiret, altså i læreplanverkene, saksdokumenter, rammeplaner og lovverk, og hva som blir uttrykt i praksis. For å få en bedre forståelse på dette ville det vært gunstig, som allerede nevnt innledningsvis i denne oppgaven, å gjennomføre en mye større undersøkelse. Her ville det vært interessant å først å ha gjennomført undersøkelser av utarbeidelsen til alle læreplanverk fra 1974 til 2020, samt de mest brukte lærebøkene fra 1970-, 1980-, 1990-, 2000- og 2020-tallet. For deretter å undersøke hvordan de samiske innholdet er blitt inkludert og eller ekskludert i lærerutdanningen de siste 30-40 årene ved for eksempel Universitet i Oslo, Universitet i Bergen, NTNU og Universitet i Tromsø – eller ved høyskolenes lærerutdanninger, Avslutningsvis kunne det gjennomføres en spørreundersøkelse av et utvalg av lærere for å se på hvordan de vurderer det samiske innholdet i sin undervisning, sammenlignet med hva som står i ulike saksdokumenter, læreplan- og lovverk.

Kapittel 6 Litteraturliste

6.1 Primærkilder

Grunnskolerådet, *Høringsutkast for grunnskolen – generell del*. Oslo-Bergen-Stavanger-Tromsø: Universitetsforlaget, 1984. Hentet

<https://www.nb.no/items/08fd2c19d7323a656ec8fba76919678d?page=0&searchText=h%C3%B8ring%20utkast%20for%20generell%20del%20>

Grunnskolerådet, *Høringsutkast for grunnskolen – fagplandel*. Oslo-Bergen-Stavanger-Tromsø. Universitetsforlaget, 1985. Hentet

<https://www.nb.no/items/e87caa9b754e45eb7ccca197c8babb63?page=3&searchText=h%C3%B8ring%20utkast%20for%20fagplandel%20del>

Kirke- og undervisningsdepartementet. (1986). *Om revisjon av Mønsterplan for grunnskolen*. (Meld. st. nr. 15 (1986-87)). Hentet

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1986-87&paid=3&wid=a&psid=DIVL2390&pgid=a_1491

Kirke- og undervisningsdepartementet, *Mønsterplan for grunnskolen*. Oslo: Aschehoug, 1987. Hentet

<https://www.nb.no/nbsok/nb/2aef891325a059851965d5b8ac193de5#7>

Kongehuset.no H.M Kong Harald V. (1997). *Sametinget 1997: Åpningstale*. Hentet 22.04.22

<https://www.kongehuset.no/tale.html?tid=171065&sek=26947&scope=0>

Kunnskapsdepartementet. (2013). *På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen* (Meld. St. 20 (2012-2013)). Hentet

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-20-20122013/id717308/>

Kunnskapsdepartementet. (2016). *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av kunnskapsløftet* (Meld. St. 28 (2015-2016)). Hentet

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/>

Kunnskapsdepartementet. (2018). *Retningslinjer for utforming av nasjonale og samiske læreplaner for fag i LK20 og LK20S*. Hentet 28.10.21

<https://www.regjeringen.no/contentassets/3d659278ae55449f9d8373fff5de4f65/retningslinjer-for-utforming-av-nasjonale-og-samiske-lareplaner-for-fag-i-lk20-og-lk20s-fastsatt-av-kd.pdf>

Kunnskapsdepartementet, *Læreplanverket for Kunnskapsløftet*. Oslo: Fagbokforlaget, 2019.

NOU 2015: 8 (2015). *Framtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanse*. Hentet

<https://www.regjeringen.no/contentassets/da148fec8c4a4ab88daa8b677a700292/no/pdfs/nou201520150008000dddpdfs.pdf>

6.2 Primærlitteratur

Andresen, A; Evjen, B; Ryymin, T (2021). *Samenes historie. Fra 1751 til 2010*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Aarseth, Bjørn. *Norsk samepolitikk 1945-1990: Målsetting, virkemidler og resultater*. (2006): Oslo: Forlaget Vett og Viten AS

Folkenborg, Håkon. (2008). *Nasjonal identitetsskaping i skolen. En regional og etnisk problematisering*. Tromsø: Eureka forlag. Hentet

<https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/3291/book.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lund, S; Boine, E; Broch Johansen, S; Rasmussen, S. (2011). *Samisk skolehistorie* (bind 5). Karasjok: Davvi Girji.

Minde, Henry. *Urfolksoffensiv, folkerettsfokus og styringskrise: kampen for en ny samepolitikk 1960-1990* i Samer, makt og demokrati (Bjerkli, B; Selle, P (red.)). Oslo: Gyldendal Akademisk 2003

Stoa, Siri J.G. (2019). *Nordmannens bilde. En undersøkelse av norske læreplaners framstilling av samer*. Hentet

<https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/handle/11250/2639156>

6.3 Sekundærlitteratur

Arkivverket. (15.06.2020). *Forsøksrådet for skoleverket*. Hentet 20.04.22,

<https://www.arkivportalen.no/contributor/no-a1450-01000000924842>

Arkivverket. (14.10.2021). Kirke- og undervisningsdepartementet, Grunnskolerådet. Hentet 20.04.22

[S-2366 - Kirke- og undervisningsdepartementet, Grunnskolerådet \(arkivportalen.no\)](https://www.arkivportalen.no/S-2366-Kirke-og-undervisningsdepartementet-Grunnskoleradet)

Bokmålsordboka. *Mangfold*. Språkrådet og Universitetet i Bergen. Hentet 22.04.22

<https://ordbokene.no/bm/36865/mangfold>

Bokmålsordboka. *Kulturarv*. Språkrådet og Universitetet i Bergen. Hentet 22.04.22,

<https://ordbokene.no/bm/32686/kulturarv>

Forente nasjoner. (1966). *FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter*. Vedtatt av De forente nasjoner 23.02.1976; Ratifisert av Norge 13.09.1972. Hentet

<https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/konvensjon-om-sivile-og-politiske-rettigheter>

Hagtvedt Vik, H; Lund, E.C; Larsen O.J (07.01.2022). *En mangfoldig historie*. Hentet 20.04.2022

<https://khrono.no/en-mangfoldig-norgeshistorie/648388>

Kirke- og undervisningsdepartementet, *Mønsterplan for grunnskolen*. Oslo: Aschehoug, 1974. Hentet

<https://www.nb.no/nbsok/nb/27717cffb91e04bca5ed6b5f90ec1034?lang=no#0>

Kunnskapsdepartementet. (26.06.2018). *Fornyelse innholdet i skolen*. Hentet 20.04.2022

<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/kd/pressemeldinger/2018/fornyelse-innholdet-i-skolen/id2606028/>

Lovdata.no. Rammepå for lektorutdanninga (2013). *Forskrift om rammepå for lektorutdanning for trinn 8-13*. (FOR-2016-03-15-280). Hentet

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-03-18-288>

Lund, S; Boine, E; Broch Johansen, S (red.) (2007). *Samisk skolehistorie* (bind 2). Karasjok: Davvi Girji. Hentet 10.01.22

<http://skuvla.info/skolehist/asta-n.htm>

Lund, S; Boine, E; Broch Johansen, S. (red.) (2005). *Samisk skolehistorie* (bind 1). Karasjok: Davvi Girji. Hentet 10.01.22

[Fornorskinga av samene \(skuvla.info\)](http://skuvla.info)

Lovdata.no. Sameloven. (1987). *Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold*. (LOV-2021-06-11-76). Hentet <https://lovdata.no/pro/HIST/lov/1987-06-12-56-20210701>

NOU 1984:18. (1984). *Om samenes rettsstilling*. Universitetsforlaget. Oslo-Bergen-Tromsø. Samerettsutvalget. Hentet

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fad/vedlegg/sami/nou-1984/del_a_kap_1_2.pdf

NOU 1985:14. (1985). *Samisk kultur og utdanning*: Universitetsforlaget. Oslo-Bergen-Stavanger-Tromsø. Hentet

https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2012112206279?page=2

NOU 1980: 59. (1980) *Samisk i grunnskolen*. Oslo-Bergen-Tromsø: SI-utvalget. Hentet

https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2008060200027?page=61

NOU 2000:3 (1999). *Samisk lærerutdanning – mellom ulike kunnskapstradisjoner*. Oslo. Hentet

<https://www.regjeringen.no/contentassets/007682f7b3ca45d8a0c386160e264d8d/no/pdfa/nou20002000003000dddpdfa.pdf>

NOU 2014:7. (2014). *Elevenes læring i framtidens skole. Et kunnskapsgrunnlag*. Oslo. Hentet

<https://www.regjeringen.no/contentassets/e22a715fa374474581a8c58288edc161/no/pdfs/nou201420140007000dddpdfs.pdf>

Regjeringen.no. (U.Å) *Nasjonale minoriteter*. Hentet 20.04.2022

<https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/nasjonale-minoriteter/id1404/>

Regjeringen.no (29.05.21). *Bakgrunn og mandat for Samerettsutvalgets arbeid*. Hentet 22.11.2021

<https://www.regjeringen.no/no/dep/jd/org/styre-rad-og-utval/innstillinger/innstillinger-fra-utvalg/innstillinger-levert-i-2007-2/samerettsutvalget/bakgrunn-og-mandat-for-samerettsutvalget/id457045/>

Regjeringa.no.(U.Å) *Meldingar til Stortinget*. Hentet 21.04.22

<https://www.regjeringen.no/no/dokument/meldst/id1754/>

Regjeringa.no. (U.Å) *NOU-ar*. Hentet 21.04.22

<https://www.regjeringen.no/no/dokument/nou-ar/id1767/>

Regjeringa.no. (13.02.2020). *Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget*. Hentet 03.05.2022

<https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/samepolitikk/midtpalte/prosedyrer-for-konsultasjoner-mellom-sta/id450743/>

Regjeringen.no. *Den internasjonale arbeidsorganisasjonen*. (1989). *ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater*. Vedtatt av den internasjonale arbeidsorganisasjonen 27.06.1989; Ratifisert av Norge 20.06.1990. Hentet 20.04.22

https://www.regjeringen.no/contentassets/a5e5f2b1e4984468b04b10a60d26678b/ilo_norsk_020617.pdf

Sametinget.no (2010). *Sametingets årsmelding 2010*. Karasjok. Hentet

<https://sametinget.no/f/p1/ia7f915fe-fa3f-4abc-a867-a2d62fdcf34d/sametingets-armelding-2010.pdf>

Sametinget.no (2012). *Sametingets årsmelding 2011*. Hentet

<https://sametinget.no/f/p1/icb51bb6e-3930-407a-9ef7-05c5fe461a7e/sametingets-armelding-2011.pdf>

Sametinget.no (2016). *Sametingets årsrapport 2015*. Karasjok. Hentet

<https://sametinget.no/f/p1/ic54a995d-a2b7-486a-9ec0-8de7f0afd42b/sametingets-arsrapport-2015-norsk.pdf>

Sametinget.no (2017). *Sametingets årsmelding 2016*. Karasjok. Hentet <https://sametinget.no/f/p1/if51fa780-a9b3-4f69-9884-f045ecf69801/sametingets-arsmelding-2016-vedtak-norsk.pdf>

Sametinget.no (2020). *Sametingets årsmelding 2019*. Karasjok. Hentet <https://sametinget.no/f/p1/ie51851552-bfc8-465d-a1cc-5ec7cdca3b31/sametingets-arsmelding-2019-ny.pdf>

Sametinget.no (2021). *Sametingets årsmelding 2020*. Karasjok. Hentet fra <https://sametinget.no/f/p1/ie24160ca-5b1d-490d-98ab-f57c0a59d2c9/sametingets-arsmelding-2020-norsk.pdf>

Sametinget.no *Sametingets valgmanntall 1989-2021*. Hentet 20.04.2022 <https://sametinget.no/politikk/valg/sametingets-valgmanntall/sametingets-valgmanntall-1989-2021/>

Somby, Á; Ravna, Ø. (29.12.2021). *Et samisk perspektiv gjennom et norsk prisme*. Hentet 20.04.2022 <https://khrono.no/et-samisk-perspektiv-gjennom-et-norsk-prisme/645799>

SSB.no Statistisk sentralbyrå. (22.03.2022). *Flyttinger*. Hentet 20.04.22 <https://www.ssb.no/befolkning/flytting/statistikk/flyttinger>

St. meld. nr. 21 (1962-63) Om kulturelle og økonomiske tiltak av særlig interesse for den samisktalende befolkning. Hentet https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1962-63&paid=3&wid=b&psid=DIVL599&s=True&pgid=b_0767

Simonsen, Paul. (2009). *Språk i fire generasjon*. Hentet 20.04.22 [http://skuvla.info/skolehist/alg4-n.htm#\[1\]](http://skuvla.info/skolehist/alg4-n.htm#[1])

Språkrådet.no (10.01.2018). *Høring*. Hentet 21.04.22 <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt-ord/horing/>

Sosiologisk leksikon; Korsnes, O; Andresen, H; Brante, T (red.). (1997). Universitetsforlaget, Oslo: 24. Hentet https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2008122200028

Utdannings- og forskningsdepartementet, *Læreplanverket for 10-årig grunnskole*. Oslo: Aschehoug, 1997. Hentet <https://www.nb.no/nbsok/nb/f4ce6bf9eadeb389172d939275c038bb?lang=no#0>

Utdanningsdirektoratet. (22.09.2021). Slik ble læreplanene utviklet. Hentet 20.04.2022 <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/slik-ble-lareplanene-utviklet/>

Vedlegg 1 Utvalgte høringsuttalelser for LK20

- «Vanskelig for utenforstående å vurdere. Positivt at det legges opp til samisk innhold i læreplanen» Det Mosaiske Trossamfund i Oslo (Michael Gritzman) (KRLE)
- «Vekten på det samiske er overdrevet og kan føre til et stigma i seg selv». Grimstad ungdomsskole (Sindre Horte Vigsnes) (KRLE)
- «Føles unaturlig i vår landsdel. Har stort fokus i flere fag» Ølen skole (Møyfrid Brekkå) (KRLE)
- «Jeg tolker det slik at det samiske skal synliggjøres ekstra fordi samene er definert som «urfolk» og at det samme gjelder for nasjonale minoriteter. Dette ivaretas gjennom formuleringer i kompetansemål etter alle de tre hovedtrinnene i grunnskolen». Universitet i Agder (Elisabeth Haakedal) (KRLE)
- «Vi som bor i nord opplever at samisk religion er en selvfølge og en del av Norges religionshistorie, og mener derfor at det er unødvendig å utpeke det så tydelig i flere kompetansemål. Likevel er det kanskje et behov å spesifisere dette i områder hvor samisk tradisjon ikke er lokalt befestet». Fagereng skole (Charlotte Marie Isaksen) (KRLE)
- «Flott. Hvor tar vi timer til dette fra? Buddhismen eller Kristendommen? Oddemarka skole» (Bjarne Sløgedal) (KRLE)
- «Problemet blir kanskje å finne relevant fagstoff og gode kilder til elevene». Høgskolen på Vestlandet (Eva Mila Lindhardt) (KRLE)
- «Vi synes ikke det samiske innholdet er godt nok ivaretatt i læreplanene. Mange av målene fra K06 er tatt bort fra ungdomstrinnet og flyttet over til VGS. Elevene i grunnskolen vil dermed ikke få denne kompetansen. Fokus på samisk gir stor mulighet for dybdeløring og tverrfaglig arbeid, noe læreplanen vektlegger. Vi synes derfor det er underlig at det samiske innholdet er såpass redusert. Det kan også bli store regionale forskjeller med denne reduksjonen». Bardu Ungdomsskole (Rigmor Sollie Holmebukt) (Norsk)
- «Gruppen stiller seg spørrende til hvilken tilknytning kompetansemålet om «å uttale bokstavene i samisk alfabet» har til den helhetlige norskfaglige kompetansen (dybeløring dette sammen med progresjonen på de videre trinnene etter 7. trinn?» Porsgrunn kommune, norsk faggruppe (Jørgen Valle) (Norsk)
- «Det samiske innholdet er med, men er for implisitt. Dette fører til kompetansemålene kan tolkes og at samisk innhold kan velges bort f.eks. om fornorskning og de offisielle språkene. Vi foreslår også at det barnetrinnet under språklyder tas med samiske språklyder «á, č, đ, ŋ, š, ʦ, ž – Á, Č, Đ, Ď, Š, ʦ, Ž"» og at dette knyttets til person- og stedsnavn.: Karasjok skole (Bente Somby Reyes) (Norsk)
- «Hva forventes av norsklæreres kompetanse innen samisk? Det er mange av oss som ikke har kompetanse/kjennskap til det samiske språk. Hvordan blir det lagt til rette for innløring dette i så fall?» Trømborg skole (Laila Studsrud). (Norsk)

- «Vår oppfatning er at samisk historie, samiske rettigheter og samisk kultur er godt representert i planen. Slike tema blir tatt opp i kompetansemål på nesten alle trinn, med en viss intensivering på ungdomsskolenivået hvor to kompetansemål omhandler majoritetssamfunnets og den norske statens behandling av samene i for- og nåtid. Dette er bra. Det er imidlertid problematisk at det nesten bare er samisk historie som blir konkretisert på denne måten, som et konkret kunnskapsinnhold elevene skal tilegne seg (eks. «fornorskingen av samene»). De fleste andre kompetansemål med historiske perspektiver er langt mer abstrakte, med formuleringer som «samanlikne korleis samfunn i fortida har vore organiserte», «gjere greie for årsaker til og konsekvensar av sentrale historiske og notidige konflikhtar» osv.»». Institutt for arkeologi, historie, religion- og kulturvitenskap, Universitet i Bergen (Thomas Slettebo) (Samfunnsfag)
- «Hvorfor er det samiske perspektivet så til de grader ivaretatt i forhold til andre minoriteter?» Vik skole (Katharina Schafferer). (Samfunnsfag)
- «Det er mulig å ta samiske perspektiver der læreren finner det naturlig. Det bør ikke være for spesifikke mål innenfor det samiske, da det blir for tydelig og for mye vektlagt, i tillegg til at det kan settes spørsmål med hvor sentralt det er for faget om dette framheves spesielt». Undervisningsforbundet (Alexander Fjellstad). (Samfunnsfag):
Hentet fra
KRLE: <https://www.udir.no/om-udir/hoyringar/#348>
Samfunnsfag: <https://www.udir.no/om-udir/hoyringar/#357>
Norsk: <https://www.udir.no/om-udir/hoyringar/#347>

Vedlegg 2 Tall angående nasjonale minoriteter

- Kvensk institutt anslår at det er mellom 10 000 – 15 000 kvener i Norge: Kvensk institutt. (U.Å). Kvener. Hentet 20.04.22, <https://www.kvenskinstitutt.no/kvener/>
- Udir anslår at det bor om lag 1500 jøder i Norge: Utdanningsdirektoratet. (30.05.2020). Nasjonale minoriteter. Hentet 20.04.2022, <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/nasjonale-minoriteter/joder/#>
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet anslo i at om lag 500.700 rom bodde i Norge i 2009: Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2009). Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo:7. Hentet 20.04.22
- Europarådets kommisær for menneskerettigheter, Nils Muižnieks, anslo at det er mellom 4000 – 10 000 romani folk i Norge: NOU 2015: 7. (2015). Assimilering og motstand. Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i dag: s.18. Oslo. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/4298afb537254b48a6d350dba871d4ce/no/pdfs/nou_201520150007000dddpdfs.pdf
- . Ukjent antall skogfinner